

บทที่ 2

ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือ
2. ภาพรวมการส่งออกสินค้าของภาคเหนือตอนบนผ่านด่านศุลกากร
3. งานหัตถกรรมของภาคเหนือตอนบน
4. บริบทชุมชนมณฑลยูนนาน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือ

ธนาคารแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป. : ออนไลน์) ได้นำเสนอข้อมูลผ่านเว็บไซต์เกี่ยวกับ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือโดยภาพรวม ดังนี้

1. ลักษณะทั่วไป

ภาคเหนือประกอบด้วย 17 จังหวัด มีพื้นที่ 106 ล้านไร่ (169,600 ตร.กม.) หรือ ประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่าเขา มีพื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 29.2 ล้านไร่ หรือ 1 ใน 5 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งประเทศ ณ สิ้นปี 2552 ภาคเหนือมีประชากรจำนวน 11.7 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 18.5 ของประชากรทั้งประเทศ เป็นภาคเดียวของประเทศซึ่งมีประชากรลดลงในระยะ 9 ปีที่ผ่านมา (เทียบกับปี 2543 จำนวน 12.1 ล้านคน) รายได้เฉลี่ยต่อหัวปี 2552 จำนวน 71,105 บาท ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อหัวของประเทศ ซึ่งมีรายได้ 135,281 บาท เกือบเท่าตัวและต่ำกว่าทุกภาคยกเว้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. โครงสร้างเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจภาคเหนือระหว่างปี 2545-2552 ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.7 ต่ำกว่าของประเทศซึ่งขยายตัวร้อยละ 3.5 โครงสร้างการผลิตภาคเหนืออยู่ในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการค้าส่งค้าปลีก สัดส่วนร้อยละ 19.6, 19.3 และ 16.3 ของผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ ตามลำดับ การกระจายตัวดีกว่าของประเทศที่กระจุกตัวอยู่ในภาคอุตสาหกรรมถึงร้อยละ 38.6 พืชเศรษฐกิจ

สำคัญของภาคเหนือ ได้แก่ ข้าว อ้อย ข้าวโพด ใบบายสูบ ถั่วเหลือง พืชผัก ผลไม้ ขณะที่อุตสาหกรรมสำคัญ ได้แก่ อิเล็กทรอนิกส์ สินค้าเกษตรแปรรูป เซรามิก น้ำตาล ปูนซีเมนต์ และหัตถกรรม

3. ความสำคัญของภาคเหนือต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ

ผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ (Gross Regional Product : GRP) ตามราคาตลาดปี 2549 มีมูลค่า 686,218 ล้านบาท หรือร้อยละ 8.8 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศ (GDP) การผลิตบางสาขามีความสำคัญต่อประเทศ เช่น เกษตรกรรมและสาขาเหมืองแร่ ผลผลิตทั้งสองสาขา คิดเป็นร้อยละ 20.2 และร้อยละ 11.4 ของผลผลิตสาขาเกษตรกรรมและสาขาเหมืองแร่ของประเทศ ตามลำดับ ภาคเหนือเป็นแหล่งผลิตข้าวและพืชไร่ที่สำคัญ พืชผลสำคัญของภาคเหนือ เช่น ถั่วเหลือง ข้าวโพด ข้าวและอ้อยมีปริมาณผลผลิต ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสี่ของผลผลิตทั้งประเทศ ขณะที่พืชสำคัญอื่น เช่น ลำไย ลิ้นจี่ กระเทียม ใบบายสูบเวอร์จิเนียและเบอร์เลย์ หอมแดง และหอมหัวใหญ่ เกือบทั้งหมดผลิตในภาคเหนือ นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งต้นน้ำของภาคกลาง กรุงเทพฯ ปริมาณ รวมทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรแร่ธาตุสำคัญของประเทศ เช่น ถ่านหินลิกไนต์ หินปูน และแหล่งดินขาวที่จังหวัดลำปาง แร่สังกะสีที่จังหวัดตาก น้ำมันดิบที่จังหวัดกำแพงเพชร เป็นต้น

4. ลักษณะและโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคเหนือ

จำแนกออกเป็น 2 ส่วนคือ ภาคเหนือตอนบนและตอนล่าง

ภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา น่าน แพร่ ลำปาง และตาก มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ภาคเหนือ พื้นที่ของภาคเหนือตอนบนกว่าครึ่งเป็นป่าเขา มีพื้นที่ราบเหมาะกับการเพาะปลูกไม่ถึงร้อยละ 15 แต่มีทรัพยากรธรรมชาติลักษณะภูมิประเทศและอากาศเหมาะแก่การท่องเที่ยวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาพักผ่อนและพำนักอาศัยเป็นครั้งคราวและถาวร ทำให้ธุรกิจบริการ เช่น ธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท และของที่ระลึก เป็นสาขาเศรษฐกิจสำคัญของภาคเหนือตอนบน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าสำคัญทั้งจากพลังน้ำจากเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก และแหล่งถ่านหินลิกไนต์ที่โรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ตลอดจนเป็นแหล่งแร่ธาตุสำคัญหลายชนิด เช่น ถ่านหินลิกไนต์ หินปูน และดินขาวที่จังหวัดลำปาง และแร่สังกะสีที่จังหวัดตาก ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น อุตสาหกรรมเซรามิก ปูนซีเมนต์ และโรงงานถลุงแร่สังกะสี เป็นต้น นอกจากนี้จังหวัดตาก ยังเป็นประตูการค้าชายแดนกับประเทศพม่า และจังหวัดเชียงใหม่มีการค้าเชื่อมโยงกับพม่า ลาว และจีน (ตอนใต้) จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจทุกด้านของภาคเหนือ มีสัดส่วนการผลิตประมาณร้อยละ 14.8 ของผลิตภัณฑ์ภาค มีจำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์ 201 สาขา สูงสุดเป็นอันดับสี่ของประเทศ มีสัดส่วนเงินฝาก/สินเชื่อประมาณ 1 ใน 3 ของทั้งภาคเหนือ

ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี มีพื้นที่ติดต่อกับภาคกลาง ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูกเป็นแหล่งผลิตและค้าข้าวและพืชไร่สำคัญของประเทศ การผลิตพืชสำคัญประกอบด้วย ข้าว อ้อย และข้าวโพด สภาพดินฟ้าอากาศเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลิตภาคเกษตร ด้านอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการเกษตร เช่น อุตสาหกรรมน้ำตาลจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร อุตรดิตถ์ พิษณุโลก อุตสาหกรรมเครื่องจักรกลการเกษตร ที่จังหวัดพิษณุโลก และนครสวรรค์ โรงสีข้าว ที่จังหวัดพิจิตร พิษณุโลก และนครสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานทางประวัติศาสตร์อันเลื่องชื่อ ที่จังหวัดสุโขทัย

5. ความสำคัญของภาคเหนือต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ

ผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ (Gross Regional Product : GRP) ตามราคาคงที่ปี 2552 มีมูลค่า 350,630 ล้านบาทหรือร้อยละ 8.2 ของผลิตภัณฑ์ในประเทศ (GDP) โดยมีโครงสร้างการผลิตค่อนข้างกระจายตัว ดังแผนภาพที่ 2.1

แผนภาพที่ 2.1 โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือ

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป. : ออนไลน์

การผลิตบางสาขา มีความสำคัญต่อประเทศ เช่น เกษตรกรรมและเหมืองแร่ คิดเป็นร้อยละ 17.4 และร้อยละ 16.9 ของผลผลิตสาขาเกษตรกรรมและสาขา เหมืองแร่ของประเทศ ตามลำดับ ภาคเหนือเป็นแหล่งผลิตพืชสำคัญ ได้แก่ ข้าว อ้อย ข้าวโพด และถั่วเหลือง มีปริมาณผลผลิตประมาณหนึ่งในสี่ของผลผลิตทั้งประเทศ ขณะที่พืชสำคัญอื่น เช่น ลำไย ลิ้นจี่ กระเทียม

ใบยาสูบเวอร์จิเนียและเบอร์เลย์ หอมแดง และหอมหัวใหญ่ เกือบทั้งหมดผลิตในภาคเหนือ นอกจากนี้ ภาคเหนือยังเป็นแหล่งต้นน้ำของภาคกลาง รวมทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรแร่ธาตุสำคัญของประเทศ เช่น ถ่านหินลิกไนต์ หินปูน และดินขาวที่จังหวัดลำปาง แร่สังกะสีที่จังหวัดตาก น้ำมันดิบที่จังหวัดกำแพงเพชร เป็นต้น

6. สภาพแรงงาน

สิ้นปี 2553 ประชากรภาคเหนือมีกำลังแรงงาน ประมาณ 6.8 ล้านคน ร้อยละ 47 อยู่ในภาคการเกษตร ค่าจ้างขั้นต่ำในแต่ละจังหวัดอยู่ระหว่าง 159-180 บาท (ประกาศกระทรวงแรงงาน วันที่ 13 ธันวาคม 2553 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2554) จังหวัดที่มีค่าแรงขั้นต่ำสูงที่สุดคือ เชียงใหม่ สาขาการผลิตในภาคเหนือพึ่งพิงแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นหลัก ได้แก่ อุตสาหกรรมสิ่งทอ การก่อสร้าง และภาคการเกษตร (อาทิ สวนลำไย สวนส้ม การตัดอ้อย เป็นต้น) ในขณะที่ แรงงานมีฝีมือของภาคเหนือบางส่วนไปทำงานที่ส่วนกลางและต่างประเทศ อาทิ ประเทศในตะวันออกกลาง ไต้หวัน และสิงคโปร์ ซึ่งให้ผลตอบแทนสูงกว่าการทำงานในประเทศ

7. ภาคการเงิน

สถิติ ณ สิ้นเดือนมีนาคม 2554 ภาคเหนือมีสาขาธนาคารพาณิชย์เปิดบริการ จำนวน 696 สาขา หรือร้อยละ 11.6 ของสาขาธนาคารพาณิชย์ทั่วประเทศ (จำนวน 6,013 สาขา) โดยร้อยละ 62.4 อยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน และร้อยละ 62.6 กระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอเมือง

เงินฝากและเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ ณ สิ้นเดือนมีนาคม 2554 มีจำนวน 431.8 พันล้านบาท และ 354.5 พันล้านบาท หรือร้อยละ 6.0 และร้อยละ 4.2 ของเงินฝากและสินเชื่อธนาคารพาณิชย์ทั่วประเทศตามลำดับ (ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศทั้งระบบ มีเงินฝาก 7,155 พันล้านบาท เงินให้สินเชื่อ 8,348 พันล้านบาท)

8. การค้าต่างประเทศ

รูปแบบการค้าจำแนกเป็น 2 ลักษณะคือ (1) การค้าระหว่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการค้าผ่านด่านศุลกากรท่าอากาศยานเชียงใหม่ ประกอบด้วยการค้าผ่านฝ่ายบริการศุลกากรท่าอากาศยานเชียงใหม่ และฝ่ายบริการศุลกากรลำพูน โดยมูลค่าการค้าต่างประเทศของภาคเหนือมากกว่าร้อยละ 56 เป็นการค้าผ่านฝ่ายบริการศุลกากรลำพูน สินค้าสำคัญคือ อุปกรณ์และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ขณะที่ฝ่ายบริการศุลกากรท่าอากาศยานเชียงใหม่เป็นช่องทางส่งออกสินค้าเกษตรและสินค้าหัตถกรรม (2) การค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ พม่า ลาว และจีน (ตอนใต้) โดยมากกว่าร้อยละ 82 เป็นการค้ากับพม่า สินค้าออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค น้ำมันเชื้อเพลิง และวัสดุก่อสร้าง ส่วนสินค้านำเข้า ได้แก่ ไม้แปรรูป ผักและผลไม้ เป็นสำคัญ ภาพรวม

สัดส่วนโครงสร้างการผลิต แยกรายสาขาของภาคเหนือ ดังตารางที่ 2.1 สัดส่วนโครงสร้างการผลิตของภาคเหนือ ระยะ 10 ปี (หน่วย : ร้อยละ)

ตารางที่ 2.1 สัดส่วนโครงสร้างการผลิตของภาคเหนือ ระยะ 10 ปี (หน่วย : ร้อยละ)

สาขาการผลิต	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552
อุตสาหกรรม	17.0	14.7	18.0	20.3	20.2	19.7	20.9	21.6	22.1	19.6
เกษตรกรรม	20.8	21.8	19.4	21.1	19.9	18.9	18.9	18.4	18.9	19.3
การค้าส่งค้าปลีก	17.8	17.7	17.2	15.9	15.8	16.2	15.2	15.1	15.1	16.3
ขนส่งและการสื่อสาร	6.7	7.2	7.0	7.0	7.3	7.4	7.5	7.1	7.1	7.0
อสังหาริมทรัพย์	6.6	6.7	6.5	6.2	6.3	6.5	6.5	6.3	6.4	6.4
การศึกษา	6.1	6.2	6.2	5.6	5.3	5.8	5.5	5.9	5.9	6.0
การบริหารราชการ	5.0	5.0	5.1	4.8	4.8	5.0	4.7	4.7	4.4	4.3
เหมืองแร่และขุดหิน	5.0	5.1	5.4	5.0	5.2	5.2	4.7	4.4	4.2	4.6
ตัวกลางทางการเงิน	3.0	2.9	2.9	2.8	3.2	3.2	3.6	3.7	3.8	3.8
ก่อสร้าง	3.5	3.6	3.8	3.7	3.9	3.6	3.5	3.8	3.3	3.3
โรงแรมและภัตตาคาร	2.0	2.0	1.9	1.7	1.9	2.0	2.1	2.1	2.0	1.9
อื่น ๆ	6.5	7.1	6.6	5.9	6.2	6.5	6.9	6.9	6.8	7.5
รวม	100									

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป. : ออนไลน์

ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา โครงสร้างการผลิตของภาคเหนือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ภาคเกษตรกรรมซึ่งเดิมมีสัดส่วนการผลิตสูงสุด ปัจจุบันมีสัดส่วนใกล้เคียงกับภาคอุตสาหกรรม สาเหตุหลักที่ทำให้มูลค่าผลผลิตภาคเกษตรขยายตัวต่างเนื่องจาก 1) พื้นที่ทำการเกษตรบางส่วนถูกเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัย 2) ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ 3) พื้นที่เพาะปลูกเสื่อมโทรมจากสารเคมีสะสมและการชลประทานไม่ทั่วถึง 4) ราคาสินค้าเกษตรไม่มีเสถียรภาพ

ขณะที่ภาคอุตสาหกรรม มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 4 ของประเทศ แต่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงปี 2545-2549 มีอัตราการเติบโตสูงที่สุดในประเทศ จากการเปิดโรงงานเครื่องจักรขนาดใหญ่ในจังหวัดกำแพงเพชรเป็นสำคัญ

ภาคเหนือตอนบน มีความโดดเด่นในด้านอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และการผลิตหัตถอุตสาหกรรม ส่วนภาคเหนือตอนล่างเป็นอุตสาหกรรมเกษตร/อาหารขนาดใหญ่ อาทิเช่น โรงสีข้าว สินค้าเกษตรแปรรูป โรงงานน้ำตาล เครื่องดื่ม และผงชูรส

ฐานอุตสาหกรรมร้อยละ 80 อยู่ใน 3 พื้นที่หลัก ได้แก่ (1) พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน-ลำปาง (2) พื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร-นครสวรรค์-พิจิตร โลก และ (3) พื้นที่ชายแดนแม่สอด-เชียงราย (จังหวัดลำพูนเป็นฐานอุตสาหกรรมใหญ่ที่สุดของภาคเหนือ รองลงมาคือกำแพงเพชร)

กล่าวได้ว่า โครงสร้างการผลิตภาคเหนืออยู่ในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการค้าส่งค้าปลีก สัดส่วนร้อยละ 19.6, 19.3 และ 16.3 ของผลิตภัณฑ์ภาคเหนือตามลำดับ ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา น่าน แพร่ ลำปาง และตาก พื้นที่ของภาคเหนือตอนบนกว่าครึ่งเป็นป่าเขา มีพื้นที่ราบเหมาะกับการเพาะปลูกไม่ถึงร้อยละ 15 แต่มีทรัพยากรธรรมชาติลักษณะภูมิประเทศและอากาศเหมาะแก่การท่องเที่ยวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาพักผ่อนและพำนักอาศัยเป็นครั้งคราวและถาวร ทำให้ธุรกิจบริการ เช่น ธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท และของที่ระลึก และจังหวัดเชียงรายมีการค้าเชื่อมโยงกับพม่า ลาว และจีน (ตอนใต้) มีจังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจทุกด้านของภาคเหนือ มีสินค้าที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าอุปโภคบริโภค น้ำมันเชื้อเพลิง และวัสดุก่อสร้าง ส่วนสินค้านำเข้า ได้แก่ ไม้แปรรูป ผักและผลไม้ เป็นสำคัญ อีกทั้ง ภาคเหนือตอนบนเป็นฐานการผลิตสินค้าหัตถอุตสาหกรรมของประเทศ ส่งจำหน่ายในประเทศ/ต่างประเทศ และที่สำคัญอย่างยิ่งการส่งสินค้าหัตถอุตสาหกรรมสู่ตลาดจีนตอนใต้ของภาคเหนือตอนบนซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ส่วนภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร พิจิตร พิจิตร โลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ อุทัยธานี มีอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการเกษตร

ภาพรวมการส่งออกสินค้าของภาคเหนือตอนบนผ่านด่านศุลกากร

ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน พะเยา น่าน แพร่ ลำปาง และตาก มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ส.ป.ป.ลาว และ เมียนมาร์ อีกทั้งเป็นเส้นทางเชื่อมต่อสู่จีนตอนใต้ ส่งผลให้ภาคเหนือตอนบนมีการทำการค้าขายกับประเทศบ้านโดยเฉพาะสินค้าหัตถกรรมจากจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และเชียงราย เป็นสินค้าที่มีคุณภาพและได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้บริโภคชาวจีนเป็นจำนวนมากนอกเหนือจากสินค้าเกษตรและแปรรูป การส่งสินค้าออก/นำเข้าผ่านด่านเชียงของและด่านศุลกากรเชียงแสน นับเป็นเส้นทางหลักสู่จีนตอนใต้ มีปริมาณการส่งออกและนำเข้าของด่านสามารถสรุปตามรายงานประจำปีได้ดังนี้

1. ด่านศุลกากรเชียงของ

1.1 ความเป็นมาของด่านศุลกากรเชียงของ

ด่านศุลกากรเชียงของเป็นด่านศุลกากรภาคที่ 3 กรมศุลกากร เริ่มก่อตั้งครั้งแรกตามกฎกระทรวงการคลัง (ฉบับที่ 2) เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2481 ในขั้นแรกมีฐานะเป็นด่านฝากรของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยมอบหมายให้นายอำเภอเชียงของทำหน้าที่นายด่านศุลกากร โดยตำแหน่งจนกระทั่งปี พ.ศ. 2503 กรมศุลกากรได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ศุลกากรมาปฏิบัติหน้าที่นายด่านศุลกากรแต่ก็ยังคงใช้ที่ว่ากรมอำเภอเชียงของเป็นที่ทำการชั่วคราว เนื่องจากไม่มีที่ทำการเป็นของตนเอง ต่อมาในปี พ.ศ. 2504 กรมศุลกากรได้จัดสรรงบประมาณก่อสร้างที่ทำการด่านศุลกากรเชียงของขึ้นอย่างเป็นทางการ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และใช้ดำเนินการมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ด่านศุลกากรเชียงของเป็นด่านศุลกากรที่สามารถนำเข้าและส่งออกได้ทุกประเภท รวมทั้งสามารถส่งออกของที่ขอคืนอากรขาเข้า หรือของที่มีทัณฑ์บนทุกประเภท ตามกฎกระทรวงการคลังฉบับที่ 100 (พ.ศ. 2537) ลงวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2537 ด่านศุลกากรเชียงของมีหน้าที่รับผิดชอบและกำกับดูแลพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (แขวงบ่อแก้ว และแขวงไซยะบุรี) มีพื้นที่รับผิดชอบในเขตอำเภอเชียงของ เวียงแก่น ขุนตาล และเทิง ของจังหวัดเชียงราย รวมทั้งอำเภอเชียงคำและกิ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีท่าหรือที่ที่เป็นทางอนุมัติสำหรับการนำเข้า-ส่งออก จำนวน 3 จุด คือ

- (1) ท่าด่านศุลกากร
- (2) ด่านพรมแดนเชียงของ (ท่าเรือบั้ง)
- (3) ท่าเรือเชียงของ (ท่าเรื่อน้ำลึก)

นอกจากนี้ยังมีจุดผ่อนปรนอีก 5 จุด คือ

- (1) จุดผ่อนปรนบ้านแจ่มป้อม อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย
- (2) จุดผ่อนปรนบ้านฮวก กิ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
- (3) จุดผ่อนปรนบ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
- (4) จุดผ่อนปรนบ้านห้วยลึก อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
- (5) จุดผ่อนปรนบ้านร่มโพธิ์ทอง อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

1.2 ภารกิจของด่านศุลกากรเชียงของ

ด่านศุลกากรเชียงของ นอกจากการปฏิบัติราชการในหน้าที่ตามปกติที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาแล้วยังมีภารกิจอื่น ๆ ที่ได้ปฏิบัติตามแนวนโยบายของรัฐบาลกระทรวงการคลัง กรมศุลกากร และจังหวัดเชียงราย ดังนี้

- (1) โครงการศุลกากรโปร่งใส

- (2) โครงการ One Day Clearance
- (3) การประชุมร่วมศุลกากรและเอกชน
- (4) การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และสารตั้งต้น
- (5) ประสานงานและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศ

1.3 รายงานสถิติมูลค่าสินค้านำเข้าและมูลค่าสินค้าขาออกด่านศุลกากรเชียงใหม่ของ

1.3.1 ภาพรวมสถิติมูลค่าสินค้านำเข้าและมูลค่าสินค้าขาออกแยกรายปี

ภาพรวมสถิติมูลค่าสินค้านำเข้าและมูลค่าสินค้าขาออกที่ผ่านด่านศุลกากรเชียงใหม่ของ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ (ศุลกากรเชียงใหม่, 2557 : ออนไลน์) โดยภาพรวม และแยกรายปี ตั้งแต่ปี 2546 - 2557 (ตุลาคม 2556 – มีนาคม 2557) ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 มูลค่าสินค้านำเข้าและมูลค่าสินค้าขาออก ปี 2546-2557

หน่วย : บาท

ปีงบประมาณ	มูลค่าสินค้านำเข้า	มูลค่าสินค้าส่งออก
2546	184,558,445.18	532,207,069.62
2547	270,142,859.15	533,342,063.77
2548	413,591,611.51	901,964,913.27
2549	587,515,137.33	1,125,458,952.97
2550	783,822,708.03	837,974,133.11
2551	956,703,202.71	1,316,974,730.67
2552	986,331,451.40	1,931,040,266.86
2553	1,731,282,994.07	3,206,834,671.71
2554	2,268,311,388.94	5,931,142,765.61
2555	3,071,105,387.65	9,453,687,905.03
2556	3,343,987,361.36	10,298,876,038.59
2557 (ต.ค. 56 – มี.ค. 57)	1,198,892,938.48	6,192,768,649.27

ที่มา : ศุลกากรเชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่, 2557 : ออนไลน์

กล่าวได้ว่า มูลค่าการนำเข้าสินค้าผ่านด่านศุลกากรเชียงของ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายมีแนวโน้มที่สูงขึ้นทุกปี รวมถึงมูลค่าสินค้าส่งออกก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างมูลค่าสินค้านำเข้า และสินค้าส่งออก นับได้ว่า สินค้าส่งออกจากประเทศไทยมีมูลค่ารวมมากกว่าสินค้านำเข้าเป็นอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของสินค้าและความต้องการสินค้าของผู้บริโภคในประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ ส.ป.ป.ลาว เมียนมาร์ และประเทศจีนตอนใต้

1.3.2 สถิติมูลค่าสินค้านำเข้าและมูลค่าสินค้าออกแยกรายประเทศ

สถิติมูลค่าสินค้านำเข้าและมูลค่าสินค้าออก ผ่านด่านศุลกากรเชียงของ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวม และแยกเป็นรายประเทศ ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 สถิติมูลค่าสินค้านำเข้า-สินค้าออกแยกรายประเทศ

หน่วย : ล้านบาท

นำเข้าสินค้า						
ปีงบประมาณ (ตุลาคม - กันยายน)	ประเทศจีน		ส.ป.ป. ลาว		เมียนมาร์	
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%
2554	1,782.020	78.56	486.291	21.44	-	-
2555 ไม่พบรายงาน	-	-	-	-	-	-
ส่งออกสินค้า						
ปีงบประมาณ (ตุลาคม - กันยายน)	ประเทศจีน		ส.ป.ป. ลาว		เมียนมาร์	
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%
2554	2,845.626	47.98	3,064.026	51.66	21.490	0.36
2555 ไม่พบรายงาน	-	-	-	-	-	-

ที่มา : ศุลกากรเชียงของ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย, 2557 : 10-14

1.3.3 สถิติมูลค่าสินค้านำเข้าและมูลค่าสินค้าออกสูงสุด 10 อันดับ

สถิติมูลค่าสินค้านำเข้าและมูลค่าสินค้าออก โดยผ่านด่านศุลกากรเชียงของ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย แยกเป็นรายผลิตภัณฑ์ 10 อันดับ ที่ได้รับความนิยม ในปี 2554 แสดงได้ดังตารางที่ 2.4 และ ตารางที่ 2.5

ตารางที่ 2.4 มูลค่าสินค้านำเข้าสูงสุด 10 อันดับ ปี 2554

หน่วย : ล้านบาท

ที่	รายการสินค้า	หน่วย	ปริมาณ	มูลค่า (ล้านบาท)
1	พืชผัก	กก.	64,200,504	808,379,143.41
2	ผลไม้	กก.	23,463,350	420,652,380.10
3	ถ่านหินลิกไนท์	กก.	390,000,000	353,958,540.00
4	ดอกไม้, ไม้ประดับ	หีบห่อ	127,789	301,447,328.85
5	เคมีที่ใช้สำหรับผลิตยาสีพื้น	หีบห่อ	78,789	143,149,536.08
6	แก๊สอาร์กอน	แท่งค์	296	65,438,265.40
7	ไม้แปรรูป	แผ่น	3,209.604	31,722,248.64
8	รถบรรทุก+อุปกรณ์ (สุทธินำกลับ)	Unit	18	29,249,370.24
9	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	กก.	3,033,500	14,333,364.77
10	พาหนะเครื่องจักรหนัก (สุทธินำกลับ)	Unit	5	12,705,726.00
11	ของเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ	หีบห่อ	24,955,431	87,275,449.45
รวมทั้งสิ้น				2,268,311,388.94

ที่มา : ศุลกากรเชียงของ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย, 2557 : 11

ตารางที่ 2.5 มูลค่าสินค้าส่งออกสูงสุด 10 อันดับ ปี 2554

หน่วย : ล้านบาท

ที่	รายการสินค้า	หน่วย	ปริมาณ	มูลค่า (ล้านบาท)
1	น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว	ลิตร	98,513,355	2,333,875,309.40
2	ผลไม้สด	กก.	82,129,536	868,495,568.89
3	น้ำมันเบนซิน	ลิตร	35,744,384	796,566,672.62
4	เนื้อสัตว์แช่แข็ง, เนื้อสัตว์ทำไว้ไม่ให้เสีย	กก.	7,314,046	428,285,451.63
5	วัสดุก่อสร้าง	หีบห่อ	6,619,354	355,021,753.01
6	เครื่องอุปโภค-บริโภค	หีบห่อ	481,094	257,350,711.06
7	รถยนต์นั่งส่วนบุคคล	คัน	182	122,944,924.42

ตารางที่ 2.5 มูลค่าสินค้าส่งออกสูงสุด 10 อันดับ ปี 2554 (ต่อ)

หน่วย : ล้านบาท

ที่	รายการสินค้า	หน่วย	ปริมาณ	มูลค่า (ล้านบาท)
8	ยางมะตอย	กก.	5,149,860	113,069,168.46
9	ดอกกล้วยไม้	กก.	4,941,899.44	109,447,386.17
10	เหล็ก	หีบห่อ	691,921	94,838,334.56
11	ของเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ	หีบห่อ	4,181,829	451,247,485.39
รวมทั้งสิ้น				5,931,142,765.61

ที่มา : ศุลกากรเชียงใหม่ของ อำเภอเชียงใหม่ของ จังหวัดเชียงใหม่, 2557 : 15

กล่าวได้ว่า ด้านศุลกากรเชียงใหม่ของ อำเภอเชียงใหม่ของ จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นเส้นทางการขนส่งสินค้าที่สำคัญ ทั้งนำเข้าและส่งออกสู่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยผ่านเส้นทางรถยนต์ มีสถิติการนำเข้าและส่งออกมีเพิ่มขึ้นทุกปี และในปี 2556 มีสถิติการนำเข้ากว่า 3,343,987,361.36 ล้านบาท และส่งออกกว่า 10,298,876,038.59 ล้านบาท อีกทั้งเมื่อสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 เปิดใช้การได้ คาดว่าจะมีสถิติการนำเข้าและส่งออกสูงกว่าเดิม เนื่องจากเป็นเส้นทางรถยนต์ที่ใช้เวลาน้อยกว่าเส้นทางอื่น ๆ สินค้าที่ได้รับความนิยมที่ส่งออกไปประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ น้ำมันดีเซล และผลไม้ ส่วนสินค้านำเข้าที่ได้รับความนิยม คือ พืชผัก และผลไม้

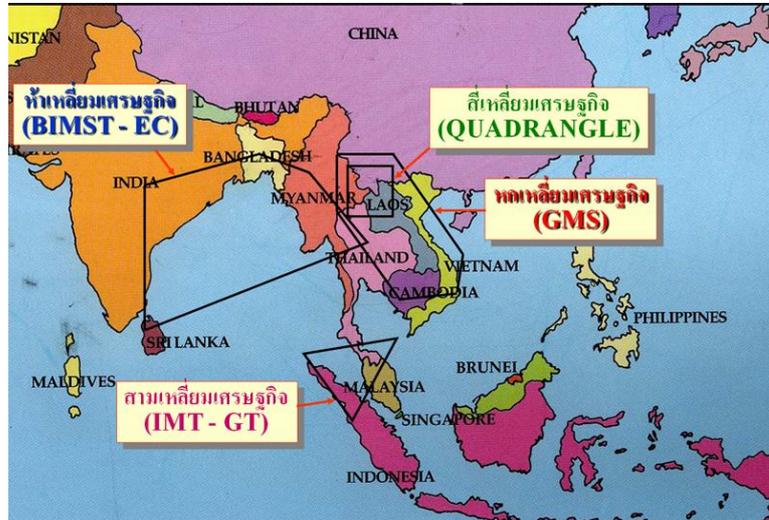
2. ด้านศุลกากรเชียงแสน

ด้านศุลกากรเชียงแสนได้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา พื้นที่รับผิดชอบ เส้นทางการค้า และรายงานประจำปีเกี่ยวกับมูลค่าการนำเข้าและส่งออก มาแสดงไว้ในเว็บไซต์ของหน่วยงาน (ด้านศุลกากรเชียงแสน, 2554 : ออนไลน์) ดังนี้

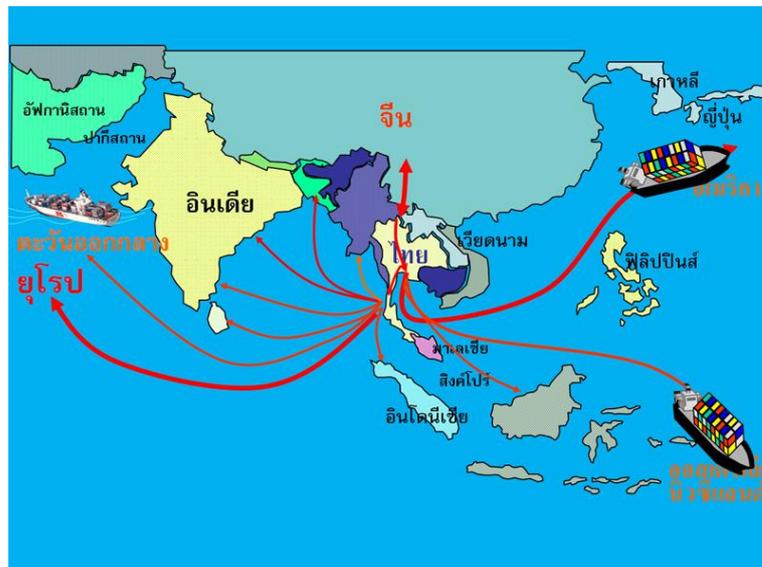
2.1 ความเป็นมาของด้านศุลกากรเชียงแสน

ด้านศุลกากรเชียงแสนอยู่ในสังกัดสำนักงานศุลกากรภาคที่ 3 กรมศุลกากร เป็นด้านศุลกากรทางบกและทางน้ำ ตั้งอยู่เลขที่ 185 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 900 กิโลเมตร จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายฉบับที่ 12 ออกตามความในพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480 เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2487

พื้นที่ความรับผิดชอบของด่านศุลกากรเชียงแสน ได้แก่ อำเภอเชียงแสน อำเภอดอยหลวง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง อำเภอพญาเม็งราย อำเภอเวียงชัย โดยมีเส้นทางการค้าชายแดนที่เชื่อมต่อกับ ส.ป.ป.ลาว เมียนมาร์ และประเทศจีนตอนใต้ ดังนี้

ภาพที่ 2.1 เหลี่ยมเศรษฐกิจของไทยและประเทศเพื่อนบ้าน
ที่มา : ด่านศุลกากรเชียงแสน, 2554 : ออนไลน์

ภาพที่ 2.2 เส้นทางเดินเรือเพื่อส่งสินค้าระหว่างไทยกับต่างประเทศ
ที่มา : ด่านศุลกากรเชียงแสน, 2554 : ออนไลน์

2.2.2 สถิติมูลค่าสินค้านำเข้า และ มูลค่าสินค้าขาออก แยกประเทศ

สถิติมูลค่าสินค้านำเข้า และ มูลค่าสินค้าขาออก โดยแยกประเทศคู่ค้า ที่ผ่านด่านศุลกากรเชียงใหม่ เพื่อขนส่งสินค้าทางเรือจากประเทศไทยมุ่งสู่ประเทศเป้าหมาย ได้แก่ ส.ป.ป ลาว เมียนมาร์ และประเทศจีน แบ่งได้ดังตารางที่ 2.7

ตารางที่ 2.7 สถิติมูลค่าสินค้านำเข้า-ขาออก แยกประเทศ

หน่วย : ล้านบาท

นำเข้าสินค้า						
ปีงบประมาณ (ตุลาคม - กันยายน)	ประเทศจีน		ส.ป.ป. ลาว		เมียนมาร์	
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%
2554	1,069.97	97.26	29.88	2.72	0.00	0.02
2555	485.94	94.32	26.06	3.23	3.23	0.62
2556	631.10	96.39	23.25	3.55	0.38	0.06
2557 ยังไม่พบรายงาน	-	-	-	-	-	-
ส่งออกสินค้า						
ปีงบประมาณ (ตุลาคม - กันยายน)	ประเทศจีน		ส.ป.ป. ลาว		เมียนมาร์	
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%
2554	3,872.04	43.06	2,869.68	31.91	2,250.93	25.03
2555	4,210.54	37.81	4,288.99	38.51	2,637.97	23.69
2556	3,508.99	28.47	6,099.97	49.49	2,716.61	22.04
2557 ยังไม่พบรายงาน	-	-	-	-	-	-

ที่มา : ด่านศุลกากรเชียงใหม่, 2556 : ออนไลน์

2.2.3 รายงาน 10 อันดับสินค้านำเข้า – ส่งออก

ภาพรวมสินค้านำเข้าสูงสุด จำนวน 10 อันดับ - ส่งออกสูงสุด จำนวน 10 อันดับ ที่ได้รับความนิยมจากทั้งภายในประเทศ และความต้องการสินค้าไทยของ ประเทศคู่ค้าโดยผ่านด่านศุลกากรเชียงใหม่ ในปี 2555 (ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2555 - พฤษภาคม 2556) อธิบายได้ดังตารางที่ 2.8

ตารางที่ 2.8 รายงาน 10 อันดับสินค้านำเข้า – ส่งออกปี 2555

หน่วย : ล้านบาท

นำเข้าสินค้า		ส่งออกสินค้า	
รายการสินค้า	มูลค่า (ล้านบาท)	รายการสินค้า	มูลค่า (ล้านบาท)
ทับทิมสด	146.41	ชิ้นส่วนกระป๋องแช่แข็ง	1,337.25
เมล็ดทานตะวัน	64.92	ยางแผ่นรมควันชั้น 3	433.08
ไม้สักจีนแปรรูป	27.20	น้ำมันปาล์ม	422.40
เมล็ดพืชทอง	23.25	เพลาส่งกำลัง	379.43
แอปเปิ้ล	221.54	สุกรมี่ชีวิต	326.21
ดอกไม้เพลิง	17.21	รถยนต์ใหม่	296.39
กระเทียมสด	13.89	โคมีชีวิต	230.10
ดินเกาหลี	13.23	น้ำมันดีเซล	199.67
เปลือกบง	10.42	รถยนต์ปรับสภาพ	177.61
เบ็ดเตล็ด	8.29	เบ็ดเตล็ด	3,205.34

ที่มา : ด้านศุลกากรเชียงใหม่, 2556 : ออนไลน์

กล่าวได้ว่า ด้านศุลกากรเชียงใหม่ นับเป็นด่านขนส่งสินค้าสู่ ส.ป.ป.ลาว เมียนมาร์่า ประเทศจีนตอนใต้ เป็นเส้นทางเดินเรือเพื่อขนส่งสินค้าสู่ประเทศคู่ค้าที่มีความสำคัญ มาก่อนที่จะมีการตั้งด่านศุลกากรเชียงใหม่ซึ่งใช้วิธีเดินทางหลักคือรถยนต์ และมีขบวนการนำเข้า และส่งออกที่มีปริมาณสูง ได้แก่ ปี 2556 มีขบวนการนำเข้ากว่า 12,325.53 ล้านบาท และมีขบวนการส่งออกในดำนนี้กว่า 27,410.94 ล้านบาท เป็นยอดที่สูงกว่าทั้งนำเข้า/ส่งออกในด่านศุลกากร เชียงของ เนื่องจากผู้ประกอบการนิยมใช้เส้นทางเดินเรือในการขนส่งสินค้า เพราะมีค่าบริการที่ต่ำกว่าทางรถยนต์และทางเครื่องบิน

งานหัตถกรรมของภาคเหนือตอนบน

ภาพรวมของประเภทงานหัตถกรรมและจำนวนผู้ประกอบการงานหัตถกรรมของภาคเหนือตอนบน ในจังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน แม่ฮ่องสอน และลำปาง ที่นับเป็นแหล่งผลิตงานหัตถกรรมที่สำคัญ มีความเป็นมา และลักษณะอธิบายได้ดังนี้

1. ภาพรวมของงานหัตถกรรมภาคเหนือตอนบน

ดั่งที่ อัญชลี โสมดี (2555 : 130) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาพรวมของบริบทและศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคเหนือตอนบน ไว้ดังนี้ ศักยภาพของกลุ่มภาคเหนือตอนบน 1 ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน ผู้ผลิตและสร้างสรรค์งานหัตถกรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น เมื่อประเมินจากตัวเลขของผู้ประกอบการ กลุ่มธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน ฯลฯ ที่ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เฉพาะรายที่ได้รับการขึ้นบัญชีสุดยอด หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ปี 2555 ระดับ 1 - 5 ดาว แยกเป็นรายจังหวัดเท่านั้น ซึ่งที่มีจำนวนกว่า 898 ราย จากตัวเลขดังกล่าวแสดงถึงศักยภาพผู้ประกอบการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของภาคเหนือตอนบน ได้เป็นอย่างดี แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ (1) เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย (2) ของใช้ ของที่ระลึก ของตกแต่งบ้าน (3) อาหาร (4) เครื่องดื่ม และ (5) สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่เป็นงานในหมวดหัตถกรรม จัดอยู่ในประเภทของใช้ ของที่ระลึก และของตกแต่งบ้านและงานผ้าทอจะอยู่ในหมวดเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายเป็นส่วนใหญ่ มีจำนวนดังตาราง

ตารางที่ 2.9 ผู้ผลิตสินค้าที่ได้รับการคัดสรรสุดยอดสินค้า OPC ปี 2555 ของภาคเหนือตอนบน

จำนวนผู้ผลิตสินค้า OTOP ที่ได้รับการคัดสรรสุดยอดสินค้า OPC ปี 2555 ของภาคเหนือตอนบน บัญชีสุดยอด หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ปี 2555 ระดับ 1 - 5 ดาว แยกเป็นรายจังหวัด					
ที่	ประเภทผลิตภัณฑ์	จำนวนผู้ประกอบการ			
		เชียงใหม่	ลำปาง	ลำพูน	แม่ฮ่องสอน
1	เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย	198	33	68	23
2	ของใช้ ของที่ระลึก และของตกแต่งบ้าน	213	82	39	9
3	อาหาร	74	34	28	21
4	เครื่องดื่ม	20	3	3	10
5	สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร	20	9	5	6
รวม		525	161	143	69
รวมทั้งสิ้น		898 ราย			

หมายเหตุ : ผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจัดอยู่ในประเภทของใช้ ของที่ระลึกและหมวดเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย

ที่มา : อัญชลี โสมดี, 2555 : 131

จากตารางแสดงให้เห็นว่า จำนวนผู้ผลิตสินค้า OTOP ที่ได้รับการคัดสรรสุดยอดสินค้า OPC ปี 2555 ของภาคเหนือตอนบนมีจำนวนทั้งสิ้น 898 ราย โดยแบ่งเป็น 5 ประเภทผลิตภัณฑ์ ได้แก่ เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย ของใช้ ของที่ระลึก ของตกแต่งบ้าน อาหาร เครื่องดื่ม และสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร แยกเป็นจังหวัดโดยจังหวัดเชียงใหม่มีผู้ประกอบการมากที่สุด คือ จำนวน 525 ราย รองลงมาคือ จังหวัดลำปาง จำนวน 161 ราย จังหวัดลำพูน 143 ราย และจังหวัดแม่ฮ่องสอน 69 ราย ซึ่งผู้ประกอบการงานหัตถกรรมช่าง 10 สาขา โดยส่วนใหญ่อยู่ยู่หมวดในผลิตภัณฑ์ประเภทราย เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายของจังหวัดลำพูนมีจำนวนทั้งสิ้น 68 ราย และหมวดของใช้ ของที่ระลึก และของตกแต่งบ้านของจังหวัดลำพูน มีจำนวน 39 ราย จากตัวเลขทำให้ทราบว่าผู้ประกอบการงานหัตถกรรม 10 สาขา ของจังหวัดลำพูนมีจำนวนกว่า 107 ราย ซึ่งเป็นรายที่ผ่านการคัดสรร และได้ขึ้นบัญชีสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ปี 2555 ระดับ 1 - 5 ดาว และยังมีผู้ประกอบการงานหัตถกรรมอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้ขึ้นบัญชีหรือไม่ได้เข้าร่วมการคัดสรร

2. ประเภทของงานหัตถกรรมในภาคเหนือตอนบน

งานหัตถกรรมของภาคเหนือตอนบนแบ่งเป็นประเภทที่สำคัญ ได้แก่ 10 ประเภท โดยบางตามเทคนิคการผลิต วัสดุการผลิตและการนำไปใช้งาน ดังนี้

2.1 งานหัตถกรรมเครื่องเงิน

ดังที่ วราภรณ์ ไชยงาม (2548 : 1) กล่าวว่า หัตถกรรมพื้นบ้านของจังหวัดเชียงใหม่ที่นับว่ามีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันคืออย่างหนึ่งก็คือ เครื่องเงินเชียงใหม่ มีความเป็นมากกว่า 700 ปี นับตั้งแต่สมัยพญามังรายมหาราช สร้างเมืองเชียงใหม่ใน พ.ศ.1839 (ค.ศ.1296) โดยมีพระสหายร่วมด้วยอีก 2 พระองค์คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชพ่อขุนงำเมือง พระองค์เห็นว่า บ้านเมืองยังขาดช่างฝีมือ จึงได้กรีธาทัพไปยังเมืองหงสาวดีใกล้กับเมืองย่างกุ้ง เมืองหลวงของพม่าในปัจจุบัน ในเวลานั้น กษัตริย์พม่า คือ พระยาหงสาวดี (พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) ซึ่งทรงชรภาพแล้วไม่สามารถทำการรบได้ จึงได้ทำการเจรจาขอหย่าศึก พญามังรายทรงยินยอมแต่มีข้อแม้ว่าขอให้พระองค์นำช่างฝีมือต่าง ๆ กลับไปพร้อมกับพระองค์ด้วย พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็ทรงยินยอมตามนั้น พญามังรายได้นำช่างฝีมือ หลายเผ่ามาไว้ตามที่ต่าง ๆ ในเมืองเชียงใหม่ โดยให้เผ่าไทยใหญ่ (เงี้ยว) แยกกันอยู่ตามที่ต่าง ๆ ซึ่งมี 3 กลุ่ม คือ

- 1) ประจวบเชิงเผือก เป็นกลุ่มที่มีฝีมือในการปั้นและทำหนังปอง
- 2) หมู่บ้านวัวลาย เป็นกลุ่มที่มีฝีมือในการทำเครื่องเงิน
- 3) หมู่บ้านแม่ฮ้อย เป็นกลุ่มที่มีฝีมือในการทำเครื่องเงิน

ในช่วง พ.ศ. 2310 หลังจากเชียงใหม่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า พระเจ้ากาวิละ ได้ร่วมกับพระเจ้าตากสินมหาราชและพระพุทธรอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช ทำการขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงใหม่ หลังจากที่ถูกกลายเป็นเมืองร้างร่วม 20 ปี (2319-2339) เนื่องจากผู้คนหนีภัยสงครามไปอาศัยอยู่ตามป่าเขา พระองค์จึงเริ่มปรับปรุงบ้านเมือง วัดวาอารามที่รกร้างว่างเปล่า โดยใช้นโยบาย “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” และประกาศให้ประชาชนกลับเข้ามาอยู่ในเมืองเช่นเดิม ทรงมีคำสั่งให้เจ้านายราชสกุลต่าง ๆ เข้ามาตั้งรกรากในเมืองเชียงใหม่ ส่วนเรื่องการกวาดต้อนผู้คนนั้นก็ทำได้เป็นระยะ ๆ อย่างมีเป้าหมาย กล่าวคือ ผู้ที่ถูกกวาดต้อนมานั้นมีทั้งหมด โหระ ข่างฝีมือน้อย ๆ เข้ามาฝึกอาชีพให้กับประชาชนและจัดทำส่งคุ้มหลวงโดยช่างฝีมือต่างๆ จะถูกจัดให้อยู่บริเวณระหว่างกำแพงเมืองชั้นนอกและชั้นในรายรอบตั้งแต่บริเวณแจ้งศรีภูมิถึงแจ้งคู่อื้อง ต่อมาในสมัยพระเจ้าช้างเผือกธรรมลังกา ชาวบ้านวัวลาย แขวงเมืองบ่น ได้ถูกกวาดต้อนมาอีกครั้งหนึ่ง เข้ามาตั้งบ้านเรือนรอบ ๆ วัดหมื่นสาร โดยมี “เจ้าขันแก้ววัวลาย” เป็นผู้นำชาวบ้านและเป็นทีเคารพรัก และศรัทธา มีวิชาในการตีกลองสะบัดชัยและปั้นคนโท (น้ำตั้น) และได้ส่งชาวบ้านวัวลายไปเรียนรู้การทำเครื่องเงินในคุ้มหลวง ต่อมาเจ้าขันแก้ววัวลายได้ตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านหมื่นสารวัวลาย” ซึ่งได้มาจากชื่อวัดหมื่นสาร และชื่อเจ้าขันแก้ววัวลายนั่นเอง

ในอดีตก่อนปี พ.ศ. 2500 ชาวบ้านวัวลายจะประกอบอาชีพทำนากันเป็นส่วนใหญ่ เมื่อว่างเว้นจากการทำนาก็จะเป็นช่างฝีมือประกอบชีพทำเครื่องเงินตามที่ได้ รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยจะใช้แรงงาน ของสมาชิกในครอบครัว และเกือบทุกบ้านจะมีโรงงานขนาดเล็กประจำอยู่ที่บ้าน เรียกว่า “เตาเสา” สมาชิกในครอบครัวจะช่วยกันทำเครื่องเงินเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน และเพื่อการค้า โดยจะไปซื้อแร่เงินจากร้านคนจีนในตัวเมืองเชียงใหม่ จากนั้นจะนำแร่เงินมาตี-ขึ้นรูป ตามประเภท ของผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่ทำสลุง ขันล้างหน้า พาย ถาด โดยมากผู้ที่ทำหน้าที่เป็นช่างตีและขึ้นรูป จะใช้แรงงานชายได้แก่ พ่อ สามิ ลูกชาย ส่วนผู้หญิงคือแม่ และลูกสาวจะรับหน้าที่เป็นช่างแกะลายและนำเครื่องเงินไปขายที่ตลาด ซึ่งในการทำเครื่องเงิน ในระยะแรกนั้น ทำขึ้นเพื่อเป็น “ส่วย” ตามความต้องการของเจ้านาย ภายหลังที่เศรษฐกิจขยายตัวขึ้น และติดต่อค้าขายกับชาติอื่น เช่น พม่า ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เครื่องเงินจึงกลายเป็นสินค้าแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายกับสินค้าที่จำเป็นอื่น ๆ และสามัญชนเริ่มได้ใช้เครื่องเงินได้ ด้วยเหตุที่เจ้านายเริ่มเปลี่ยนไปใช้เครื่องทองแทน เมื่อมีการติดต่อการค้าขายระหว่างคนต่างกลุ่ม จึงทำให้ความรู้และภูมิปัญญาต่าง ๆ เกี่ยวกับรูปแบบของเครื่องเงินเริ่มหลากหลายขึ้น ดังนั้น วัตถุประสงค์ที่เคยใช้ทำ จากที่เคยใช้เงินรูปพม่า เงินหมั้น เงินรางวัล สิบสองปันนาเริ่มหายากขึ้น จึงหันมาใช้เม็ดเงินบริสุทธิ์ที่หาซื้อได้ทั่วไปตามร้านจำหน่ายทอง เนื่องจากหาซื้อได้ง่ายกว่าแม้ว่าราคา จะสูง แต่ลูกค้าก็ให้ความนิยม

ดังนั้นเครื่องเงินวัลลายในสมัยอดีตจึงนิยมทำกันเพียงบางชนิด เช่น สลุงพาน ถาด เขียนหมาก เป็นต้น แต่หลังจากที่รัฐ บาลรณรงค์ให้ข้าราชการ ประชาชน แต่งชุดไทย จึงได้มีการทำเป็นเครื่องประดับของสตรีเพิ่มขึ้นจากรูปแบบเดิม เช่น สร้อยคอ แหวน กำไล คຸ້ມหู เข็มกลัด เป็นต้น

2.2 งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบ

ดั่งที่ ศูนย์บริการข้อมูลการค้า การลงทุน จังหวัดเชียงใหม่ (2554 : 1) กล่าว ว่า หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผานั้นเกิดขึ้นได้เนื่องจากความจำเป็นและความต้องการของมนุษย์ ซึ่งแต่เดิมคงทำขึ้นเพื่อเป็นภาชนะใส่อาหาร และน้ำ ต่อมามนุษย์ก็พัฒนาเครื่องปั้นดินเผาให้มีคุณภาพดีขึ้นและประโยชน์ใช้สอยของหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา ก็เพิ่มขึ้นตามลำดับเช่นกัน ในประเทศไทย มีเครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ เครื่องสังคโลก มีลักษณะเหมือนถ้วยชามของจีน ในสมัยปลาย แผ่นดินซ้อง เป็นชนิดเคลือบทึบ ต่อมาเมื่อสุโขทัยอยู่ภายใต้อยุธยา ฝีมือการทำเครื่องปั้นดินเผา ก็เสื่อมลงเป็นแค่การปั้นดินหยาบ ๆ เท่านั้น ปัจจุบันการทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นที่สนใจอย่างแพร่หลาย มีโรงงานอุตสาหกรรม ที่ทำเครื่องปั้นดินเผาเกิดขึ้นหลายแห่ง

สิ่งที่พบส่วนใหญ่เป็นงาน ชาม ขวด ไหขนาดต่าง ๆ คาดว่ามีอายุสมัย ราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1984 - 2101) นอกจากนี้ยังค้นพบเครื่องถ้วยถ้วยในบริเวณเชิงเขาดอยโหลงผา อ่าง ตำบลศรีงาม อำเภอสันทราย ซึ่งนายจองยี่ นายคำทร และนายทองคำ ชาวไทยใหญ่มาตั้งเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาชนิดเคลือบสีเขียว หรือเรียกว่าสีลาดล ประมาณ 70 ปีมาแล้ว ดังนั้นเครื่องปั้นดินเผาทั้งชนิดเคลือบและไม่เคลือบนี้ขึ้นอยู่กับบริเวณที่ตั้ง ของเตาเผา ว่ามีลักษณะเนื้อดินที่ใช้ในการปั้นนั้นอยู่ในลักษณะใด รวมทั้งฝีมือการปั้นของช่างแต่ละท้องถิ่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องปั้นดินเผาชนิดไม่เคลือบเพราะเครื่องปั้นดินเผาลักษณะนี้ ชาวบ้านยังนิยมทำกันอยู่และคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตบริเวณบ้านเหมืองกุง ตำบลหนองควาย ตำบลหนองแก้ว บ้านกวน บ้านไร่ บ้านหม้อ ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง เป็นเครื่องปั้นดินเผาชนิดไม่เคลือบ

ภาพที่ 2.4 เครื่องปั้นดินเผาบ้านเหมืองกุง

2.3 งานหัตถกรรมเครื่องหนัง

ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร (2554 : 1-2) กล่าวถึง ประวัติที่มาของเครื่องหนังไว้ว่า เมื่อ 800-1,200 ปี ก่อนยุคประวัติศาสตร์ มนุษย์ได้นำเอาทรัพยากรจากธรรมชาติมาสร้างเป็นบ้านเรือน มีการปลูกพืช ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ อยู่ร่วมกันเป็นสังคม และมีการปกครองจนกระทั่งถึงศตวรรษที่ 19-20 ความเจริญของโลกและมนุษย์ได้ก้าวเข้าสู่เทคโนโลยีสมัยใหม่เกิดการแข่งขันทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ เพื่อให้ผลของการแข่งขันออกมาสู่ความต้องการของสังคมโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้นหนังสัตว์จึงเป็นวัสดุจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับนำมาทำผลิตภัณฑ์ใช้สอยของมนุษย์ หนังสัตว์จึงถูกแปรสภาพ ตามกรรมวิธีปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ผ่านขั้นตอนปฏิบัติของเครื่องมือสมัยใหม่ที่ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์เปลี่ยนให้หนังมีหลายชนิด หลายสี โดยคุณภาพของหนังแต่ละชนิดเหล่านี้ ได้ใช้ทำประโยชน์ให้เกิดคุณภาพตามความต้องการได้อย่างมากมาย และเป็นผลิตภัณฑ์ที่นิยมใช้กันทั่วโลก อาทิ รองเท้า หมวก กระเป๋า เข็มขัด เสื้อผ้า เป็นต้น

ภาพที่ 2.5 ผลิตภัณฑ์เครื่องหนังในปัจจุบัน อาทิ เสื้อผ้า หมวก เข็มขัด รองเท้า กระเป๋า

เครื่องหนังสมัยเชียงแสน สุโขทัย ความเจริญของบ้านเมืองสมัยนั้นยังไม่รุ่งเรืองนัก ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ศิลปกรรมและหัตถกรรมการอุตสาหกรรมก็มีเฉพาะในครัวเรือน เครื่องหนังที่มีใช้ยุคนี้เป็นไปตามธรรมชาติ เช่น กลอง รองเท้าแตะ เข็มขัดหนัง บางอย่างก็รู้จักประดิษฐ์ให้ดูสวยงาม มีลวดลายต่าง ๆ เช่น ตัวหนังตะลุง ภาพของใช้ประจำบ้าน เป็นต้น สำหรับสมัยกรุงศรีอยุธยาเครื่องหนังในสมัยนี้ได้รับอารยธรรมและวัฒนธรรมจากต่างประเทศมากขึ้น เนื่องจากมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศงานศิลปหัตถกรรมมีการตื่นตัวเจริญรุดหน้าไปไกล แต่เครื่องหนังยังคงทรงตัว เพราะยังไม่รู้คุณค่าของหนังอย่างแท้จริง การฟอกหนังก็มีเฉพาะเบื้องต้น คุณภาพยังไม่ดีพอมีลักษณะแข็งกระด้าง หนังที่เอามาใช้งานส่วนใหญ่ได้มาจากซากสัตว์ที่เลี้ยงไว้เพื่อนำเอาเนื้อ หนัง มาทำประโยชน์ใช้สอยโดยตรงเช่นปัจจุบัน เครื่องหนังสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในยุคนี้เรามีการเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ เพื่อใช้แรงงานกสิกรรมโดยตรงอย่างกว้างขวาง มีการบริโภคเนื้อสัตว์เป็นอาหารหลักประเภทหนึ่ง จึงมีหนังสัตว์จำนวนมากและ

เหลือพอที่จะส่งไปขายยังต่างประเทศใกล้เคียงได้ ทำให้มีรายได้เข้าประเทศที่สำคัญทางหนึ่ง การฟอกหนังเริ่มทำเป็นอุตสาหกรรมอย่างจริงจังเมื่อราวปี พ.ศ. 2460 โดยชาวตะวันตกเป็นชาติแรก ซึ่งกิจการแห่งแรกตั้งอยู่ที่จังหวัดธนบุรี (วารสารเครื่องหนังไทย, ม.ป.ป. : 1)

ภาพที่ 2.6 กลองบูชา (กลองปฐา หรือ ก้องปฐา) (ซ้าย) และกลองแอม (ขวา)

ในอดีตหนังแท้นั้นมีลักษณะที่บ่งบอกได้ชัดเจนอยู่หลายประการ เช่น กลิ่น ปลาย พื้นผิวด้านหลัง ฯลฯ แต่ปัจจุบันมีเทคโนโลยีเข้ามาจนทำให้หนังเทียมมีรูปแบบลวดลายใกล้เคียงและเหมือนหนังแท้มากขึ้น สำหรับลักษณะพื้นฐานของหนังแท้ในอดีตนั้น หนังแท้มีลักษณะพื้นฐานที่ ซึ่ชัดได้ง่ายเช่น มีกลิ่นหนัง ผิวมีรูขุม ด้านหลังเป็นขนสั๊กหลาด ซึ่มีชันน้ำหากอากาศเย็นเมื่อสัมผัสจะรู้สึกอุ่น ขณะที่อากาศร้อนเมื่อสัมผัสจะรู้สึกเย็นดูแลทำความสะอาด ปลายบนผิวเป็นธรรมชาติไม่มีรอยต่อลาย (Emboss repeat) พัฒนาด้านต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมฟอกหนังและการตกแต่ง (Finishing) เป็นปัจจัยที่ทำให้ลักษณะพื้นฐานเปลี่ยนไปจนไม้อาจจะใช้เป็นตัวพิจารณา บ่งบอกความเป็นหนังแท้ได้อีกต่อไป ซึ่งการฟอกย้อมในปัจจุบันมีความพยายามที่จะลดกลิ่นหรือให้เงาางที่สุด ดังนั้น หนังแท้ที่ดีจึงมักไม่มีกลิ่น มีการใช้ Water Repel lance เพื่อป้องกัน ไมให้น้ำเกาะหนัง มีฉนวนและถ่ายเทอากาศได้ ก็เป็นเฉพาะหนังประเภท Full grain หรือ Corrected grain ที่ผ่านการ Top coating หรือ Finishing บาง ๆ เท่านั้น หนังแท้ส่วนใหญ่ผิวลาย รอยย่นของผิว (Grain Break) โดยปกติจะมีลักษณะเป็นธรรมชาติเหมือนผิวหนังของคน แต่หนังแท้บางชนิดที่เนื้อแน่นหรือ แข็ง ที่เป็นหนังคุณภาพดีก็ไม่มีรอยย่นของผิวให้สังเกตดู ขณะเดียวกันหนังเทียม PU จะมีรอยย่นของผิวใกล้เคียงกับหนังแท้ทั่วไปหนังแท้จะมีขนาด (Shape/Size) แต่ละชิ้น ไม่นั่นอนเพราะเป็นของธรรมชาติ หนังแท้จะไม่ติดไฟหรือถ้าติดก็จะดับได้เอง ส่วนหนังเทียมทั้ง PU / PVC ก็ยังมีลักษณะพื้นฐานหลายอย่างที่แตกต่างกันจากหนังแท้และหลายอย่างเหมือนหรือ ใกล้เคียงกับหนังแท้ ตัวอย่างเช่น รอยย่นผิวบน ปกติหนังเทียม PVC จะไม่เกิดรอยย่นเมื่อเวลาพ้บด้านผิวบนเข้าหากัน เพราะมีความกระด้างมาก ขณะที่ Semi-PU และหนังเทียม PU จะมีรอยย่นดูคล้ายหนังแท้ผิวหน้า

ของหนังเทียม PU มักมีความหนืดติดมือ (sticky) ขณะที่หนังเทียม PVC กลับมีความแห้งลื่นมากกว่า เมื่อเทียบกับหนังแท้ (วารสารเครื่องหนังไทย, ม.ป.ป. : 2) ในขั้นตอนแรกของกรรมวิธีฟอกหนัง เทคโนโลยีอันทันสมัยถูกนำมาใช้เพื่อปกป้องรักษาหนังสัตว์ ต่อมาก็จะนำเข้าสู่กรรมวิธีทางเคมี เพื่อให้ให้อ่อนนุ่มและยืดหยุ่น ซึ่งคนฟอกหนังสามารถปรับความหนา ย้อมสี เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย จากนั้นส่งไปตัดเย็บ ให้ได้สินค้าสำเร็จรูปตามต้องการ ปัจจุบันเครื่องหนังส่วนใหญ่ทำจากหนังวัว แต่ก็ยังมีหนังจากสัตว์อื่น ๆ ที่เป็นที่ยอมรับ เช่น หนังแกะ และหนังกวาง ถูกใช้สำหรับเครื่องหนังที่ต้องการความอ่อนนุ่มและมีราคาแพง หนังจึงโง่ถูกนำมาใช้สำหรับเครื่องหนังที่ต้องการความแข็งแรงและความยืดหยุ่น นอกจากนี้ยังมีหนังนกกระจะอกเทศ หนังปลากะเบน เป็นต้น (วารสารเครื่องหนังไทย, ม.ป.ป. : 3)

2.4 งานหัตถกรรมโลหะ

การพัฒนาการของการ “ต้อง” โลหะเนื้ออ่อนในจังหวัดเชียงใหม่

เชียงใหม่ในอดีตเป็นศูนย์กลางความรุ่งเรืองของอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีความงดงามด้านอารยธรรมต่าง ๆ รวมไปถึงเครื่องประดับและของใช้ที่ทำมาจากโลหะเงิน ชาวเชียงใหม่ได้ซึมซับการ “ต้อง” เงินมาจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า หรือไทเงิน ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่ได้เข้ามาเป็นเจตสิกสมัยพระเจ้ากาวิละ ของใช้ของชาวล้านนาในอดีตมักจะเป็นเครื่องใช้ที่ทำจากโลหะเงินเป็นส่วนใหญ่ (อ้างใน จุฬาลักษณ์ อัจฉริก, 2546 : 29) ส่วนสโรชา เทพสุนทร (2542 : 22) กล่าวว่า การทำเครื่องเงินนั้นได้รับอิทธิพลการทำเครื่องเงินมาจากพม่า ครั้งที่พระเจ้ามังราย ได้ยกทัพตีเมืองอังวะ เมื่อ พ.ศ. 1834 (ประมาณ 700 กว่าปี) และได้นำช่างเงินชาวพม่ามาเป็นครูอยู่ที่เมืองกุมกาม (อำเภอสารภี เชียงใหม่) และครั้งต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงโปรดฝีมือช่างเงินของพม่า จึงขอให้ราชทูตพม่าประจำประเทศไทยจ้างช่างเงินชายเมืองสาละวินมาประจำราชสำนักหลายคน ต่อมาช่างเงินได้ย้ายไปอยู่ที่เชียงใหม่และได้รับการสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้

สโรชา เทพสุนทร (2542 : 19) ยังได้กล่าวถึงช่างเงินอีกว่า แต่เดิมนั้นเป็นชาวพม่าที่อพยพเมื่อ 700 ปีที่ผ่านมา สาเหตุเนื่องจากการหลบหนีสงครามในประเทศทำให้ช่างทำเครื่องเงินได้อพยพหนีเข้ามาประมาณ 500 กว่าคน และได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่แถว ๆ จังหวัดเชียงใหม่ แต่เนื่องจากประเทศไทยไม่มีเหมืองแร่เงิน จึงนำวิธีการและรูปแบบของพม่ามาทำเครื่องประดับเครื่องใช้สวย โดยนำเหรียญเงินจากประเทศจีน พม่า และกลุ่มในแถบประเทศอินโดจีนมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตเมื่อถึงระยะหนึ่งจึงได้นำรูปแบบลายไทยผสมลงไปในงานเครื่องเงินที่ทำขึ้นพร้อมทั้งเรื่องราวในวรรณคดี ทำให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะขึ้นชาวเชียงใหม่ ประวัติการทำเครื่องเงินของเชียงใหม่ตามที่ มณฑล เชียงสะอาด (2539 : 89-91) ได้บันทึกไว้ซึ่งคล้ายคลึงกันคือ การทำ

เครื่องเงินของเชียงใหม่เริ่มตั้งแต่สมัยพญามังรายสร้างเมืองเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 1839 โดยได้สร้างความสัมพันธ์กับเมืองพุกามและเจราชของช่างฝีมือ ได้แก่ ช่างทอง ช่างฆ้อง ช่างด้อง ช่างแต้ม ช่างเหล็ก ฯลฯ เพื่อฝึกเป็นอาชีพเสริมให้กับชาวเชียงใหม่ โดยช่างเครื่องเงินจะถูกให้มาอยู่ย่านวัวลาย ใกล้กับวัดหมื่นสาร วัดนันทาราม วัดศรีสุพรรณ อำเภอเมือง เชียงใหม่ โดยอดีตที่ผ่านเครื่องเงินเชียงใหม่ส่วนใหญ่ มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้ คือ

1) เครื่องใช้ในครอบครัว ซึ่งโลหะเงินมักมีราคาแพง เป็นโลหะที่หายาก แต่ผู้คนก็นิยมนำมาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ในครอบครัว ได้แก่ ช้อน-ส้อม เขยือกน้ำ เพราะโลหะเงินที่ดีจะเป็นเงินบริสุทธิ์ 100 เปอร์เซ็นต์

ภาพที่ 2.7 ภาพขณะเครื่องใช้ทำด้วยโลหะเงิน

2) ประเพณีการทำบุญ ชาวเชียงใหม่ได้ยึดถือและปฏิบัตินิยมนำมาทำภาชนะข้าวของเครื่องใช้ตามเทศกาลต่าง ๆ ที่ทำด้วยโลหะเงิน เช่น ชันน้ำ พาน ถาด เป็นต้น

ลักษณะลวดลายที่สลักบนภาชนะ ดังที่ แน่งน้อย ปัญจพรรค (2534:29) ได้ให้ตัวอย่างลวดลายของเชียงใหม่แต่ละชนิด เช่น

1) ลวดลายดอกกระถิน มีลักษณะของดอกเป็นตะแกรงถี่นูนรูปกลม มีใบยาวขึ้นไปด้านบน 2 ด้าน เหมือนเขาสัตว์ ได้แก่ พาน ชันเงิน

2) ลวดลายดอกทานตะวัน มีลักษณะเป็นกลีบเล็ก ๆ รอบเกสรดอก ขนาดของกลีบไม่เท่ากันทุกดอก

3) ลวดลายสับปะรด ลักษณะคล้ายกับลวดลายดอกกระถิน แต่ตัวดอกหรือตัวสับปะรดมีขนาดยาวกว่าดอกกระถิน มีใบยาวขึ้นข้างบน

4) ลวดลายอื่น ๆ เช่น ลวดลายนกยูง ลวดลายดอกหมาก มีลักษณะเป็นทางยาวตามแนวตั้งซ้อนกันคล้ายกับลายประเภทต่อกันต่อดอก

แน่งน้อย ปัญจพรรค (2534 : 29) ได้กล่าวถึงลักษณะลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่อีกดังนี้

1) ลวดลายเส้นต่าง ๆ ลวดลายแม่ย่อ ลักษณะลวดลายได้แนวความคิดมาจากดอกไม้ที่มีลักษณะเป็นพวงเป็นช่อ โดยในสมัยก่อนนั้นชาวบ้านแม่ย่อ อำเภอสันทราย เชียงใหม่ได้มาศึกษาเรียนรู้วิธีการตีสลุงเงินและสลักลวดลายบนสลุงเงินที่บ้านวัวลาย และได้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการตีสลุงเงินและการสลักลวดลายให้แก่ชาวบ้านแม่ย่อที่ต้องการเรียนรู้

2) ลวดลายเปลว ลักษณะลวดลายมีความคล้ายคลึงเถาไม้หรือเปลวไฟที่เคลื่อนไหวไปมาเมื่อถูกลมพัด ลวดลายเปลวส่วนมากมักนิยมทำภาพประกอบในเถาลวดลาย ซึ่งอาจเป็นภาพเรื่องรามเกียรติ์หรือเรื่องอื่น ๆ ตลอดจนภาพเทพพนมด้วย

3) ลวดลายไทยหรือลวดลายกนก ที่มาของลวดลายเป็นศิลปะประจำชาติของไทยที่สืบเนื่องมาแต่โบราณ

ลักษณะลวดลายดั้งเดิมของเชียงใหม่ มีดังนี้

1) ลายนางรำหรือลายพม่า เป็นลวดลายดั้งเดิมของบ้านวัวลาย ซึ่งช่างได้เรียนรู้มาจากช่างหลวง ช่างพม่า ที่ถูกจับมาเป็นเชลยศึกในสมัยพระยาตากวילה

2) ลาย 12 ราศี เป็นลวดลายที่ชาวบ้านวัวลายได้ปีเกิดของมนุษย์มาสลักบนเครื่องเงิน

3) ลายพุทธประวัติและลายรามเกียรติ์ เป็นลายสลักตอนพระเวสสันดร ให้ทานอันเป็นชาติหนึ่งของพุทธเจ้า

4) ลายดอกบัวและลายดอกกระถิน ที่มาของลายดอกบัวเป็นลายดอกไม้พิเศษที่เกี่ยวกับศาสนาอยู่มาก

5) ลายเทพพนม เป็นเทพองค์หนึ่งที่ชาวอินดูนับถือ จะปรากฏให้เห็นตามแนวกำแพงวัดหรือผนังโบสถ์ของวัดหมื่นสารบ้านวัวลาย

6) ลายชานา หรือ ลายชนบท ลายธรรมชาติ เป็นการถ่ายทอดความประทับใจในของช่างที่มีต่อสภาพแวดล้อมตามชนบท เช่น ช้างลากซุง คนไถนา คนดำข้าว ทำให้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมชนบทว่ามีความเป็นอยู่อย่างไรในชนบท

2.5 งานหัตถกรรมไม้แกะสลัก

ดั่งที่ สมถวิล เจริญทรัพย์ (2539 : 11-15) กล่าวว่า การแกะสลักเป็นลักษณะพิเศษของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของคนภาคเหนือ โดยเฉพาะ ไม้สักถือว่าเป็น ไม้ที่มีคุณภาพดีเลิศ เพราะมีเนื้อละเอียด มีลวดลายในเนื้อไม้ที่สวยงาม มีสีเหลืองนวลอ่อน ๆ มียาง มีกลิ่นที่ปลวก

มด มอดและแมลงไม่ชอบกัดแทะ ลักษณะของลำต้นตรง กลม สว่างาม ไม้สักเป็นไม้ที่มีมากที่สุด ในภาคเหนือของประเทศไทยและถือเป็นไม้เศรษฐกิจของไทย

เมืองเหนือในแต่ละจังหวัดจะมีงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านอยู่มากมายหลาย ประเภท งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งตัวแปรที่ทำให้เกิดความแตกต่างของงานมีอยู่หลายประการ เช่น วัฒนธรรม ประโยชน์ของการนำไปใช้ ความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ สภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ประชาชนเมืองเหนือที่เป็นช่าง ส่วนมากงานแกะสลักมักจะนิยมทำออกมาเป็นรูปช้าง ซึ่งถือว่าเป็นสัตว์ที่มีความผูกพันกับคนในท้องถิ่นมากกว่า สัตว์ประเภทอื่น ช่างไม้แกะสลักถือเป็นเครื่องประดับมากกว่าที่จะนำไปใช้ประโยชน์ใช้สอยอย่างอื่น โดยส่วนมากเป็นการแกะสลักแบบลอยตัว แบบนูนบ้าง

ฝีมือการแกะสลักช่างในปัจจุบันจะเห็นว่ามีความคุณภาพและคุณค่าทางความงาม ลดน้อยลงตกต่ำลง แต่เดิมดูกลมกลืนมีเนื้อหนังมากกว่า รอยขนบนผิวหนังก็ทำได้อย่างกลมกลืนยิ่งกว่าปัจจุบัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะช่างไม้แกะสลักเป็นที่ต้องการของประชาชนมากขึ้น มีผลทำให้ช่างต้องผลิตออกมาจำนวนมาก ทำให้คุณภาพต่ำลง เป็นต้น งานเครื่องไม้แกะสลักแบบลอยตัว นูนสูง หรือนูนต่ำ และลายเส้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของการนำไปใช้ เช่น ของตกแต่งบ้าน งานเฟอร์นิเจอร์ เครื่องเรือน สิ่งของเครื่องใช้ ของชำร่วย ของที่ระลึก เป็นต้น งานศิลปหัตถกรรมเกี่ยวกับงานแกะสลักไม้มีการทำหลายหมู่บ้าน หลายอำเภอ และหลายจังหวัดในภาคเหนือตอนบน ซึ่งจากการสำรวจมีการทำงานมานานแล้วและปัจจุบันก็ยังมีการทำงานอยู่ เช่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ทำหลายอำเภอ คือ เมือง สารภี หางดง เชียงดาว สันทราย พร้าวก ลำปางตอง จอมทอง ดอยเต่า แม่ริม แม่อาขย ฝาง แม่แตง สันกำแพง และดอยสะเก็ด

สรุปได้ว่า การทำไม้แกะสลักสืบเนื่องมาจากความเชื่อของชาวบ้านประกอบกับประสบการณ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังนั้นยามว่างชาวบ้านจึงได้คิดจำลองภาพจากแหล่งต่าง ๆ และนำมาแกะสลักลงบนไม้ เช่น การแกะสลักสิงห์โตเริ่มจากการจำลองภาพจากหนังสือวรรณคดีเรื่องสัตว์ป่าหิมพาน จากนั้นได้หาเศษไม้ รากไม้ที่ไม่ใช้แล้วในหมู่บ้านนำมาแกะสลักจากฝีมือ และภูมิปัญญาที่ชาวบ้านมีอยู่ โดยใช้ไม้สักในการแกะเนื่องจากเป็นไม้เนื้อแข็งง่ายสำหรับการแกะสลักออกเป็นลวดลายตามแบบของสิงโต โดยเน้นลวดลายที่อ่อนช้อยงดงาม แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของล้านนาไทย เมื่อชาวบ้านจำลองภาพสิงห์โตออก มาโดยการแกะสลักแล้วก็จะนำสิงห์โตไปตั้งไว้หน้าวัดเพื่อป้องกันสิ่งเลวร้าย ที่จะเข้ามาคุกคามหมู่บ้านหรือป้องกันภัยสำหรับชาวบ้านหรือลูกหลานในหมู่บ้านนั้น นอกจากการแกะสลักเป็นภาพสัตว์ในวรรณคดีแล้วยังมีการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายโดยจะเน้นลวดลายล้านนาที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน

ปัจจุบันงานด้านหัตถกรรมของเชียงใหม่ บางแห่งยังคงสร้างขึ้นตามแบบเดิมในอดีตส่วนใหญ่ยังใช้พื้นฐานของเทคนิคและวิธีการผลิตเก่า แต่ได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนาทั้งรูปแบบทางศิลปะ กระบวนการผลิต และการจัดการให้เข้ากับกลไกตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งงานด้านหัตถกรรมของเชียงใหม่ที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่นิยมมีอยู่หลายชนิด เช่น เครื่องเงิน เครื่องเงิน ไม้แกะสลัก ผ้าทอตีนจก ผ้าไหม สันกำแพง เครื่องปั้นดินเผา รม และกระดาษสา เป็นต้น ทั้งนี้สินค้าแกะสลักมีหลายอย่าง ตั้งแต่ชิ้นเล็ก อย่างเช่น ปากกา ดินสอที่ทำจากกิ่งไม้ ช้าง นก กบ ปลา และสัตว์ต่าง ๆ ดอกไม้ จนถึงไม้แกะสลักขนาดใหญ่ เช่น นางไหว้ นางรำ ช้าง ครกเก่า แกะสลักโต๊ะ ตู้ เตียง ซึ่งไม้ที่ใช้ในการแกะสลักมีหลายชนิด เช่น ไม้สัก ไม้มะขาม ไม้โมกมัน ไม้ปลู ไม้ตะเคียน ไม้ป้อ ไม้โพธิ์ทะเล ไม้ยม ไม้มะค่า ไม้แดง ไม้โพธิ์ ไม้จิว ไม้ฉำฉา ไม้กระท้อน ไม้จันทร์หอม ไม้คู้ และไม้ขนุน เป็นต้น

ภาพที่ 2.8 งานไม้แกะสลักในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง เป็นงานผลิตตามคำสั่งซื้อ

2.6 งานหัตถกรรมกระดาษ

จังหวัดเชียงใหม่ นั้น บ้านต้นเปา เป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตกระดาษสามาเป็นระยะเวลานานกว่าร้อยปี ตั้งอยู่ ต.ต้นเปา อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ ในอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำไร่เป็นอาชีพหลักและเมื่อว่างจากการทำนา ทำไร่ จึงทำกระดาษสาเป็นอาชีพรองแต่ต่อมากการผลิตกระดาษสาก่อให้เกิดรายได้มากกว่าจึงเปลี่ยนมาเป็นอาชีพหลักแทน โดยที่ชาวบ้านส่วนใหญ่หันมาผลิตกระดาษสาพร้อมกับมีกระแสความต้องการของกระดาษสาประเภทต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นเช่น การ์ด สมุดโน้ต และสมุดภาพ ฯลฯ รวมถึงชาวต่างประเทศหันมานิยมใช้กระดาษสาเพิ่มมากขึ้นด้วย ทำให้กระดาษสาเป็นสินค้ายอดนิยมเพราะสามารถทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้หลากหลาย (ศูนย์บริการข้อมูลการค้าการลงทุนจังหวัดเชียงใหม่, 2554 : 1) โดยนายเจริญ หล้าปิ่นตา ได้สืบทอดการทำกระดาษสาจากคุณทวด ในสมัยก่อนนั้นไม่ได้ทำกันอย่างแพร่หลายเหมือนสมัยนี้ จะทำกันเฉพาะเมื่อต้องการเขียนยันต์ ทำใส่เทียนและทำตุ๊กของเชียงใหม่เท่านั้น มีการพัฒนาการทำกระดาษสาจากที่เคยทำสีขาวก็คิดหาวิธีทำเป็นหลาย ๆ สีและมีลวดลายมากยิ่งขึ้น

ซึ่งปรากฏว่าได้รับความสนใจจากคนไทยและต่างประเทศเป็นอย่างมากทำให้ท่านมีกำลังใจที่จะผลิตงานศิลปะกระดาษสามากยิ่งขึ้น แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น สมุดโน้ต อัลบั้ม กระจกกระดาษ กล่องใส่เครื่องสำอาง ดอกไม้ ฯลฯ และยังได้เผยแพร่กระดาษสาไปยังหมู่บ้านอื่นสอนวิธีการทำกระดาษสาเพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปะของไทยอีก

การทำกระดาษสาสืบทอดจากบรรพบุรุษของบ้านต้นเปาซึ่งเป็นแหล่งผลิตกระดาษสาดั้งเดิมของเชียงใหม่ โดยในอดีตการทำกระดาษสานั้นเพื่อนำไปใช้ในการผลิตร่มและพัด โดยแหล่งผลิตร่มและพัดอยู่ที่บ้านบ่อสร้างอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังใช้ในการทำใส่เทียน ทำตุ้งและทำโคมลอย ซึ่งกระดาษสายังไม่เป็นที่ต้องการของท้องตลาดมากนัก การทำกระดาษสาจึงอยู่เฉพาะในครอบครัวของนายเจริญและนางทองคำ หล้าปิ่นตาเท่านั้น ต่อมากระดาษสาและผลิตภัณฑ์กระดาษสาได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจาก กระทรวงอุตสาหกรรม และจากหน่วยงานสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์อย่างจริงจังประมาณปี พ.ศ. 2537 - 2538 ให้มีการจัดงานแสดงและจำหน่ายกระดาษสาและผลิตภัณฑ์ การจัดการประกวดกระดาษสาตลอดทั้งการฝึกอาชีพการผลิตกระดาษสาและผลิตภัณฑ์ การบริการให้คำปรึกษาแนะนำพัฒนาเทคนิคการผลิต เครื่องมือเครื่องจักรในการผลิตต่าง ๆ ทำให้คนเริ่มรู้จักและสนใจกระดาษสา กันมากและรู้จักบ้านต้นเปาว่าเป็นแหล่งผลิตกระดาษสาด้วยมือแบบดั้งเดิมของจังหวัดเชียงใหม่ กระดาษสาและผลิตภัณฑ์จากกระดาษสาจากบ้านต้นเปาได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดหลายประเภทและหลายครั้ง ชื่อเสียงของกระดาษสาบ้านต้นเปาเริ่มเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น ประกอบกับตลาดกระดาษสาและผลิตภัณฑ์กระดาษสาในเมืองไทย จึงเริ่มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ (ศูนย์บริการข้อมูลการค้าการลงทุนจังหวัดเชียงใหม่, 2554 : 2)

สำหรับงานหัตถกรรมสาขากระดาษของจังหวัดเชียงใหม่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ซึ่งมีบทบาทและความเป็นมาที่ยาวนาน ได้แก่

2.6.1 ตุ้ง ชาวล้านนามีจุดมุ่งหมายหลักในการสร้างตุ้งคือ เพื่อเป็นพุทธบูชา เพราะมีความเชื่อว่าการถวายตุ้งนั้นเป็นการสร้างบุญกุศลให้แก่ตนเอง ทั้งยังได้อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองศาสนสถาน ศาสนวัตถุ หรือสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ และชาวล้านนาเชื่อกันว่าตุ้งสามารถสะเดาะเคราะห์ภัยพิบัติต่าง ๆ ให้หมดไปได้ จึงมีพิธีสืบชะตาขึ้น ซึ่งตุ้งเป็นวัสดุอุปกรณ์สำคัญที่ขาดเสียมิได้ในพิธีสืบชะตาหรือต่ออายุดังกล่าว นอกจากนี้ชาวล้านนายังใช้ตุ้งในพิธีกรรมและเทศกาลอื่น ๆ อีก อาทิ งานปอยหลวง งานทอดกฐิน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเกี่ยวกับการตาย ฯลฯ ซึ่งตุ้งที่นำมาใช้ในงานต่าง ๆ เหล่านี้จะแตกต่างกันออกไป (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์, 2546 : 95-97) ตุ้งที่ทานหรือถวายในงานมงคล ได้แก่ ตุ้งไชย ตุ้งกระดาษ

ตุ้งบอก ตุ้งค่าคิง ตุ้งสิบสองราศี ตุ้งไส้หมู ตุ้งเจดีย์ทราย ตุ้งค้ำง ฯลฯ และตุ้งทานหรือถวายเป็นงาน
อวมงคล ได้แก่ ตุ้งสามหาง ตุ้งแดง ตุ้งขอนกัม ตุ้งขอนนางผาน เป็นต้น

2.6.2 โคม ปัจจุบันชาวล้านนาานิยมนำมาใช้ในงานพิธีกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะงานประเพณียี่เป็งหรือประเพณีลอยกระทง นิยมจุดโคมค้ำงหรือโคมที่ติดแว่นไว้บนที่สูง
ทำด้วยไม้ไผ่และกระดาษ สร้างเป็นโคมทรงกลมหักมุมเรียกว่า “โคมรังมดส้ม” ใช้ประดับตกแต่งมี
เทียนและประทีปเพื่อเป็นการสักการบูชาพระพุทธเจ้า ในคืนวันเพ็ญเดือนสิบสอง (ยี่เป็งล้านนา)
และเชื่อว่าเป็นการบวงสรวงพระเกษแก้วจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ ซึ่งถือว่าเมื่อได้กระทำเช่นนี้แล้ว
แสงประทีปจากโคมจะช่วยส่องประกายให้การดำเนินชีวิตเจริญรุ่งเรืองอยู่เย็นเป็นสุข ชาวล้านนาจึง
นิยมปล่อยโคมไฟขึ้นฟ้าและจุดประทีปตามบ้านเรือน

สรุปได้ว่า กระดาษนั้นมีประโยชน์หลายประการ ได้แก่ ใช้บันทึกเรื่องราว
ต่าง ๆ เช่น สมุดไทยหรือสมุดข่อย ใช้เป็นเครื่องเล่นเพื่อความบันเทิง เช่น ว่าว และเป็นเครื่อง
ตกแต่ง และเป็นเครื่องใช้สอย เช่น ร่ม โคมไฟ แว่นเพดาน โคมไฟตั้งโต๊ะ (ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
มหาชน, 2551 : 256)

ภาพที่ 2.9 งานหัตถกรรมกระดาษ เช่น ร่มโบราณ โคม ตัดกระดาษ เป็นต้น

2.7 งานหัตถกรรมจักสาน

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2539 : 7-9) กล่าวว่า มนุษย์คิดทำเครื่องจักสานมาตั้งแต่
สมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่นอน แต่ได้พบร่องรอยของเครื่องจักสานบนเครื่องปั้นดินเผา
สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักฐานยืนยันว่า มนุษย์อาจจะสามารถทำเครื่องจักสานได้ก่อน
สมัยก่อนประวัติศาสตร์และยังทำต่อมาในสมัยประวัติศาสตร์ดังปรากฏรอยภาชนะจักสานบนผิว
ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ชิ้นหนึ่ง จากแหล่ง โบราณคดีสมัยก่อน
ประวัติศาสตร์บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นภาชนะเล็ก ๆ ปากกลมก้นสี่เหลี่ยม
(ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร กรุงเทพมหานคร) และภาชนะดินเผาทรงกระบอก

เล็ก ๆ อีกชิ้นหนึ่งจากแหล่งโบราณคดีในจังหวัดลพบุรี (ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สมเด็จพระนารายณ์จังหวัดลพบุรี) ภาชนะดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ทั้งสองชิ้นดังกล่าว มีรอยของภาชนะจักสานลายขัดปรากฏบนผิวด้านนอกของภาชนะดินเผา จึงสันนิษฐานว่า ทำขึ้นโดยใช้ดินเหนียวยาไ้ล้งไปในภาชนะจักสาน เมื่อดินแข็งและแห้งแล้วจึงนำไปเผาไฟ ไฟจะไหม้ภาชนะจักสานซึ่งเป็นแม่แบบหมด เหลือดินเผาที่มีรูปร่างเช่นเดียวกับภาชนะจักสานซึ่งเป็นแม่แบบ จึงปรากฏรอยสานที่ผิวด้านนอกตามลวดลายต้นแบบ ภาชนะเครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นหลักฐานสำคัญที่อาจสันนิษฐานได้ว่า มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย รู้จักทำเครื่องจักสานมาก่อนการทำเครื่องปั้นดินเผา และการทำเครื่องปั้นดินเผายุคแรก อาจทำโดยใช้ดินเหนียวยาไ้ล้งในแม่แบบ (Pressing mold) ทิ้งไว้ให้ดินแห้งแล้วจึงนำไปเผา ซึ่งเป็นกรรมวิธีการทำเครื่องปั้นดินเผายุคเริ่มแรก ก่อนที่จะทำเครื่องปั้นดินเผาด้วยการตีด้วยไม้และหินคูด และการปั้นโดยใช้เป็นหมุนในยุคต่อมา

สิ่งที่ใช้เป็นแม่แบบ (mold) ในการทำเครื่องปั้นดินเผาครั้งแรก ๆ อาจจะเป็นเปลือกผลไม้เช่น เปลือกน้ำเต้าหรือเปลือกผลไม้ชนิดอื่น ก่อนที่จะใช้ภาชนะจักสานเป็นแม่แบบ แต่การทำภาชนะดินเผาที่ทำขึ้นด้วยวิธีนี้ จะมีรูปทรงจำกัดตามสิ่งที่นำมาเป็นแม่แบบเท่านั้น ร่องรอยของเครื่องจักสานที่ปรากฏบนผิวภาชนะดินเผานั้นสันนิษฐานได้ว่า การทำเครื่องจักสานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ใช้วัตถุดิบที่แปรรูปด้วยเครื่องโลหะ เช่น มีด พร้า จักหรือเหล็กวัตถุค้ำให้ เป็น เส้น ดอก มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะใช้ทำเครื่องจักสานแต่ละชนิดอาจนำหวายหรือไม้ไผ่มาจักเป็นเส้นก่อนที่จะนำมาสานเป็นภาชนะ แทนที่จะใช้ใบไม้เถาวัลย์มาสานเป็นภาชนะโดยตรง เพราะร่องรอยของเครื่องจักสานที่ปรากฏบนภาชนะดินเผานั้นแสดงว่า เป็นภาชนะจักสานที่สานด้วยดอกที่จักเป็นเส้นอย่างที่ใช้สานเครื่องจักสานในปัจจุบัน

การแปรรูปวัตถุดิบที่ใช้ทำเครื่องจักสานเป็นพัฒนาการสำคัญในการทำเครื่องจักสานเพราะการใช้วัสดุที่เป็นเส้นเล็ก เช่น ดอก หวาย ย่านลิเภา ทำให้มนุษย์สามารถประดิษฐ์เครื่องจักสานให้มีรูปทรงตามต้องการ และมีความประณีตงดงามยิ่งขึ้น

การทำเครื่องจักสานบางชนิดในบางท้องถิ่นช่างจักสานจะสานภาชนะหรือใช้ไม้ทำเป็นแบบให้มีรูปทรงตามความต้องการก่อน แล้วจึงสานทับแม่แบบอีกทีหนึ่ง เพื่อให้ได้เครื่องจักสานที่มีรูปร่างและขนาดที่เหมือน ๆ กันเป็นจำนวนมากเช่น การสานกระบุงบางท้องถิ่นในจังหวัดแพร่ช่างจักสานจะสานกระบุงแม่แบบหรือต้นแบบก่อนแล้วจึงสานกระบุงที่ต้องการตามแม่แบบที่สานไว้หรือการสานหมวกหรือกูปในภาคเหนือ ซึ่งช่างจักสานมักใช้ไม้กลึงเป็นรูปหมวกมาเป็นแม่แบบแล้วสานโครงหมวกตามแม่แบบที่เป็นไม้นั้น จากนั้นจึงบุด้วยใบลานหรือใบตาลอีกชั้นหนึ่ง วิธีนี้จะทำให้ได้หมวกที่มีรูปร่างเหมือนกันและมีขนาดเท่า ๆ กัน นอกจากนี้ก็มีการสานครุ

หรือแอมสำหรับตีข้าวของภาคเหนือ ซึ่งเป็นเครื่องจักสานขนาดใหญ่ที่ใช้ตอกขนาดใหญ่ ช่างจักสานจึงต้องขุดดินเป็นหลุมเป็นแม่แบบ แล้วลงไปสานในหลุมที่เป็นแม่แบบนี้ โดยมีหลุมดินเป็นแม่แบบบังคับให้เครื่องจักสานมีรูปทรงตามต้องการ การสานเครื่องจักสาน โดยใช้แม่แบบนี้ ช่วยให้ได้เครื่องจักสานที่มีรูปร่างเหมือน ๆ กันเป็นจำนวนมากหรือใช้สานเครื่องจักสานที่มีรูปทรงแปลก ๆ จึงต้องใช้แม่แบบ เช่น การสานแจกัน การสานเป็นรูปสัตว์ในประเทศจีน ซึ่งใช้ตอกสานหุ้มทับแจกันดินเผาหรือเครื่องปั้นดินเผารูปสัตว์ ทำให้ได้เครื่องจักสานที่มีรูปทรงตามแม่แบบนี้ ๆ

ดังกล่าวแล้วจะเห็นว่า การทำเครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมสำคัญยิ่งประเภทหนึ่งในสังคมเกษตรกรรม เพราะเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่ผู้ใช้สามารถสานขึ้นใช้เองจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นการสร้างรูปทรงและกรรมวิธีในการทำเครื่องจักสานยุคแรก ๆ ของมนุษย์ โดยทั่วไปจะไม่แตกต่างกันนัก ตั้งแต่การนำใบไม้ เถาวัลย์ มาสานเป็นภาชนะ สานเป็นเสื่อหรือเครื่องรองนั่ง ปูนอนการนำใบมะพร้าว ใบลาน ใบตาล และเถาวัลย์มาสานเป็นภาชนะอย่างหยาบ ๆ สำหรับใส่สิ่งของซึ่งทำกันทั่วไป

ภาพที่ 2.10 ตัวอย่างงานจักสานในตำบลป่าบง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

2.8 งานหัตถกรรมผ้าทอ

ดั่งที่ ศูนย์บริการข้อมูลการค้าการลงทุน จังหวัดเชียงใหม่ (2554 : 1-3) กล่าวว่า ผ้าทอ เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาอย่างแพร่หลาย และมีอยู่ทั่ว ทุกภาคซึ่งในอดีตการทอผ้า ส่วนใหญ่จะทำการผลิต เพื่อการใช้สอยภายในครัวเรือน และหากเหลือจากการใช้สอยก็นำไปขาย ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันการทอผ้าเป็นการผลิตเพื่อการขาย ผ้าทอหรือผลิตภัณฑ์ผ้าในแต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ รูปแบบ ลวดลาย เอกลักษณ์ วัตถุดิบ วัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบทอดมาจากต้นกำเนิด โดยแหล่งทอผ้าพื้นเมืองที่สำคัญได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอสันกำแพง อำเภอสันทราย อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอจอมทอง อำเภอแม่ริม อำเภอฮอด และ อำเภอแม่แจ่ม จากการบันทึกประวัติศาสตร์พบว่า เสื้อผ้าของชาวบ้านธรรมดาทั่วไป ผู้ชายมักจะใส่ผ้าเตี่ยว ส่วนผู้หญิงนุ่งซิ่นเหมือนกระโปรงชั้นใน เพียงแต่ใช้วิธีหนีบเชิงบนของผ้านุ่ง

โดยไม่ต้องมีเข็มขัดหรือเชือกมัดลักษณะการแต่งตัวของชาวบ้านดังกล่าว ชาวบ้านเล่าว่าในสมัยก่อนไม่ค่อยมีเสื้อผ้าใส่ซัก พวกที่มีอยู่ก็จะใส่จนเก่า ปะแล้วปะอีก จนบางครั้งผ้าของเดิมแทบจะไม่มีเหลือให้เห็นร่องรอย มีแต่เฉพาะส่วนที่เอามาปะซ่อมเหลืออยู่แทนเสื้อผ้าจึงถือว่าเป็นของแพง หายากสำหรับชาวบ้านที่ยากจน

คนสมัยก่อนพวกเขาอยากจนมาก จนกระทั่งไม่อาจมีผ้าชิ้นเต็มผืนเหมือนกับใครเขาได้แต่ใส่ชิ้นยาวแค่ว่า บางคนถึงกับต้องขอเสื้อผ้าจากคนอื่นในบางครั้งถึงกับมีการขโมยผ้าที่ทอค้างอยู่ที่ที่ทอผ้า หากบ้านใดเป็นเจ้านายมีข้าทาสบริวารก็มักจะใส่เสื้อผ้าที่เจ้านายทิ้งแล้ว หรือที่เรียกว่า “จี๋ซากเจ้า” เมื่อเจ้านายได้เสื้อผ้ามาใหม่ ก็จะไล่ของเก่าให้ป่าวไพร่ ซึ่งถือว่าเป็นของมีค่ามากสำหรับป่าวไพร่ เนื่องจากเป็นเสื้อผ้าที่มีราคาแพงในสมัยนั้น ส่วนพวกคหบดีที่มีฐานะดี ๆ จะมีเสื้อผ้าใหม่ใส่มากกว่าชาวบ้านที่ยากจน จะเห็นได้จากในงานเทศกาลสำคัญ ๆ ผู้หญิงจะใส่ผ้าชิ้นมีเชิง วิจิตรงดงาม เรียกว่า “ตีนจก” ซึ่งทำด้วยฝ้ายหรือไหม หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษรระบุไว้ว่า ผ้าไหมนอกจากจะเกี่ยวข้องกับชีวิตชนชั้นสูงแล้ว ยังมีผ้าที่ทอโดยผู้หญิงในราชสำนักหรือคุ้มเจ้านาย โดยกล่าวว่าพระราชชายาของเจ้าเมืองเชียงใหม่องค์ที่สองว่า พระชายาประทับในตำหนักไม้สักทองหลังใหญ่ และทรงใช้เวลาอยู่กับการทอผ้าไหม โดยมีป่าวช่วยปั่นเส้นไหมให้ นอกจากนี้ในคุ้มแล้ว ยังมีแหล่งทอผ้าไหมอีก 2 แห่ง คือสันกำแพงและฮอดและในเขตหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้งสองแห่งได้แก่ บ้านต้นแห่น อำเภอสันป่าตอง มีชื่อในการทำเชิงฝ้านุ่ง (ตีนจก) บ้านแอ่น อำเภอดอยเต่า ทำให้เชื่อว่าในสมัยก่อนคงจะมีการทอผ้าหลายแห่งที่เป็นศูนย์กลางการทอผ้า นอกจากหลักฐานดังกล่าวแล้ว พงจะมีหลักฐานในการทอจกของชาวเมืองเชียงใหม่ อีกอย่างหนึ่งคือ “...พระชายาฯ โปรดให้พื้นฟูการทอชิ้นยกดอกจกด้วยมือ ใช้ไหมทองโปรดที่แต่งกายเป็นแบบอย่างทั้งเสื้อผ้าชิ้น”

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอจังหวัดเชียงใหม่ (ศูนย์บริการข้อมูลการค้าการลงทุนจังหวัดเชียงใหม่, 2554 : 2)

2.8.1 ผ้าชิ้นตีนจกแม่แจ่ม เป็นผ้าชิ้นตีนจกทอมือที่ทำกันมาตั้งแต่โบราณ มีลายโบราณเช่น ลายละกอนหลวงชั้นเชิงแสน และลายประยุกต์ เป็นผ้าถุงที่มีส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ ส่วนหัวชิ้นคือส่วนบนสุดจะเป็นสีขาวหรือแดง ส่วนตัวชิ้นอยู่ตรงกลาง และส่วนตีนชิ้นที่มีลายจกซึ่งเป็นลายโบราณบนพื้นสีแดงเป็นลวดลายที่ประณีตสวยงาม

2.8.2 ผ้าทอกะเหรี่ยง (ผ้าทอกีเอว) อำเภอดอยเต่า : ผ้าฝ้ายทอกีเอวย้อมสีธรรมชาติงานฝีมือกะเหรี่ยงที่สืบทอดวัฒนธรรมการย้อมสีธรรมชาติบนเส้นฝ้ายและทอเป็นผืนหน้าแคบ ด้วยเทคนิคการทอที่ใช้ “กีเอว” โดยใช้ฝ้ายโยงเสาหรือรื้อบ้านกับเอวของผู้ทอ ผืนผ้าของชาวกะเหรี่ยงจะมีลวดลายที่งดงามเป็นเอกลักษณ์

2.8.3 ผ้าทอข้อมสิริธรรมชาติตัดเย็บมืออำเภอแม่แจ่มและอำเภอฮอด : จากผ้าทอข้อมสิริธรรมชาติที่ผลิตขึ้นเอง ได้มีการตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มด้วยเทคนิคการเย็บมือแบบพื้นบ้าน ที่สวยงามและมีความเรียบง่ายน่าสวมใส่

2.8.4 ผ้าทอข้อมสิริมะเกลือและผ้าทอฝ้ายปั่นมืออำเภอฮอด : ด้วยภูมิปัญญาการผลิต สิ่งทอ พื้นบ้านที่สืบทอดกันมาช้านาน ของชาวบ้านในเขตอำเภอฮอด มีการผลิตเส้นด้ายฝ้ายด้วยการปั่นด้วยมือและการข้อมสิริมะเกลือที่ให้สีโทนน้ำตาลถึงดำทำให้สามารถสร้างสรรค์ผืนผ้าที่งดงามด้วยสีสัน และเส้นใยที่งดงาม

2.8.5 ผลิตภัณฑ์แปรรูป ผ้าฝ้ายข้อมสิริธรรมชาติอำเภอหางดง และอำเภอสันกำแพง : ผู้ผลิตสิ่งทอที่ทำการผลิตสิ่งทอพื้นบ้านที่สวยงามมองเห็นความสำคัญในการเพิ่มมูลค่าและรูปแบบจึงได้ประสานการทำงานร่วมกันกับช่างตัดเย็บเสื้อผ้าในชุมชนที่มีฝีมือทำให้เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอข้อมสิริธรรมชาติเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น กระเป๋าเสื้อผ้า และเครื่องนุ่งห่มหลากหลายชนิด ที่สวยงามเหมาะสำหรับการใช้งานในชีวิตประจำวัน

2.8.6 ผ้ากัญชงเขียนเทียน มั่งคองปุย : ชาวม้งได้สืบทอดวิธีการผลิตเส้นใยจากต้นกัญชง หรือม้าง เพื่อถักทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม และเครื่องใช้ในงานประเพณี วัฒนธรรมมาจากบรรพบุรุษ ผ้าเขียนเทียนม้งเป็นผ้าทอที่ผลิตด้วยมือทุกขั้นตอนนับตั้งแต่ผลิตเส้นใยทอเป็นผืนผ้าบรรจงเขียนลวดลายเอกลักษณ์โบราณของชาวม้งลงบนผืนผ้า แล้วจึงข้อมด้วยสีครามจากต้นห้อมเป็นผ้าที่มีลวดลายงดงามสามารถใช้งานได้ทั้งการประดับตกแต่งในบ้านเรือนจนถึงตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่ม

2.9 งานหัตถกรรมศิลปะประดิษฐ์

การประดิษฐ์นับว่าเป็นงานที่ต้องใช้ทั้งความคิด เวลาและความประณีต ผลงานที่ได้จึงมีคุณค่าและมีความสวยงาม โดยการนำเอาวัสดุที่มีในท้องถิ่นและวัสดุเหลือใช้แล้วที่หาได้ง่ายนำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้ เครื่องประดับตกแต่ง ซึ่งในที่นี่อาจรวมถึงการนำหัตถกรรมช่างสาขาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานไม้ การทอผ้า งานจักสาน งานแกะสลัก งานกระดาษ งานโลหะ มาประยุกต์ให้เกิดชิ้นงานใหม่ที่ผสมผสานกับความคิดใหม่และความรู้ทางด้านศิลปะอย่างลงตัว ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้น มีคุณค่าและสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับสิ่งที่ประดิษฐ์ออกมานั้นด้วย

สำหรับงานศิลปะประดิษฐ์ของจังหวัดเชียงใหม่ที่เห็นได้ชัดเจนมากที่สุดคือ การทำเครื่องสักการะล้านนา ซึ่งเป็นการออกแบบที่แสดงความวิจิตรบรรจง มีความสวยงามเพื่อให้เกิดความสุขสบาย รื่นรมย์ มากกว่าการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดอื่นใด ความวิจิตรบรรจง

ในที่นี้หมายถึง การตกแต่งสร้างสรรค์ลวดลายหรือรูปแบบด้วยความพยายาม เป็นงานฝีมือที่มีความละเอียดประณีต

เครื่องสักการะเป็นศิลปะพื้นบ้านที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตในแต่ละชุมชน เป็นงานศิลปะพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ผสมผสานความสัมพันธ์ของสภาพความเป็นอยู่ กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไว้ด้วยกัน มีความแตกต่างที่สามารถแยกแยะออกได้เป็นสัญลักษณ์ของแต่ละเผ่าพันธุ์ ตามความเชื่อในแต่ละพื้นที่ในการประดิษฐ์งานนั้น ๆ (ปภัศสร พลเพิ่ม, 2544 : 2) สำหรับเครื่องสักการะของล้านนาชาวบ้านถือว่าเป็นของสูง เพราะใช้ประกอบพิธีกรรมไม่ว่าจะเป็นทางพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิต ได้แก่ งานคำหัว คู่ขวัญ ฯลฯ จึงต้องประดิษฐ์อย่างประณีตบรรจง แรงศรัทธาเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ผลักดันให้เกิดงานศิลปกรรมประเภทนี้ขึ้นมา เครื่องสักการะของล้านนาที่เป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่ บายศรี หมากส้ม หมากเบ็ง ต้นดอก ต้นเทียนและต้นผึ้ง

รณลักษ์ อินตะ (2552 : 46-47) ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของเครื่องสักการะล้านนา ประเภทหมากส้ม หมากเบ็ง ต้นดอก ต้นเทียน และต้นผึ้งว่ายังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่า เกิดขึ้นเมื่อใด เข้ามาสู่ล้านนาได้อย่างไร และใครเป็นบุคคลแรกที่เริ่มต้นประดิษฐ์ขึ้นใช้ แต่สันนิษฐานว่า ชาวล้านนาได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมบางส่วนมาจากชาวสุโขทัย เมื่อครั้งติดต่อสื่อสารกันในสมัยก่อน เพื่อนำเอาเครื่องสักการะมาใช้ประกอบในพิธีกรรมการถวายเครื่องสักการะเพื่อเป็นพุทธบูชาตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

คูสิต ขวชาติ และจักรพันธ์ ชัยแปง (อ้างในรณลักษ์ อินตะ, 2552 : 47-48) ได้กล่าวถึงเครื่องสักการะล้านนาไว้คล้ายคลึงกันว่า ชาวล้านนามีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเกิดเป็นศิลปวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ อันแสดงออกถึงความเป็นตัวตนหรือที่เรียกว่า “อัตลักษณ์” ชาวล้านนามีการประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนา ประเภทหมากส้ม หมากเบ็ง ต้นดอก ต้นเทียน และต้นผึ้ง เพื่อใช้ในงานประเพณีและพิธีกรรม อาทิ ประเพณี งานปอยหลวง (งานฉลองถาวรวัตถุ) ที่มีการจัดขึ้นในช่วงเดือน 4 ถึงเดือน 6 ของคนล้านนา ประเพณีงานบวชปอยลูกแก้ว (บวชสามเณร) ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีรดน้ำคำหัวเจ้านายฝ่ายเหนือและขุนนางชั้นผู้ใหญ่ รวมไปถึงเหล่าข้าราชการ นอกจากนี้ยังได้ประดิษฐ์เครื่องสักการะล้านนาขึ้นใช้สำหรับงานศพพระเถระชั้นผู้ใหญ่ (ชาวล้านนาเรียกว่าปอยล้อ) โดยมีความเชื่อว่าเป็นการนำเอาเครื่องสักการะล้านนา ถวายแด่พระเกศแก้วจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ นอกจากการใช้เครื่องสักการะล้านนาประกอบในประเพณีและพิธีกรรมแล้ว เครื่องสักการะล้านนายังมีเรื่องราวของปริศนาธรรมเพื่อคอยสั่งสอนอบรมปลูกฝังให้ลูกหลานชาวล้านนา มีการดำเนินชีวิตโดยการลัดดี การทำดีและการปฏิบัติดี จึงกล่าวได้ว่าเครื่องสักการะล้านนาเป็นภูมิปัญญาของชาวล้านนา

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันงานหัตถกรรมศิลปะประดิษฐ์นั้น มีอยู่หลายประเภท เช่น 1) ประเภทใช้เป็นที่เล่น ได้แก่ งานปั้นดินเป็นสัตว์ สิ่งของ งานจักสานโบราณเป็นโบาย งานปักกระดาษ 2) ประเภทของใช้ ทำขึ้นเพื่อเป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การสานกระบุง ตะกร้า 3) ประเภทงานตกแต่ง ใช้ตกแต่งสถานที่ บ้านเรือนให้สวยงาม เช่น งานแกะสลักไม้ การทำกรอบรูป ดอกไม้ประดิษฐ์ และ 4) ประเภทเครื่องใช้ในงานพิธี ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในงานเทศกาล หรือประเพณีต่าง ๆ เช่น การทำกระทงลอย ทำพานพุ่ม มาลัย บายศรี เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมศิลปะประดิษฐ์ของเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผสมผสานงานหัตถกรรมสาขากระดาษ ผ้าทอ ฯลฯ หรือนำวัสดุเหลือใช้/วัตถุดิบที่หาได้ในชุมชนมาประดิษฐ์เป็นของใช้ของที่ระลึก เช่น โคมไฟเชือกถัก ตุ๊กตาไม้แฟนท์ แฟนท์รม/พัด กระเป่าแฟนท์ เสื้อยืดแฟนท์ กล้องจิ๋วเวอร์รี่ กล้องใส่นาฬิกา คัพเค้กผ้าขนหนู แกะสลักสบู่ เป็นต้น

2.10 งานหัตถกรรมเครื่องรักเครื่องเงิน

“เครื่องเงิน” เป็นภาชนะที่ทำจากไม้ไผ่สาน เป็นรูปทรงต่าง ๆ ตามความต้องการ เคลือบด้วยน้ำรักสีดำ ถ้าต้องการสีแดงจะทาเคลือบด้วยชาด ซึ่งเชียงใหม่เรียกว่า “สีหาง” เครื่องเงินของเจ้านายและผู้มีอันจะกินอาจจะประดับตกแต่งด้วยสีทองและมีการเขียนลายอย่างสวยงาม เครื่องเงินเป็นงานศิลปหัตถกรรมของเชียงใหม่ที่นักท่องเที่ยวรู้จักดีอีกอย่างหนึ่ง “สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 4” ได้กล่าวถึงเครื่องเงินว่า “ในประเทศไทยนี้มีการทำเครื่องเงินอยู่ที่เชียงใหม่แห่งเดียว ที่อื่นไม่มีทำกัน ณ ที่ใด”

สม โขติ อ่องสกุล (2543) กล่าวสรุปในงานวิจัยเรื่อง การสืบค้นหลักฐานทางการศึกษาในด้านนา : ชุมชนในเวียงเชียงใหม่ กรณีเครื่องเงินและเครื่องเงิน ว่าแหล่งผลิตเครื่องเงินหรือ “คัวฮักคัวหาง” ในเชียงใหม่ที่สำคัญ คือ บ้านนันทาราม หรือบ้านเงิน มีวัดนันทารามเป็นศูนย์กลางอยู่ทางด้านใต้ของวัดหมื่นสาร เป็นชุมชนเก่าอย่างน้อยตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายยุคนั้น วัดนี้มีพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงพระญาณคัมภีร์ หรือพระมหาญาณคัมภีร์ (พ.ศ.1924-1995) ผู้นำศาสนา ลังกาวงศ์ใหม่ มาล้านนาเกิดเป็น “ฝ่ายป่าแดง” ขณะที่ลังkawงศ์ที่มีอยู่เดิมเป็น “ฝ่ายสวนดอก” โดยอยู่ใต้การอุปถัมภ์ของพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ.1984-2030) คนที่มาตั้งถิ่นฐานบริเวณรอบวัดนันทารามตั้งแต่ปี พ.ศ.2347 เป็นกลุ่มเงินจากเชียงตุงที่พระเจ้ากาวิละให้ท้าวแก่นคำคุมกำลังไปเกลี้ยกล่อมมา นำมาโดยเจ้ามหาสิริชัยสารัมพะยะ มีทั้งเจ้านายเชื้อพระวงศ์ ขุนนางข้าราชการ พระภิกษุและไพร่ พระเจ้ากาวิละ โปรดให้อยู่รอบวัดนันทารามเรียกว่าบ้านเงินหรือบ้านนันทา ตั้งแต่นั้นมา ในสมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าหลวงองค์ที่ 7 (พ.ศ.2416-2439) โปรดให้เจ้าอาวาสวัดนันทารามเป็น 1 ใน 7 ของสังฆราชแห่งเมืองเชียงใหม่เรียกว่าสังฆราชาสรังค์ วัดนันทาราม

“คิ้วฮักคิ้วหาง” เป็นภาษาพูดที่หมายถึงเครื่องเงิน (Lacquer ware) ฮักหรือรักคือน้ำรักน้ำยางที่ได้จากต้นรักขนาดใหญ่และต้นรักหมูหรือรักน้ำ แรกกริดจะมีสีเหลืองเมื่อทิ้งไว้จะสีดำแบ่งประเภทตามการใช้งานเป็นรักรองพื้นคือ (1) ยางรักที่ผ่านการกรองแล้ว ใช้แปรงทาบบนพื้นวัสดุที่ขัดแต่งแล้ว (2) รักสมุก คือ ยางรักที่ผสมกับถ่านใบตอง หรือ ถ่านหญ้าคา หรือ ผงดินที่บดละเอียด (3) รักน้ำเกลี้ยงคือรักแห้งเร็วใช้ทาบรักสมุกเพื่อเคลือบให้เครื่องเงินมีเงางาม ผู้ใช้รักไม่ถูกวิธีจะมีอาการคันมาก ปัจจุบัน “ฮัก” หรือรักในไทยหายากคนผลิตเครื่องเงินต้องซื้อจากพม่า ส่วนหางหรือขาดเป็นสารสีแดง ล้ามนำใช้ดินตามคอกผสมกับน้ำมันมะเขือและน้ำมันยาง หางเป็นสารอันตราย คน худไม่ถูกวิธีถึงกับเสียบหลอด เมื่อได้แล้วต้องทำลายสารปรอทด้วยการห่อดินด้วยใบตองแล้วนำไปหมกไฟเสียก่อนนำไปบดที่ถนนนันทาราม ร้านเครื่องเงินที่มีชื่อเสียง คือ (1) ร้านวิชัยกุล (ของนางศรีพรรณ สุวรรณชมภู) ผลิต 800 ชิ้นต่อ คนงาน 21 คน ข้อมูลปี 2527 (2) ร้านประเทืองเครื่องเงิน (ของนางประเทือง สมศักดิ์) (3) ร้านใจฟ้าเครื่องเงินเชียงใหม่ (ของลูกสาวนางบานเย็น อักษรศรี) เป็นต้น นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสซื้อ “คิ้วเงิน” บนถนนวัวลายแล้วมาซื้อเครื่องเงินหรือ “คิ้วฮักคิ้วหาง” ที่แหล่งผลิตย่านถนนนันทาราม

ปัจจุบันการทำเครื่องเงินได้แพร่กระจายไปทั่วทั้งภาคเหนือ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกัน โดยทั่วไป และได้รับการยกย่องว่าประณีตงดงาม คือ เครื่องเงินเชียงใหม่ โดยเฉพาะเขตอำเภอเมือง อำเภอหางดง และอำเภอสันกำแพง เป็นอำเภอที่ยังคงมีการทำเครื่องรักเครื่องเงินเป็นอาชีพอยู่ เครื่องเงินจึงนับได้ว่าเป็นหัตถกรรมที่น่าสนใจไม่น้อย ด้วยเหตุที่สามารถนำเอาวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่มากตามธรรมชาติ ได้แก่ ไม้สัก ไม้ไผ่ มาประดิษฐ์เป็นภาชนะเครื่องใช้สวยงามต่าง ๆ แล้วลงยางรัก ตกแต่งด้วยสีชาด มุก ทองคำเปลว เงินเปลว เปลือกไข่ได้อย่างงดงาม ทั้งลวดลายอันประณีตและเป็นเอกลักษณ์ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นงานประณีตศิลป์อย่างหนึ่ง ในสมัยดั้งเดิมนั้นเครื่องเงินเชียงใหม่มักเป็น โครงไม้หรือโครงไม้ไผ่สานแล้วลงยางรัก ตกแต่งด้วยสีแดงชาด และเขียนลายให้งดงาม มักนิยมประดิษฐ์เป็นเครื่องใช้สอยจำพวกขันหมาก เขียนหมาก หีบผ้า โอ ตะลุ่ม เป็นต้น ส่วนเครื่องเงินที่มาจากต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น พม่า หรือเวียดนาม มักเป็น โครงไม้ และใช้กรรมวิธีตกแต่งเช่นเดียวกันแต่นิยมประดิษฐ์เป็นชาม จานรองถ้วยแก้ว แผ่นภาพ ถ้วยน้ำ เป็นต้น

เครื่องเงินได้พัฒนาการในด้านการใช้โครงภาชนะเครื่องใช้ไปตามความเจริญของบ้านเมือง ตลอดจนวัสดุจำพวกไม้และเนื่องจากไม้ไผ่มีค่อนข้างจำกัด จึงนิยมใช้โครงวัสดุจำพวกโลหะ พลาสติก ดินเผาไปจนถึงกระดาษ แล้วใช้กรรมวิธีตกแต่งสำเร็จด้วยยางรักตามแบบดั้งเดิม ตลอดจนพัฒนาลวดลายสี/ติดผิววัสดุให้หลากหลายมากขึ้น เครื่องเงินสมัยใหม่เหล่านี้จึงเปลี่ยนรูปลักษณะไป อีกทั้งหน้าที่ใช้สอยก็มากขึ้น คือเป็นเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวันและใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งบ้าน นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมเชียงใหม่มักนิยมซื้อเป็นของฝากที่ระลึกเสมอ

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าเครื่องเงินจะปรับเปลี่ยน โครงสร้างของสี ลวดลายไปอย่างไร แต่ถ้าใช้กลวิธีแต่งสำเร็จโดยการลงยารักบนภาชนะหรือเครื่องใช้สอยต่าง ๆ ก็เรียกว่าเครื่องรักหรือเครื่องเงินทั้งสิ้น ในภาษาอังกฤษเรียกเครื่องใช้สอยลงยารักว่า แลคเกอร์แวร์ (lacquer ware) ซึ่งหมายถึงยารักนั่นเอง ส่วนงานประณีตศิลป์อย่างอื่น ๆ ที่ใช้วิธีการลงรักแล้วปิดทองบนสิ่งก่อสร้างจำพวก ซ่อฟ้า หน้าประตู หน้าต่างตามโบสถ์ วิหารต่าง ๆ นั้น ไม่เรียกว่าเครื่องเงินแต่จะเรียกตามกรรมวิธีว่า การลงรักปิดทอง การทำเครื่องเงินเชิงใหม่ในปัจจุบัน อาจจำแนกได้เป็น 2 แบบคือ แบบดั้งเดิมที่ถือเป็นเอกลักษณ์แต่โบราณที่นิยมใช้โครงไม้หรือไม้ไผ่สานลงรัก ลงสีแดง (ชาด) และดำ และเขียนลายแบบลายรดน้ำ หรือลายกำมะลอ อีกแนวหนึ่งเป็นแนวสมัยใหม่ที่นิยมใช้ โครงวัสดุอื่น ๆ เช่น โลหะ พลาสติก ดินเผา กระจก โดยนิยมทำของประดับตกแต่ง สี และลายหลากหลายรูปแบบตามความนิยมของคนในปัจจุบัน และจากการสำรวจพบวิธีการทำเครื่องเงินโดยจำแนกตามลวดลายและการประดับพบว่ามีด้วยกันอย่างน้อย 4 แบบ ได้แก่ เครื่องเงินลายขูด เครื่องเงินลายทองรดน้ำ เครื่องรักสีแบบญี่ปุ่น และเครื่องเงินประดับเปลือกไข่

กล่าวได้ว่า งานหัตถกรรม 10 สาขา ได้แก่ งานผ้าทอ งานเครื่องหนัง งานเครื่องจักสาน งานไม้แกะสลัก งานเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบ งานเครื่องเงิน งานเครื่องเงิน งานกระดาด งานโลหะ และงานศิลปะประดิษฐ์ ซึ่งแต่ละงานช่างนั้นจะถูกแบ่งแยกตามเทคนิควิธีการผลิต หรือวัสดุที่ใช้ในการเรียกชื่อแต่ละสาขางานนั่นเอง โดยงานหัตถกรรมทั้ง 10 สาขานับเป็นภูมิปัญญาค้ำงานหัตถกรรมที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงของภาคเหนือตอนบนด้วย ซึ่งงานหัตถกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณี และฝีมือเชิงช่างท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ไม่ด้อยไปกว่าจากแหล่งอื่น ๆ ของประเทศ

บริบทชุมชนมณฑลยูนนาน

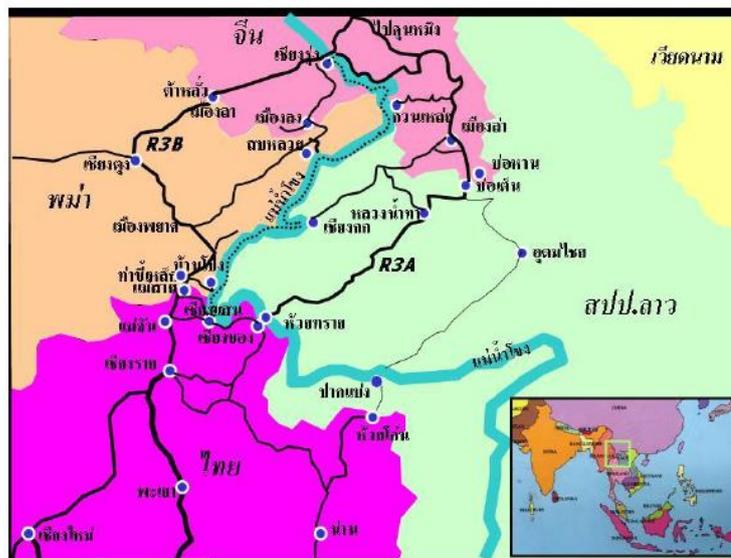
1. ข้อมูลพื้นฐาน

มณฑลยูนนาน ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้สุดของจีน มีพื้นที่ประมาณ 394,139 ตารางกิโลเมตร มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 8 ของจีน ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา เป็นมณฑลชายแดนติดกับเวียดนาม (ด่านเหอโข่ว) พม่า (ด่านรุ่ยหลี่) และลาว (ด่านบ่อเต็น) โดยมีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามเป็นระยะทางประมาณ 4,060 กิโลเมตร ยูนนานมีแม่น้ำที่เชื่อมผ่านประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ แม่น้ำหลานซาง (Lancang) หรือแม่น้ำโขง ไหลผ่านยูนนานและประเทศเพื่อนบ้าน คือ ลาว พม่า ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ก่อนไหลลงสู่ทะเลจีนใต้ นอกจากนี้ ยังมีแม่น้ำหงเหอหรือแม่น้ำหยวน (Honghe/Yuan) ไหลผ่านมาจากเทือกเขาทางใต้ของเมืองต้าหลี่ (Dali) ไปจนถึงกรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม และไหลสู่ทะเลจีนใต้ รวมทั้ง แม่น้ำนู่เจียง (Nujiang) หรือแม่น้ำ

สาละวิน ซึ่งไหลผ่านพม่าลงสู่ทะเลอันดามัน และแม่น้ำดูลองเจียง (Dulongjiang) ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำอิระวดี ไหลผ่านเมืองเต๋อหง (Dehong) ทางตะวันตกของยูนนาน

ภาพที่ 2.11 แผนที่จีนและมณฑลยูนนาน
ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2551 : ออนไลน์

ภาพที่ 2.12 แผนที่เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างไทย – จีนตอนใต้
ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2551 : ออนไลน์

ยูนนานมีประชากรราว 45.4 ล้านคน หากแต่ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเพียงร้อยละ 28.1 ที่เหลืออาศัยอยู่ในเขตชนบทราวร้อยละ 71.9 ของประชากรทั้งหมด และยูนนานจัดเป็นมณฑลที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่มากที่สุดในจีน คิดเป็นร้อยละ 36 ของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยมีชนกลุ่มน้อยประมาณ 25 ชนชาติ จากทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในจีน 56 ชนชาติ ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้อาศัยอยู่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่เกิน 5,000 คน กระจุกกระจายทั่วยูนนาน ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม โดยการแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่ นา เลี้ยงสัตว์หรือตัดไม้เพื่อนำไปทำเป็นเชื้อเพลิง ก่อสร้างบ้านเรือน และนำไปขาย ข้อมูลเศรษฐกิจพื้นฐานของมณฑลยูนนานอธิบายได้ดังตาราง

ตารางที่ 2.1 ข้อมูลเศรษฐกิจพื้นฐานของมณฑลยูนนาน

รายการ	ข้อมูลปี 2008	อันดับในจีน
ขนาดพื้นที่ (ตร.กม.)	394,000	8
จำนวนประชากร (ล้านคน)	45.4	12
GDP (พันล้านหยวน)	570.0	23
รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปี (หยวน)		
ค่าจ้างแรงงาน โดยเฉลี่ย (หยวน)	24,030	25
ผลผลิตรวมทางอุตสาหกรรม (พันล้านหยวน)	12,587	29
การลงทุนในสินทรัพย์คงที่ (พันล้านหยวน)	352.7	-
ยอดขายปลีก (พันล้านหยวน)	171.9	24
ดัชนีราคาผู้บริโภค (%)	5.7	18

ที่มา : China Statistical Yearbook 2009; Yunnan Statistical Yearbook 2009

2. สภาพพื้นที่และการปกครอง

มณฑลยูนนานเป็นมณฑลสำคัญทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน เป็นมณฑลชายแดน ไม่มีทางออกทะเล ในอดีตยูนนานได้ชื่อว่าเป็น “เส้นทางสายไหมตอนใต้” (Southern Silk Road)พรมแดน มณฑลยูนนานมีอาณาเขตติดต่อกับ 2 มณฑล และ 2 เขตปกครองตนเอง (มีฐานะเทียบเท่ามณฑล) และมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 3 ประเทศ

ทิศเหนือติดกับมณฑลเสฉวน

ทิศตะวันออกติดกับมณฑลกุ้ยโจว และเขตปกครองตนเองกวางสีจ้วง

ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับเขตปกครองตนเองทิเบต

ทิศตะวันตกเฉียงใต้และทิศตะวันตก มีพรมแดนติดกับพม่า (ความยาวพรมแดน 1,997 กม.)

ทิศตะวันออกเฉียงใต้และทิศใต้ ติดกับเวียดนาม (ความยาวพรมแดน 1,353 กม.) และลาว (ความยาวพรมแดน 710 กม.)

มณฑลยูนนานมี 27 อำเภอใน 8 เขต / เมืองที่มีพรมแดนติดกับ 3 ประเทศดังกล่าว รวมระยะทางพรมแดนที่มณฑลยูนนานติดต่อกับต่างประเทศ 4,060 กม. หรือเท่ากับ 1 ใน 6 ของพรมแดนทางบกทั้งประเทศ โดยมณฑลยูนนานอยู่ห่างจากประเทศไทยประมาณ 250 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 394,000 ตารางกิโลเมตร (ใหญ่เป็นอันดับ 8 ของประเทศจีน) ประมาณร้อยละ 93 ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นภูเขาและที่ราบสูง มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ 7 ระยะทางจากทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตกมีระยะทางทั้งหมด 864.9 กิโลเมตร และจากทิศเหนือไปยังทิศใต้มีระยะทาง 990 กิโลเมตร ภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นที่ราบสูงและลาดต่ำลงมาทางภาคใต้และตะวันออกเฉียงใต้ มีความแตกต่างในความสูงเหนือระดับน้ำทะเลมาก กล่าวคือ มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลสูงที่สุด 6,740 เมตร ที่อำเภอเต๋อชิง(Deqin) เขตตี้จิ่ง (Diqing) และต่ำสุด 76.4 เมตร ที่อำเภอเหอโข่ว (Hekou) เขตหงเหอ (Honghe) ส่วนนครคุนหมิงมีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1,891 เมตร มีแม่น้ำไหลผ่านกว่า 600 สาย แม่น้ำสายสำคัญ 6 สาย ได้แก่ แม่น้ำอิรวดี (ภาษาจีนเรียกว่า อีลั่วหวาดี้เจียง (Yiluwadi Jiang)) แม่น้ำจินซาเจียง (Jinsha Jiang) (เป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำแยงซีเกียงตอนบน) แม่น้ำนู่เจียง (Nu Jiang) (ไหลลงสู่ประเทศพม่า) แม่น้ำจูเจียง (Zhu Jiang) (ต้นน้ำของแม่น้ำจูเจียงในนครกวางโจว) แม่น้ำล้านช้าง (Lanchang Jiang) (หรือแม่น้ำโขงไหลลงสู่ประเทศพม่า ลาว ไทย กัมพูชา เวียดนาม) และแม่น้ำหงเหอ (Honghe) (ไหลลงสู่ประเทศเวียดนาม) โดยแม่น้ำ 2 สายหลังถือเป็นแม่น้ำนานาชาติ (คำว่า เจียง และ เหอ แปลว่าแม่น้ำ เช่นกัน)

มณฑลยูนนานแบ่งเขตการปกครองเป็น 17 เขต/เมือง กล่าวคือ เขต (Prefecture) 7 เขต ได้แก่ เขตจ้าวทง (Zhaotong) ชูจิ่ง (Qujing) ยู่ซี (Yuxi) ซื่อเหมา (Simao) เป่าซาน (Baoshan) ลี้เจียง (Lijiang) และหลินซาง (Lincang) เขตปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อย (Autonomous Prefecture) 8 เขต ได้แก่ เหวินซาน (Wenshan) (ชนชาติจ้วงและมั่ว) หงเหอ (Honghe) (ชนชาติฮาหนี่และอี) สิบสองปันนา (Xishuangbanna) (ชนชาติไต) ฉู่ซุง (Chuxiong) (ชนชาติอี) ด้าหลี่ (Dali) (ชนชาติป๋ายและไต) เต๋อหง (Dehong) (ชนชาติไตและจิ่งพอ) นู่เจียง (Nujiang) (ชนชาติลีซอ) และตี้จิ่ง (Diqing) (ชนชาติทิเบต) และเมืองที่ขึ้นตรงต่อมณฑล (Provincially Administered

Municipality) 2 เมือง ได้แก่ นครคุนหมิง (Kunming) และเมืองตงชวาน (Dongchuan) โดยมีนครคุนหมิง (Kunming Municipality) เป็นเมืองหลวงของมณฑล จากจำนวน 17 เขต / เมืองข้างต้นแบ่งหน่วยการปกครองระดับรองลงมาเป็น 128 อำเภอ/เมือง ในจำนวนนี้แยกเป็นเมืองที่ขึ้นตรงต่อเขต (Prefectural Administered Municipality) 13 เมือง อำเภอ (County) 81 อำเภอ อำเภอที่ปกครองตนเองของชนกลุ่มน้อย (Autonomous County) 29 อำเภอ และเขตที่ขึ้นตรงต่อนครคุนหมิง (District under Kunming Municipality) 4 เขต และมณฑลยูนนาน มีพื้นที่ 394,139 ตารางกิโลเมตร มีขนาดเป็น 0.77 เท่าของพื้นที่ประเทศไทย โดยมีมณฑลยูนนานมีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 8 ของประเทศจีน

นครคุนหมิงได้รับสมญานามว่า เป็นเมืองแห่งฤดูใบไม้ผลิของจีน (Spring City) มีสภาพอากาศเย็นสบาย ฤดูหนาวไม่หนาวจัด และฤดูร้อนไม่ร้อนมาก อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีอยู่ระหว่าง 15 -18 องศาเซลเซียส อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพภูมิประเทศล้อมรอบด้วยเทือกเขาและที่ราบสูง นครคุนหมิงจึงมีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1,891 เมตร ทำให้อากาศค่อนข้างเบาบาง สำหรับผู้ป่วยเป็นโรคหัวใจและความดันโลหิตสูง ต้องระมัดระวังสุขภาพเป็นพิเศษ และต้องใช้เวลาปรับตัวสักกระยะหนึ่ง โดยเฉพาะช่วงแรก ๆ ที่เดินทางไปถึง

สำหรับการเดินทางสัญจรภายในประเทศ เครื่องขยายการคมนาคม การสื่อสาร ไปรษณีย์ การเดินทางในนครคุนหมิงนั้น จีนใช้ระบบการเดินทางชั่งน้ำหนักของถนน ถนนหลักส่วนใหญ่ในนครคุนหมิงจะแบ่งช่องเดินรถสำหรับจักรยานบนผิวจราจรของขาสุด ปัจจุบันมีรถแท็กซี่ ให้บริการทั่วไป รถแท็กซี่ใช้ระบบมิเตอร์ โดยอัตราค่าโดยสารจะเริ่มที่ 8 หยวน สามารถเดินทางขึ้นแรกได้ประมาณ 3 กิโลเมตร จากนั้นจะขึ้นในประมาณอัตราค่าโดยสาร 1.80 หยวน และต้องเสียค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเพิ่มอีก 2.5 หยวนก่อนลงจากรถ หากใช้บริการหลัง 22.00 น. จะคิดอัตราค่าโดยสารจะเริ่มที่ 10 หยวน สามารถเดินทางขึ้นแรกได้ประมาณ 3 กิโลเมตร จากนั้นจะขึ้นในประมาณอัตราค่าโดยสาร 2.40 หยวน ทั้งนี้ ระบบขนส่งมวลชนโดยสารประจำทางได้รับการปรับปรุงให้สะดวกและดีขึ้น อัตราค่าโดยสาร 1 หยวนหรือ 2 หยวนตลอดสาย สามารถศึกษาเส้นทางได้จากแผนที่นครคุนหมิงที่หาซื้อได้ทั่วไป

ร้านค้าส่วนใหญ่จะรับเงินสดทุกหยวนเท่านั้น สำหรับโรงแรมระดับ 4 ดาวขึ้นไป อาจรับชำระเงินด้วยบัตรเครดิตได้ในบางครั้ง และร้านค้าในห้างสรรพสินค้าสามารถรับการชำระเงินด้วยบัตรเครดิต โดยการซื้อสินค้าสามารถต่อรองราคาได้ยกเว้นที่ศูนย์การค้าหรือร้านที่เป็นกิจการของทางการ สินค้าที่ซื้อแล้วส่วนใหญ่จะไม่มีกรรับคืน

ในนครคุนหมิงมีร้านอาหารและร้านก๋วยเตี๋ยวทั่วไป หากเป็นก๋วยเตี๋ยวมักเป็นก๋วยเตี๋ยวที่เป็นเส้นกลมสีขาวทำจากแป้งข้าวเจ้า อาหารของยูนนานจะมีรสเผ็ด เค็ม และมัน ใฝ่ผงชูรสมาก รายการอาหารส่วนใหญ่จะพิมพ์เป็นภาษาจีน ร้านอาหารจีนทั่วไป จะไม่มีน้ำปลา

พริกสด และน้ำแข็งบริการ และเบียร์มักไม่แช่เย็น การรับประทานอาหารตามร้านส่วนใหญ่จะใช้ตะเกียบ สำหรับอุปกรณ์ช้อน ส้อม มีด จะมีให้ในโรงแรมหรือร้านอาหารขนาดใหญ่เท่านั้น

ส่วนร้านอาหารไทย ปัจจุบันมีหลายร้าน อาทิ ร้านบ้านไทยที่โรงแรมชาลัวร์ ร้าน Bangkok Cafe ร้าน Moonlight Corner และ ร้านกึ่งเผาะเขาวราช เป็นต้น หากต้องการทำอาหารรับประทานเอง สามารถซื้อของได้ที่ตลาดสดที่มีอยู่ทั่วไป หรือเลือกซื้อได้ในห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ส่วนเครื่องปรุงอาหารไทย เช่น พืชผักสมุนไพร น้ำปลา ฯลฯ สามารถหาซื้อได้บ้างที่ตลาดเหอผิงซุน หรือศูนย์การค้าหยุนฝาง

แหล่งบันเทิง สวนสาธารณะ สโมสรกีฬาในนครคุนหมิงและปริมณฑลมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญสำหรับพักผ่อนหย่อนใจมากกว่า 10 แห่ง ได้แก่ ป่าหิน เขาซีซาน หมู่บ้านชนกลุ่มน้อย วัดหยวนทง วิหารทองสัมฤทธิ์ ฯลฯ รวมทั้งมีสวนสาธารณะและสวนเด็กเล่นอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ สนามกีฬา และในโรงแรมบางแห่งยังมีสถานที่เล่นกีฬา เช่น โบว์ลิ่ง เทนนิส แบดมินตัน บิลเลียด สระว่ายน้ำ ฯลฯ

ธนาคาร การโอนเงิน การฝากเงิน การขอบัตรเครดิตนั้น ชาวต่างชาติสามารถเปิดบัญชีฝากเงินฝากโดยใช้เงินตราต่างประเทศ สามารถขอบัตรเครดิตและโอนเงินได้ที่ธนาคารดังต่อไปนี้ : Bank of China, Bank of Communication, Guangdong Development Bank, Huaxia Bank, Everbright Bank of China นอกจากนั้น ยังมีธนาคารไทยที่เปิดสาขาที่นครคุนหมิง คือ ธนาคารกรุงไทย จำกัด ซึ่งสามารถให้บริการดังกล่าวได้เช่นกัน ยกเว้นการขอบัตรเครดิต และการให้บริการเงินหยวนรายย่อย ส่วนการโอนเงินเข้าธนาคารในจีนสามารถทำได้โดยเสรี ไม่จำกัดจำนวน สำหรับการโอนเงินออกนอกจีน หากมีจำนวนสูงกว่า 500 ดอลลาร์สหรัฐ (บุคลลธรรมดา) 1,000.-ดอลลาร์สหรัฐ (นิติบุคคล) จะต้องแสดงหลักฐานที่มาของเงิน หรือขออนุญาตจาก State Administration of Foreign Exchange ก่อน

เวลาเปิดทำการของสถานที่ต่าง ๆ มีดังนี้

(1) สำนักงานของหน่วยราชการ (ส่วนใหญ่) : จันทร์-ศุกร์ เวลา 8.00-12.00 น. และเวลา 14.30-18.30 น.

(2) สำนักงานของภาคเอกชน (ส่วนใหญ่) : จันทร์-ศุกร์/เสาร์ เวลา 8.00-12.00 น. และเวลา 14.30-18.00 น.

(3) ธนาคาร : จันทร์ - ศุกร์ เวลา 9.00 -12.00 และ เวลา 14.30 - 18.00 น. ส่วนวันเสาร์ - อาทิตย์ 9.00 - 12.00 และ 14.30 - 17.00 น. โดยตู้ ATM จะเปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง

(4) ที่ทำการไปรษณีย์ : จันทร์-อาทิตย์ เวลา 8.00 - 18.00 น.

มณฑลยูนนานมีภูมิอากาศเย็นสบาย ฤดูหนาวอากาศไม่หนาวจัดและฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนจัด อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีอยู่ระหว่าง 15-18 องศาเซลเซียส นครคุนหมิงได้รับสมญาว่าเป็นเมืองแห่งฤดูใบไม้ผลิ (Spring City) ของจีน ส่วนแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของมณฑลยูนนานนับเป็นทั้งพันธุ์ไม้และสัตว์นานาชนิด จนได้รับสมญานามว่า “อาณาจักรแห่งพันธุ์ไม้” และ “อาณาจักรแห่งสัตว์” และยังมีแหล่งพลังงานทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะการผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำและพลังความร้อนจากถ่านหิน รวมทั้งมีแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวมากมาย ด้านทรัพยากรแร่ธาตุที่สำคัญของยูนนาน ได้แก่ ตะกั่ว สังกะสี ดีบุก เหล็กและเหล็กกล้า ฟอสฟอรัส ถ่านหิน ทองแดง ฯลฯ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ไร่ยาสูบ ยางพารา อ้อย ไร่ชา สมุนไพรและผลิตภัณฑ์ป่าไม้ ฯลฯ ผลผลิตทางอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การผลิตโลหะไม่เป็นสนิม (non-ferrous metal) อุตสาหกรรมฟอสฟอรัส พลังงานไฟฟ้า อุตสาหกรรมหล่อโลหะ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ป่าไม้ อุตสาหกรรมผลิตบุหรี น้ำตาล ไร่ชา ยางพารา อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมไฟฟ้า ฯลฯ

เมืองอุตสาหกรรมหลักของมณฑลยูนนาน ได้แก่

(1) เมืองตงชวาน (Dongchuan) ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนาน เป็นเมืองที่มีแร่ทองแดงอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งผลิตทองแดงที่สำคัญของประเทศจีน เมืองตงชวานอยู่ใต้การปกครองของรัฐบาลมณฑลโดยตรง นอกจากจะเป็นแหล่งผลิตทองแดงแล้ว เมืองตงชวานยังเป็นแหล่งผลิตปูนซีเมนต์ คอมเพรสเซอร์ของเครื่องปรับอากาศ อุปกรณ์ผลิตพลังงาน ความร้อนจากแผ่นรับแสงอาทิตย์

(2) เมืองเก้อจิว (Gejiu) ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน เป็นเมืองหลักของเขตหงเหอ (Honghe) มีชื่อเสียงในการทำเหมืองแร่ดีบุกและการแยกแร่ธาตุ เมืองเก้อจิวได้ชื่อว่าเป็น “เมืองหลวงแห่งดีบุก” (Tin Capital) เนื่องจากมีปริมาณแร่ดีบุกถึงครึ่งหนึ่งของทั้งประเทศจีน

(3) เมืองฉู่จิ่ง (Qujing) ตั้งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำที่ยาวที่สุดอันดับ 4 ของจีน คือ แม่น้ำจูเจียง (Pearl River) เมืองฉู่จิ่งเป็นเมืองหลักที่เชื่อมระหว่างที่ราบสูงยูนนานกับที่ราบภาคกลางของจีน อุตสาหกรรมหลักของเมืองฉู่จิ่ง คือ การทำเหมืองถ่านหิน การผลิตกระแสไฟฟ้า โลหะและเหล็ก การผลิตรถยนต์ เคมีภัณฑ์ อุปกรณ์เครื่องจักร วัสดุก่อสร้างการผลิตบุหรี อุตสาหกรรมเบา สิ่งทอ ยา และการแปรรูปอาหาร

(4) เมืองยวีซี (Yuxi) ตั้งอยู่ทางตอนกลางของมณฑลยูนนาน มีชื่อเสียงในด้านการปลูกข้าวและไร่ยาสูบ และเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมบ่มไร่ยาสูบ มีโรงงานผลิตบุหรีที่ใหญ่ที่สุดของจีนคือ โรงงาน Yuxi Cigarette Factory ตั้งอยู่เมืองยวีซีเป็นเมืองที่มีผลผลิตด้านอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูงเป็นอันดับสองของมณฑล ซึ่งได้จากอุตสาหกรรมการผลิตบุหรี

เมืองท่องเที่ยวหลัก ได้แก่

(1) เมืองต้าหลี่ (Dali) เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงในทางประวัติศาสตร์และการผลิตหินอ่อน ตั้งอยู่ริมทะเลสาบเอ๋อไห่ (Erhai Lake) ตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 ถึง 13 เมืองต้าหลี่เป็นศูนย์กลางด้านการเมืองเศรษฐกิจและ วัฒนธรรมของมณฑลยูนนาน ปัจจุบันยังคงมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ปรากฏให้เห็นอยู่ในตัวเมืองต้าหลี่ โดยเฉพาะสถาปัตยกรรมของชนชาติไป๋ (Bai People) ซึ่งเป็นคนเชื้อชาติหลักของเมืองต้าหลี่ ซึ่งมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ ความสวยงามของภูมิประเทศและสีสันของประเพณีของชนชาติไป๋ได้ดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้เดินทางมาเที่ยวชมเมืองต้าหลี่ นอกจากนี้ เมืองต้าหลี่ยังเป็นศูนย์กลางการค้าที่ใหญ่ที่สุด และเป็นแหล่งการคมนาคมขนส่งที่สำคัญทางภาคตะวันตกของมณฑลยูนนาน โดยเมืองต้าหลี่ เป็นเขตปกครองตนเองของชนชาติไป๋ (Bai) แห่งเดียวในประเทศจีน มีพื้นที่ประมาณ 29,500 ตารางกิโลเมตร และอยู่ห่างจากนครคุนหมิงประมาณ 338 กิโลเมตร

สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองต้าหลี่ ได้แก่ ภูเขาชางซาน (Cangshan) ทะเลสาบเอ๋อไห่ (Erhai) วัดจงเซิง (Chongshengsianta) ภูเขาจีจู่ (Jizushan) และมีเทศกาลที่สำคัญของเมืองต้าหลี่ คือ เทศกาลคบเพลิงของชนชาติไป๋ (Baizu Huoba Jie) เป็นเทศกาลที่สำคัญสำหรับชนชาติไป๋ รองจากเทศกาลตรุษจีน โดยจะจัดขึ้นทุก ๆ วันที่ 25 เดือนหก ตามปฏิทินจันทรคติ โดยจัดขึ้นเพื่อรำลึกวีรสตรีชนชาติไป๋ที่มีชื่อว่า “ไป๋ เจี” (Bai Jie) ในเทศกาลนี้ผู้หญิงทุกคนจะทาเล็บสีแดง คบเพลิงขนาดใหญ่จะถูกจุดขึ้นภายในตัวเมือง ในขณะที่ประชาชนจะถือคบเพลิงเล็ก ๆ โบกไปมา นอกจากนี้ยังอาจจัดการแข่งม้าด้วย

(2) เมืองลี่เจียง (Lijiang) ตั้งอยู่ตอนล่างของเทือกเขาหิมะหู่หลง (Yulong Snow Mountain Range) บนที่ราบสูงทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนาน เป็นบริเวณที่มีจุดเปลี่ยนทิศทางการไหลของแม่น้ำแยงซีไปยังภาคตะวันออกของจีน สิ่งที่น่าสนใจของเมืองลี่เจียงคือ วัฒนธรรมตงปา (Dongba) ของชนเผ่า纳西 (Naxi) ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอักษรตงปา (Dongba Scripture) ซึ่งเป็นอักษรภาพโบราณของชนเผ่า纳西 สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองลี่เจียง ได้แก่ ภูเขาหิมะ และเมืองโบราณต้าเหยียนเจิน (Dayanzhen) โดยเมืองลี่เจียงตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของนครคุนหมิง โดยห่างจากนครคุนหมิง 580 กิโลเมตร เมืองลี่เจียงมีพื้นที่ทั้งหมด 21,219 ตารางกิโลเมตร ทางเหนือติดกับเขตปกครองตนเองชนชาติทิเบตตี้ซิ่ง (Diqing) ในมณฑลยูนนาน ทางใต้ติดกับเขตปกครองตนเองชนชาติป๋ายต้าหลี่ (Dali) และเขตปกครองตนเองชนชาติอู่ซ่ง (Chuxiong) ในมณฑลยูนนาน ทางตะวันตกติดกับเขตปกครองตนเองชนชาติลีซอญู่เจียง (Nujiang) ในมณฑลยูนนาน และทางตะวันออกติดกับมณฑลเสฉวน ทั้งนี้เมืองลี่เจียงเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งในมณฑลยูนนาน ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชนเผ่า纳西 ซึ่งเป็นชนเผ่า

ที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนเอง (ซึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมตงปา) ได้อย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะเป็นตัวอักษรตงปา (อักษรรูปภาพ) หรือดนตรีชานาซี ชนเผ่าชานาซี มีสังคมที่ผู้หญิงเป็นใหญ่ และเป็นเสาหลักในการหาเลี้ยงครอบครัว และในสมัยราชวงศ์ฮั่นและราชวงศ์ถัง เมืองลี่เจียงถือเป็นเมืองที่มีบทบาทสำคัญในเส้นทางการค้าไหม และชาทางตอนใต้ของจีน เนื่องจากเป็นเมืองผ่านที่จะไปยังทิเบต และอินเดีย

สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในเมืองลี่เจียง ได้แก่ เมืองเก่าลี่เจียง (Lijiang Gucheng) ซานเหยียนจิ่ง (Sanyanjing / Three Wells) ภูเขาหิมะมังกรหยก (Yulong Xueshan, Jade Snow Dragon Mountain) ทุ่งหญ้าขุนซานผิง (Yunshanping) สระน้ำมังกรดำ (Heilongtan, Black Dragon Pool) บ้านตระกูลมู่ (Mujiayuankezhan, Mu's Mansion) โค้งแรกแม่น้ำแยงซี (Changjiangdiyiwan) หุบเขาเสือกระโจน (Hutiaoxia) และทะเลสาบหลูโกหู (Lugu Hu)

(3) เมืองจิ่งหง หรือเซียงรุ่ง (Jinghong) เป็นเมืองหลวงของเขตปกครองตนเองชนชาติไตสิบสองปันนา ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง (หรือที่จีนเรียกว่า แม่น้ำล้านช้าง) มีภูมิประเทศและภูมิอากาศแบบเขตร้อนและกึ่งเขตร้อน ชนชาติไตและชนกลุ่มน้อยที่นับถือศาสนาพุทธนิกายหินยานเป็นชนกลุ่มหลักที่อาศัยอยู่ในเขตนี้ เมืองเซียงรุ่งเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาพฤกษศาสตร์และสัตว์ของมณฑลยูนนาน สถาบันวิจัยที่มีชื่อเสียงของมณฑลยูนนาน ได้แก่ Yunnan Tropical Crops Institute และ Yunnan National Laboratory Primate Center of China ที่ตั้งอยู่ที่เมืองเซียงรุ่งนี้

(4) เมืองเจียนสู่ย (Jianshui) ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของแม่น้ำหงเหอ (Honghe) หรือแม่น้ำแดงในเขตหงเหอ (Honghe) ย้อนหลังไปในศตวรรษที่ 3 ในสมัยราชวงศ์หยวน (Yuan Dynasty) เมืองเจียนสู่ยเคยเป็นศูนย์กลางด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของมณฑลยูนนานทางตอนใต้ สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของเมืองเจียนสู่ย คือ วัดขงจื้อ (Grand Confucian Temple) สร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1325 เมืองเจียนสู่ยมีชื่อเสียงในการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาสีดำ (black pottery) อีกด้วย

(5) เมืองเถิงชง (Tengchong) ตั้งอยู่ที่ชายแดนภาคตะวันตกของมณฑลยูนนาน อยู่ในเขตเป่าซาน เป็นสถานที่หยุดพักจุดสุดท้ายในประเทศจีนของเส้นทางสายไหมทางตอนใต้ (Southern Silk Road) ในอดีตเมืองเถิงชงมีชื่อเสียงด้านหยก แหล่งน้ำพุ และภูเขาไฟที่มอดดับแล้ว

เมืองสำคัญอื่น ๆ ของมณฑลยูนนาน ได้แก่

(1) เมืองไคหย่วน (Kaiyuan) เป็นเมืองศูนย์กลางทางการคมนาคมขนส่งทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน ตั้งอยู่ในเขตหงเหอ

- (2) เมืองเป่าซาน (Baoshan) ตั้งอยู่ทางภาคตะวันตก มีทรัพยากรธรรมชาติในเขตร้อนมาก เมืองเป่าซานเป็นแหล่งผลิตอ้อย และกาแฟอาราบิก้าที่สำคัญของจีน
- (3) เมืองฉู่ซ่ง (Chuxiong) ตั้งอยู่ระหว่างนครคุนหมิงกับเมืองต้าลี่ เมืองฉู่ซ่งเป็นเมืองหลักของเขตปกครองตนเองชนชาติอี๋ฉู่ซ่ง (Chuxiong Yi Autonomous Prefecture) เมืองฉู่ซ่งมีชื่อเสียงในการผลิตผ้าไหม และบุหรี
- (4) เมืองจ้าวทง (Zhaotong) ตั้งอยู่ติดกับมณฑลเสฉวน (Sichuan) และก๊วยโจว (Guizhou) เป็นเมืองสำคัญในด้านการผลิตของมณฑลยูนนานทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- (5) เมืองซือเหมา (Simao) ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน มีท่าเรือที่สำคัญริมฝั่งแม่น้ำโขง
- (6) เมืองรุ่ยลี่และหว่านดิง (Ruili and Wanding) ตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน อยู่ในเขตเต๋อหง (Dehong) มีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่า ทั้งสองเมืองเป็นเมืองการค้าชายแดนที่มีความสำคัญของมณฑล เป็นที่ตั้งเขตความร่วมมือด้านเศรษฐกิจชายแดน และเปิดให้เป็นเมืองเปิดสำหรับชาวต่างชาติ
- (7) เมืองเหอโข่ว (Hekou) ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน อยู่ในเขตเหวินซาน (Wenshan) มีชายแดนติดกับประเทศเวียดนามและเป็นเขตการค้าชายแดน
- (8) เมืองเหวินซาน (Wenshan) ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนานมีชื่อเสียงในการผลิตสมุนไพรจีน เช่น ซานซี ซึ่งมีสรรพคุณคล้ายโสมจีน
- (9) เมืองหลู่ซุยและเมืองจงเตี้ยน (Lushui and Zhongdian) ตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนาน มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนามากนัก
- (10) เมืองหลินซัง (Lincang) ตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน เป็นแหล่งปลูกพืชเศรษฐกิจเขตร้อน และเป็นที่ตั้งของเขื่อนมันวาน (Manwan Hydro Power Station)

3. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจมณฑลยูนนาน

ยูนนานมีขนาดเศรษฐกิจ GDP ในปี 2008 มีมูลค่า GDP ประมาณ 570.0 พันล้านหยวน จัดอยู่ในอันดับที่ 23 ของจีน หรือคิดเป็นร้อยละ 2 ของ GDP ของจีน โดยมีการค้าชายแดนเป็นสัดส่วนสำคัญ และประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อปีประมาณ 12,587 หยวน จัดอยู่ในอันดับที่ 29 ของจีน ยูนนานยังคงจัดเป็นมณฑลเกษตรกรรม และเป็นแหล่งทรัพยากรสินแร่ การผลิตใน

ยูนนาน มีมูลค่าไม่มากและส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเบา โดยมีอุตสาหกรรมใบยาสูบเป็นอุตสาหกรรมหลัก รองมา ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ และการท่องเที่ยว

ยูนนานเป็นมณฑลเกษตรกรรม มีสภาพภูมิอากาศมรสุมบนพื้นที่สูงของยูนนานทำให้สามารถเพาะปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ได้หลายชนิด ผลผลิตหลัก ได้แก่ เกษตรกรรมเขตร้อนและผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ เช่น ใบยาสูบ ชา ยางพารา ที่สำคัญคือ เป็นแหล่งผลิตใบยาสูบได้มากที่สุดในจีน รวมทั้งการผลิตชาผูเออร์ (Puer Tea) เป็นสินค้ามีชื่อและเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศ ทั้งนี้ยูนนานสามารถผลิตยางพารามากเป็นอันดับ 2 ของจีน รองจากมณฑลไห่หนาน บนพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 100,000 เฮกตาร์

นอกจากนี้ ยูนนานเป็นฐานการผลิตดอกไม้สดที่ใหญ่ที่สุดในจีน ในแต่ละปีสามารถผลิตดอกไม้ได้ประมาณ 3 พันล้านดอก โดยประมาณร้อยละ 10 ของดอกไม้ที่ผลิตได้จะส่งไปขายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยรัฐบาล ยูนนาน ได้ตั้งศูนย์ประมูลและซื้อขายไม้ดอกนานาชาติ (Kunming International Flower Trade and Auction Centre) ซึ่งเป็นตลาดซื้อขายดอกไม้ที่ใหญ่ที่สุดในจีนด้วย และรัฐบาลยูนนานเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมดอกไม้ในยูนนาน เช่น โครงการจัดตั้งศูนย์ซื้อขายดอกไม้นานาชาตินครคุนหมิง (Kunming International Flower Exchange Center) ฐานเพาะพันธุ์ไม้ดอกยูนนาน (Yunnan Flower Breeding Base) และเขตจัดแสดงไม้ดอก ยูนนาน (Yunnan Flower Demonstration Zone) เป็นต้น และยังได้จัดตั้งบริษัทเงินทุนประกันความเสี่ยงขึ้นเพื่อเชิญชวนบริษัททั้งในและต่างประเทศเข้ามาลงทุนและร่วมกันพัฒนาอุตสาหกรรมดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สำหรับการผลิตภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่นครคุนหมิง เมืองยู่ซี (Yuxi) ชวีจี้ และหงเหอ ยูนนานมีผลิตผลทางอุตสาหกรรมราว 218 พันล้านหยวนต่อปี โดยกว่าร้อยละ 87 ยังเป็นผลผลิตของรัฐวิสาหกิจ

ตัวอย่างอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญ

(1) อุตสาหกรรมการผลิตใบยาสูบ

อุตสาหกรรมการผลิตใบยาสูบเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของยูนนานคิดเป็นร้อยละ 26.4 ของผลผลิตรวมทางอุตสาหกรรม หรือร้อยละ 16 ของประเทศ ซึ่งผลิตได้มากที่สุดในจีน อุตสาหกรรมการผลิตใบยาสูบจึงถือเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่สุด และเป็นรายได้หลักของยูนนาน ซึ่งคิดเป็น 2 ใน 3 ของรายได้รวม ฐานการผลิตใบยาสูบที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งอยู่ที่เมืองยู่ซี โดยมีกลุ่มบริษัทหงต้า (Hongta Group) ซึ่งเป็นผู้ผลิตบุหรี่ที่ใหญ่ที่สุดในจีนก็ตั้งอยู่ที่เมืองนี้ด้วยใบยาสูบและบุหรี่ยี่ห้อที่ผลิตจากยูนนานยังถือว่าเป็นสินค้าที่มีชื่อ ที่สำคัญ ได้แก่ ยี่ห้อ “หงต้าซาน” (Hongtashan) “อาสีอหฺมา” (Ashima) “หยุนเยียน” (Yunyan) และ “หงเหมย์” (Hongmei) ซึ่งเป็นที่รู้จักและมีคุณภาพดีที่สุดในจีน

แม้ว่าอุตสาหกรรมใบยาสูบจะเป็นอุตสาหกรรมที่ผูกขาดโดยรัฐวิสาหกิจเป็นส่วนใหญ่ แต่ในระยะหลังเริ่มมีการจัดตั้งบริษัทร่วมทุนกับต่างชาติหลายแห่งเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ เช่น วัสดุกรองควันบุหรี่คุณภาพสูง และกระดาษมวนบุหรี่ เป็นต้น ตัวอย่างบริษัทต่างชาติที่เข้ามาลงทุน เช่น บริษัท Hoechst ได้ลงทุนก่อสร้างโรงงานเคมีที่นครคุนหมิง เพื่อผลิตไฮเซลลูโลสสำหรับวัสดุกรองควัน และในปี 2003 บริษัท Yuxi Hongta Tobacco ผู้ผลิตบุหรี่ยอคนิยมยี่ห้อ “หง่าซาน” ได้มีการลงนามข้อตกลงกับบริษัท Imperial Tobacco ของอังกฤษเป็นเวลา 10 ปี เพื่อผลิตและจัดจำหน่ายบุหรี่ในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน เป็นต้น

(2) อุตสาหกรรมพลังงานไฟฟ้า

ยูนนานมีมูลค่าการผลิตในอุตสาหกรรมการผลิตพลังงานไฟฟ้าและความร้อนคิดเป็นร้อยละ 11.5 ของผลผลิตรวมทางอุตสาหกรรมของยูนนาน เนื่องจากมีแหล่งทรัพยากรน้ำอยู่มาก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 8 ของแหล่งทรัพยากรน้ำทั่วประเทศ มีสถานีผลิตไฟฟ้าพลังน้ำขนาดใหญ่ประมาณ 6 แห่ง และกำลังก่อสร้างสถานีผลิตไฟฟ้าพลังน้ำอีกหลายแห่งบริเวณตอนกลางและตอนล่างของแม่น้ำหลานชาง ปัจจุบัน ยูนนานสามารถผลิตไฟฟ้าพลังน้ำได้ราวร้อยละ 10 ของกำลังการผลิตภายในประเทศ

เขื่อนและโรงไฟฟ้าที่สำคัญของยูนนาน มีดังนี้

(2.1) เขื่อนและโรงไฟฟ้าม่านวาน (Manwan) สร้างขึ้นในปลายปี 1993 สามารถผลิตไฟฟ้าได้ 1,200 เมกะวัตต์

(2.2) เขื่อนและโรงงานไฟฟ้าต้าเฉาซาน (Dachaoshan) โดยใช้แหล่งน้ำจากแม่น้ำหลานชาง มีเครื่องผลิตไฟฟ้า 6 เครื่อง เป็นโครงการก่อสร้างที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคตะวันตกของจีน สามารถผลิตไฟฟ้าได้ประมาณ 1,350 เมกะวัตต์

(2.3) เขื่อนและโรงไฟฟ้าเสี่ยววาน (Xiaowan) สร้างขึ้นในปี 2003 โดยบริษัท Yunnan Huaneng Lancangjiang Hydropower เป็นเขื่อนที่ใหญ่ที่สุดของยูนนานและเป็นโครงการใหญ่เป็นอันดับสองในภาคตะวันตกของจีน รองจากโครงการเขื่อนซานเสี (Three Gorges Dam) ด้วยกำลังการผลิต 4,200 เมกะวัตต์ โดยจะเดินเครื่องผลิตไฟฟ้าส่วนแรกในปี 2010

(2.4) เขื่อนและโรงไฟฟ้าจิ่งหง ตั้งอยู่ห่างจากเมืองจิ่งหง (Jinghong) หรือเชียงรุ่งไปทางเหนือ 5 กิโลเมตร และห่างจากชายแดนไทยที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประมาณ 350 กิโลเมตร มีกำลังการผลิตประมาณ 1,500 เมกะวัตต์ เป็นต้น

ตารางที่ 2.2 สัดส่วนการผลิตในภาคต่างๆ ต่อ GDP ของยูนนาน ปี 1985 2003 2008 (%)

การผลิต	ปี 1985	ปี 2003	ปี 2008	ผลผลิตสำคัญ
การผลิตขั้นปฐม (เกษตร)				ข้าว ข้าวสาลี ข้าวโพด เรพซิด อ้อย ชา กล้วยหอม ถั่ว รังไหม ฝ้าย ไบยาสูบ ยางพารา
การผลิตขั้นที่สอง (อุตสาหกรรม) - อุตสาหกรรม				สินแร่: สังกะสี ตะกั่ว ดีบุก แคดเมียมอินเดียม ทังสเตียม โครซีโดไลต์การหลอมโลหะ ผสมเหมือนแร่ เคมีภัณฑ์อุปกรณ์ ไฟฟ้า เครื่องจักรกล
บริการและอื่นๆ	23.8	37.8	39.1	ท่องเที่ยว

ที่มา : Yunnan Statistical Yearbook 2005; Yunnan Statistical Yearbook 2009

4. การค้าภายในมณฑล : การค้าสินค้าอุปโภคบริโภค

เมื่อเทียบกับทั้งประเทศ ยูนนานถือเป็นตลาดผู้บริโภคขนาดเล็ก โดยในปี 2008 มีมูลค่าการค้าปลีกสินค้าผู้บริโภค จัดอยู่ในอันดับที่ 24 ของจีน และมีศูนย์กลางผู้บริโภคที่กระจุกตัวอยู่ในนครคุนหมิง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 33.1 ของปริมาณการค้าปลีกทั้งหมดของทั้งมณฑลยูนนาน แหล่งค้าปลีกและค้าส่งภายในมณฑลห้างสรรพสินค้าและศูนย์การค้าที่สำคัญ ได้แก่ Kunming Department Store ซึ่งเป็นห้างค้าปลีกที่ใหญ่ที่สุดในยูนนาน และยังมี Kunming Wuhua Shopping Arcade, Kunming Cherry Shopping Centre และ Kunming Yuandong Shopping Centre เป็นต้น นอกจากนี้ ด้วยตลาดผู้บริโภคที่กำลังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้บริษัทค้าปลีกต่างชาติหลายบริษัทได้เข้ามาลงทุนในยูนนานกันมากขึ้น ที่สำคัญ ได้แก่ ห้างวอลมาร์ทของสหรัฐอเมริกา และห้างไพร์ซมาร์ท (Price-mart) และห้างทรัสต์มาร์ท (Trust-mart) จากไต้หวัน ห้างโรเมท (Romate) และคาร์ฟูร์จากฝรั่งเศส โดยเฉพาะห้างคาร์ฟูร์ได้ลงนามข้อตกลงกับศูนย์การค้านครคุนหมิงเป็นเวลา 40 ปี เพื่อเปิดสาขาในคุนหมิง นอกจากนี้ ยังมีห้าง B&Q จากอังกฤษ ซึ่งจำหน่ายอุปกรณ์เกี่ยวกับบ้าน และเป็นสาขาแรกที่เข้ามาเปิดในมณฑลตอนในของจีนด้วย

โครงสร้างการบริโภคของมณฑล

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ พบว่า ชาวยูนนานให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารการกินในสัดส่วนที่สูง รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการการเดินทางขนส่งและโทรคมนาคมสื่อสาร

ตารางที่ 2.3 สัดส่วนค่าใช้จ่ายสำหรับสินค้าบริโภคของประชาชนในเขตเมือง (%)

รายการ	ข้อมูลปี 2008	อันดับในจีน
อาหาร	49.2	47.1
เสื้อผ้า	12.8	11.3
สินค้าและอุปกรณ์ในครัวเรือน	7.1	3.7
ยาและบริการทางการแพทย์	4.5	6.7
การเดินทางขนส่ง และ โทรคมนาคมสื่อสาร	5.2	13.4
การศึกษา บันเทิง และวัฒนธรรม	9.1	8.1
ที่พักอาศัย	7.3	8.1

ที่มา: Yunnan Statistical Yearbook 2005; Yunnan Statistical Yearbook 2009

โครงสร้างการบริโภคของมณฑลเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ พบว่า ชาวยูนนานให้ความสำคัญกับค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารการกินในสัดส่วนที่สูง รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการการเดินทางขนส่งและโทรคมนาคมสื่อสาร

5. อุปนิสัยการทำธุรกิจของชาวยูนนาน

5.1 มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัดสมถะ

มณฑลยูนนานอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน อยู่ห่างจากทะเลและศูนย์กลางทางการปกครองในอดีต ดังนั้น ยูนนานในอดีตจึงยากจนมาก แม้ในปัจจุบัน นอกจาก Kunming ซึ่งเป็นเมืองเอกของมณฑลแล้ว เมืองอื่นๆ และตามชนบทยังคงยากจนอยู่มาก ประชาชนมีกำลังซื้อน้อย ด้วยเหตุนี้ ทำให้การเป็นหัวเรือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคตะวันตกเฉียงใต้ของยูนนานยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร กรณีนี้ต่างกับมณฑลเฉิงตูหรือเจ้อเจียงที่ประชากรไม่ว่าจะในเมืองหรือชนบทต่างมีกำลังซื้อสูง และเพราะความยากจน ชาวยูนนานหรือแม้แต่เกษตรกรยูนนานจึงมีความขยันหมั่นเพียร ประหยัดมัธยัสถ์มาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ชาวยูนนานถือว่าความสุรุษสุร่ายและ

ความขี้เกียจเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ

5.2 ชื่อสัตย์ตรงไปตรงมา ไม่อ้อมค้อม ปากกับใจตรงกัน

เนื่องจากยูนนานเคยเป็นมณฑลที่ห่างไกลความเจริญ การคมนาคมไม่สะดวก ส่งผลให้วัฒนธรรม วิถีชีวิต ตลอดจนวิธีการคิดของชาวยูนนานค่อนข้างอนุรักษ์นิยม ในบางครั้งก็ปฏิเสธความเจริญและการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอก ชาวยูนนานโดยส่วนใหญ่มีความซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ในอดีตขุนนางส่วนใหญ่ก็มีความซื่อสัตย์สุจริต นิสัยคิงมานี้ได้สืบทอดต่อมาและมีอิทธิพลต่อคนรุ่นหลังมาก ชาวยูนนานจะดูถูกคนมีเล่ห์เหลี่ยม คนฉ้อโกง และคนขี้เกียจ โดยมีการสั่งสอนกันมาว่า “การหลอกคนอื่นทำได้เพียงครั้งเดียว แต่การทำลายตัวเองนั้นทั้งชีวิต” นอกจากนี้ ชาวยูนนานยังไม่ชำนาญในการทำการค้า และมักจะดูเล่ห์เหลี่ยมของชาวจีนต่างมณฑลไม่ได้

5.3 ไม่ขี้เหนียว ไม่คิดเล็กคิดน้อย

ชาวยูนนานไม่ขี้เหนียว ไม่คิดเล็กคิดน้อย ในเขตชนบท ชาวบ้านจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และไม่คิดเล็กคิดน้อย นอกจากนี้ ชาวยูนนานยังเป็นคนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อมิตรสหาย คบง่าย มีความจริงใจ ค่อนข้างจะเปิดเผย ซื่อสัตย์ และยินดีให้ความช่วยเหลือต่อมิตรสหายเสมอ ชาวจีนต่างมณฑลต่างชมเป็นเสียงเดียวกันว่า ชาวยูนนานเป็นคนคบง่าย

5.4 นักธุรกิจยูนนานให้ความสำคัญต่อหน้าตาและชื่อเสียงมาก

นักธุรกิจยูนนานให้ความสำคัญต่อหน้าตาและชื่อเสียงของตนมาก โดยถือว่าเป็นการรักษาศักดิ์ศรีของตน แต่ในอีกแง่หนึ่งก็ทำให้สูญเสียประโยชน์ในการเรียนรู้จากผู้อื่น และทำให้เสียโอกาสในการแข่งขันผลประโยชน์ทางธุรกิจได้ นักธุรกิจยูนนานจึงมักจะเสียเปรียบผู้อื่นในการทำธุรกิจอยู่เสมอ ในบางครั้งประสบปัญหาแต่ไม่กล้าพูดเพราะกลัวเสียหน้า อยากรู้ก็ตาม เพื่อศักดิ์ศรีและหน้าตาแล้ว ชาวยูนนานมักจะตั้งความหวังไว้สูงและต้องเอาชนะให้ได้ ทำให้ชาวยูนนานไม่ยอมแพ้อะไรง่าย ๆ

5.5 มีหลักคืองานเลี้ยง ดื่มเหล้าก่อนแล้วจึงเจรจาธุรกิจ

ชาวยูนนานชอบดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ เหล้าถือเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในชีวิตของชาวยูนนานเมื่อมีงานมงคลหรือเทศกาลจะต้องมีเหล้าเสมอ และยูนนานก็เป็นมณฑลที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในเรื่องการผลิตบุหรี่ด้วยเช่นกัน

5.6 ห้ามบังคับชาวยูนนานทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ

ชาวยูนนานโดยส่วนใหญ่ไม่ยอมให้ผู้บังคับให้ทำในสิ่งที่ตนไม่อยากทำ หรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่ขัดกับจริยธรรม แม้จะใช้เงินทองก็ซื้อคนเหล่านี้ไม่ได้

5.7 พอใจในสิ่งที่ตนมี รักความสงบ

ชาวยุunnanส่วนใหญ่พึงพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ตน และไม่ค่อยอยากออกไปดิ้นรนภายนอก ทั้งนี้ เนื่องจากyunnanเป็นมณฑลที่อากาศดี แต่อยู่ห่างไกลความเจริญและการคมนาคมไม่สะดวก การติดต่อสื่อสารไม่สะดวก ทำให้ไม่ทันต่อข้อมูลข่าวสารและเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังนั้น ความคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงค่อนข้างมีอิทธิพลต่อนักธุรกิจyunnan ชาวยุunnanบางคนออกไปประกอบธุรกิจการค้าหรือทำงานพิเศษ แต่ส่วนใหญ่มีลักษณะออกไปหางานทำตามฤดูกาล หาเงินได้บ้างแล้วก็กลับบ้านไปฉลองปีใหม่ของตรุษจีน

6. บริบทชุมชนนครคุนหมิง

นครคุนหมิง เป็นเมืองเอกและเป็นเมืองที่มีศักยภาพมากที่สุดในyunnan ตั้งอยู่ตรงกลางก่อนไปทางเหนือของมณฑล ติดกับทะเลสาบเตียนฉือ ปัจจุบันมีประชากรประมาณ 6.2 ล้านคน และเนื่องจากเป็นเมืองที่มีอุณหภูมิอบอุ่นตลอดทั้งปี คุนหมิงจึงมีอีกชื่อว่า “เมืองฤดูใบไม้ผลิ” คุนหมิงมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของyunnan และกำลังก่อสร้างพัฒนาเมือง เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียใต้ และเชื่อมโยงการคมนาคมทางรถไฟและทางรถยนต์เชื่อมโยงกับเมืองต่าง ๆ ในประเทศไทย เวียดนาม และลาว ไปสู่ท่าเรือทางทะเล นอกจากนี้ ยังมีคนจีนในนครคุนหมิงจำนวนไม่น้อยที่พูดภาษาไทยได้ จึงง่ายต่อการติดต่อระหว่างกัน

ภาพที่ 2.13 สภาพทั่วไปในเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน

6.1 สภาพทั่วไป

นครคุนหมิงได้รับสมญานามว่า เป็นเมืองแห่งฤดูใบไม้ผลิของจีน (Spring City) มีสภาพอากาศเย็นสบาย ฤดูหนาวไม่หนาวจัด และฤดูร้อนไม่ร้อนมาก อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี

อยู่ระหว่าง 15 -18 องศาเซลเซียส อย่างไรก็ตาม ไรก็ดี ด้วยสภาพภูมิประเทศล้อมรอบด้วยเทือกเขาและที่ราบสูง นครคุนหมิงจึงมีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1,891 เมตร ทำให้อากาศค่อนข้างเบาบาง สำหรับผู้ป่วยเป็นโรคหัวใจและความดันโลหิตสูง ต้องระมัดระวังสุขภาพเป็นพิเศษ และต้องใช้เวลาปรับตัวสักระยะหนึ่ง โดยเฉพาะช่วงแรก ๆ ที่เดินทางไปถึง

6.2 การเดินทางสัญจรภายในประเทศ เครื่องมือการคมนาคม การสื่อสาร ไปรษณีย์ การเดินทางในนครคุนหมิง

จีนใช้ระบบการเดินทางรถชกขวามือของถนน ถนนหลักส่วนใหญ่ในนครคุนหมิงจะแบ่งช่องเดินรถสำหรับจักรยานบนผิวจราจรช่องขวาศุด ปัจจุบันมีรถแท็กซี่ ให้บริการทั่วไป รถแท็กซี่ใช้ระบบมิเตอร์ โดยอัตราค่าโดยสารจะเริ่มที่ 8 หยวน สามารถเดินทางขึ้นแรกได้ประมาณ 3 กิโลเมตร จากนั้นจะขึ้นในประมาณอัตราค่าโดยสาร 1.80 หยวน และต้องเสี่ยค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเพิ่มอีก 2.5 หยวนก่อนลงจากรถ หากใช้บริการหลัง 22.00 น. จะคิดอัตราค่าโดยสารจะเริ่มที่ 10 หยวน สามารถเดินทางขึ้นแรกได้ประมาณ 3 กิโลเมตร จากนั้นจะขึ้นในประมาณอัตราค่าโดยสาร 2.40 หยวน ทั้งนี้ ระบบขนส่งมวลชนโดยสารประจำทางได้รับการปรับปรุงให้สะดวกและดีขึ้น อัตราค่าโดยสาร 1 หยวนหรือ 2 หยวนตลอดสาย สามารถศึกษาเส้นทางได้จากแผนที่นครคุนหมิงที่หาซื้อได้ทั่วไป

ภาพที่ 2.14 การเดินทางสัญจรโดยรถโดยสารและแท็กซี่ในเมืองคุนหมิง

6.3 การจับจ่ายใช้สอย

ร้านค้าส่วนใหญ่จะรับเงินสกุลหยวนเท่านั้น สำหรับโรงแรมระดับ 4 ดาวขึ้นไป อาจรับชำระเงินด้วยบัตรเครดิตได้ในบางครั้ง และร้านค้าในห้างสรรพสินค้าสามารถรับการชำระเงินด้วยบัตรเครดิต การซื้อสินค้าสามารถต่อรองราคาได้ยกเว้นที่ศูนย์การค้าหรือร้านที่เป็นกิจการของทางการ สินค้าที่ซื้อแล้วส่วนใหญ่จะไม่มีกรรับคืน

ภาพที่ 2.15 ห้างสรรพสินค้า Walmart ในคุนหมิง

6.4 อาหาร

ในนครคุนหมิงมีร้านอาหารและร้านก๋วยเตี๋ยวทั่วไป หากเป็นเป็นก๋วยเตี๋ยว มักเป็นก๋วยเตี๋ยวที่เป็นเส้นกลมสีขาวทำจากแป้งข้าวเจ้า อาหารของยูนนานจะมีรสเผ็ด เค็ม และมัน ใส่องชูรสมาก รายการอาหารส่วนใหญ่จะพิมพ์เป็นภาษาจีน ร้านอาหารจีนทั่วไป จะไม่มีน้ำปลา พริกสด และน้ำแข็งบริการ และเบียร์มักไม่แช่เย็น การรับประทานอาหารตามร้านส่วนใหญ่จะใช้ ตะเกียบ สำหรับอุปกรณ์ช้อน ส้อม มีด จะมีให้ในโรงแรมหรือร้านอาหารขนาดใหญ่เท่านั้น

สำหรับร้านอาหารไทย ปัจจุบันมีหลายร้าน อาทิ ร้านบ้านไทยที่โรงแรม ซากุระ ร้าน Bangkok Cafe ร้าน Moonlight Corner และ ร้านกึ่งผาเยาวราช เป็นต้น

หากต้องการทำอาหารรับประทานเอง สามารถซื้อของได้ที่ตลาดสดที่มีอยู่ ทั่วไป หรือเลือกซื้อได้ในห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ส่วนเครื่องปรุงอาหารไทย เช่น พืชผักสมุนไพร น้ำปลา ฯลฯ สามารถหาซื้อได้บ้างที่ตลาดเหอผิงซุน หรือศูนย์การค้าหยุนฝาง

ภาพที่ 2.16 ร้านค้า และร้านอาหารแผงลอยเวลากลางคืน ในคุนหมิง

6.5 แหล่งบันเทิง สวนสาธารณะ สโมสรกีฬา

ในนครคุนหมิงและปริมณฑลมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญสำหรับพักผ่อนหย่อนใจมากกว่า 10 แห่ง ได้แก่ ป่าหิน เขาซีซาน หมู่บ้านชนกลุ่มน้อย วัดหยวนทง วิหารทองสัมฤทธิ์ ฯลฯ รวมทั้งมีสวนสาธารณะและสวนเด็กเล่นอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ สนามกีฬา และในโรงแรมบางแห่งยังมีสถานที่เล่นกีฬา เช่น โบว์ลิ่ง เทนนิส แบดมินตัน บิลเลียด สระว่ายน้ำ ฯลฯ

6.6 ธนาคาร การโอนเงิน การฝากเงิน การขอบัตรเครดิต

ชาวต่างชาติสามารถเปิดบัญชีฝากเงินฝากโดยใช้เงินตราต่างประเทศสามารถขอบัตรเครดิตและโอนเงินได้ที่ธนาคารต่อไปนี้ :Bank of China, Bank of Communication, Guangdong Development Bank, Huaxia Bank, Everbright Bank of China นอกจากนั้น ยังมีธนาคารไทยที่เปิดสาขาที่นครคุนหมิง คือ ธนาคารกรุงไทย จำกัด ซึ่งสามารถให้บริการดังกล่าวได้เช่นกัน ยกเว้น การขอบัตรเครดิต และการให้บริการเงินหยวนรายย่อย

การโอนเงินเข้าธนาคารในจีนสามารถกระทำได้โดยเสรี ไม่จำกัดจำนวนสำหรับการโอนเงินออกนอกจีน หากมีจำนวนสูงกว่า 500 ดอลลาร์สหรัฐ (บุคลลธรรมดา)1,000.- ดอลลาร์สหรัฐ (นิติบุคคล) ต้องแสดงหลักฐานที่มาของเงิน หรือขออนุญาตจาก State Administration of Foreign Exchange ก่อน

6.7 เวลาเปิดทำการของสถานที่ต่าง ๆ

6.7.1 สำนักงานของหน่วยราชการ (ส่วนใหญ่) : จันทร์-ศุกร์ 8.00-12.00 น. และ 14.30-18.30 น.

6.7.2 สำนักงานของภาคเอกชน (ส่วนใหญ่): จันทร์-ศุกร์/เสาร์ 8.00-12.00 น. และ 14.30-18.00 น.

6.7.3 ธนาคาร: จันทร์ - ศุกร์ 9.00 -12.00 และ 14.30 - 18.00 น. และ เสาร์ - อาทิตย์ 9.00 - 12.00 และ 14.30 - 17.00 น. โดยตู้ ATM จะเปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง

6.7.4 ที่ทำการไปรษณีย์: จันทร์-อาทิตย์ 8.00 - 18.00 น.

7. บริบทชุมชนเมืองเชียงรุ่ง เขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา

เมืองสิบสองปันนา ถือว่าเป็นเมืองที่อยู่ใกล้ประเทศไทยมากที่สุด ซึ่งสถานะของเมืองสิบสองปันนา จัดเป็น “จังหวัดปกครองตนเอง” ของชาวไทหรือไต ตั้งอยู่ทางใต้สุดของยูนนาน มีความหมายว่า “นาสิบสองพันปี” หรือ “นา 12,000 ฝืน” ซึ่งหมายถึง “เมือง 12 เมือง” มีพรมแดน

ติดกับแขวงหลวงน้ำทา แขวงพงสาลี ของประเทศลาว และรัฐฉาน ของประเทศพม่า โดยมีชายแดนระยะทางประมาณ 966 กิโลเมตร สิบสองปันนามีแม่น้ำหลานซาง (แม่น้ำโขง) ไหลผ่านตอนกลาง เชื่อกันว่า ในสมัยโบราณ เคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรน่านเจ้าด้วย สิบสองปันนามีเมืองสำคัญ คือ เมืองจิ่งหง อำเภอเหมิงไห่ (Menghai) และอำเภอเหมิงล่า (Mengla)

ปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่ราว 880,000 คน โดยเป็นชาวไทย/ไต ร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด อุตสาหกรรมที่สำคัญของสิบสองปันนาส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมพื้นเมือง และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งกำลังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และ ศิวริน เลิศภูษิต (2549 : 24-28) กล่าวว่า สิบสองปันนา ประเทศจีน ปัจจุบันนับเป็นเขตปกครองตนเองชนชาติไท (Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture) ตั้งอยู่แถบชายแดนภาคใต้ของมณฑลยูนนานระหว่างเส้นละติจูด 21 องศา 8 ลิปดาเหนือ ถึง 22 องศา 36 ลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูด 99 องศา 56 ลิปดาตะวันออกถึง 101 องศา 50 ลิปดาตะวันออก มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 19,124.5 ตารางกิโลเมตร (Wang Pei, 2001: 23) พื้นที่กว่าร้อยละ 95 เป็นภูเขาสูง ด้านตะวันออกติดกับแขวงพงสาลีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านใต้ติดต่อกับแขวงอุดมชัย แขวงหลวงน้ำทาของลาว และติดต่อกับเมืองของ เมืองยางและ เชียงตุงของพม่า แม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านกลางสิบสองปันนา คือ หลานซางเจียง ซึ่งเป็นชื่อเรียกแม่น้ำโขงตอนบนในพื้นที่ประเทศจีน ขณะที่ชาวไทคือผู้อาศัยและมีชีวิตอยู่กับแม่น้ำสายนี้เรียกแม่น้ำนี้ว่า น้ำของ และเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของสิบสองปันนาโดยมากเป็นพื้นที่สูง บริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำหลานซางเจียงและแม่น้ำสาขาสายอื่น ๆ จึงมีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

7.1 สภาพภูมิอากาศของสิบสองปันนา

ใกล้เคียงกับภาคเหนือของไทยมาก คือ หนึ่งปีมีสามฤดู ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน ฤดูฝนตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาวในช่วงสั้น ๆ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม สิบสองปันนามีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลระหว่าง 400-2,500 เมตร ภูมิอากาศอยู่ในประเภทลมมรสุมเขตร้อนได้รับอิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ของมหาสมุทรอินเดีย ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก มรสุมเขตร้อนชื้น อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีอยู่ระหว่าง 20-22 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปีอยู่ระหว่าง 1,500-20,000 มิลลิเมตร สิบสองปันนาเป็นเขตที่มีภูมิอากาศแบบร้อนชื้นเช่นเดียวกับประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้พืชพันธุ์ไม้มีความหลากหลายมากกว่า 5,000 ชนิด หรือเท่ากับ 1 ใน 4 ของจำนวนพันธุ์ไม้ทั้งประเทศ ผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ข้าว ยางพารา ใบชา อ้อย ถั่วฝักยาว สับปะรด

7.2 ประชากรและชาติพันธุ์ในสิบสองปันนา

จากการสำรวจโดยนักชาติพันธุ์วิทยาชาวจีนที่ทำการสำรวจประชากรในสิบสองปันนาในช่วงทศวรรษ 1950 ระบุว่า ในสิบสองปันนา นอกจากชาวไทลื้อซึ่งเป็นประชากรกลุ่มหลักของสิบสองปันนาที่อาศัยบริเวณที่ราบลุ่มแล้ว บนพื้นที่สูงยังประกอบไปด้วยชนชาติต่าง ๆ อีกกว่า 10-25 ชนชาติ ซึ่งรวมแล้วมีจำนวนมากถึงร้อยละ 31 ของประชากรสิบสองปันนาทั้งหมด ได้แก่ เผ่าอาข่า เผ่าหลัวไห่ และเผ่าลีซอ ซึ่งเป็นเชื้อชาติสายภาษาธิเบต-พม่า (หลี่ ฟู่ จี , 2527 : 22) เผ่าลาหู่ เผ่าหยา และเย้า ที่มีอาศัยอยู่ตามภูเขาสูง เป็นต้น

การตั้งถิ่นฐานของชนชาติต่าง ๆ ในสิบสองปันนา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานบนที่ราบ ได้แก่ ชนชาติไทลื้อและชนชาติฮั่น ทั้งสองชนชาตินี้อาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มทั่วไปในสิบสองปันนา กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มชนบนที่สูง (ยูควางหยวน, 1990: 142) ได้แก่

ชาวฮานี อาศัยอยู่บนที่สูง 800-1,500 เมตร กระจายตัวอยู่ทั้งอำเภอเชียงรุ่ง เมืองฮาย และเมืองล่า แต่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณที่สูงอำเภอเมืองฮาย

ลาหู่ อาศัยอยู่บนที่สูง 800-1,500 เมตร มีถิ่นที่อยู่บริเวณที่สูงอำเภอเมืองฮาย

ชาวปู้ลิ่ง อาศัยอยู่บนที่สูง 800-1,300 เมตร มีถิ่นที่อยู่บริเวณเมืองฮาย

ชาวหยา อาศัยอยู่บนที่สูง 800-1,200 เมตร กระจายอยู่ทั้งสามอำเภอแต่มีจำนวนมากที่สุดที่เชียงรุ่ง

ชาวจินัว อาศัยอยู่บนที่สูง 800-1,000 เมตร อาศัยหนาแน่นบนที่สูงในอำเภอเชียงรุ่ง

ชาวเย้า อาศัยบนที่สูง 600-1,600 เมตร อาศัยมากบริเวณอำเภอเมืองล่า

ความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติเหล่านี้แตกต่างกันไปตามประวัติศาสตร์ การติดต่อสัมพันธ์และตามความเชื่อดั้งเดิม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทลื้อกับชนชาติบนที่สูง ซึ่งชาวไทลื้อเรียกว่า “ข้า” โดยกลุ่มชนชาติบนที่สูงเหล่านี้ ชนชาติที่ชาวไทลื้อให้ความไว้วางใจมากที่สุด คือ ชนชาติปู้ลิ่ง เนื่องจากชาวปู้ลิ่งเป็นกลุ่มที่รับอิทธิพลของชาวไทลื้อมากที่สุด รวมถึงพุทธศาสนานิกายเถรวาท และการเรียนอักษรธรรม ไทลื้อในวัดด้วย เหตุนี้ชนชั้นสูงของชาวไทลื้อจึงเลือกชาวปู้ลิ่งเป็นตัวแทนในการติดต่อระหว่างชาวไทลื้อกับชนชาติบนที่สูงอื่น ๆ

ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ชาวไทลื้อถือว่าเป็นชนชาติที่มีอำนาจปกครองมากที่สุด มีวัฒนธรรมเข้มแข็งและเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อชนชาติอื่น ๆ มากที่สุด โดยเฉพาะชนเผ่าปู้ลิ่งซึ่งมีพฤติกรรมแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลวัฒนธรรมคือ ได้แก่ การแต่งกาย การเรียน การใช้ภาษาไทย การอ่านคัมภีร์ศาสนาของไท มีวัดและนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ในทางกลับกันไม่พบอิทธิพลทางวัฒนธรรมของชนเผ่าบนที่สูงในจาริตและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ เว้นเพียงพิธีกรรมการเลี้ยงเสื่อเมืองเชียงรุ่ง หรือ การบวงสรวงอะละวะกะ โสดา ซึ่งก็คือข้าสี่

แสนหอมมัน หรือคนพื้นเมืองเชียงรุ่งเดิม คือ ชาวละวะ (จูเต๊ะผู้ อ่างใน ธรรมจรรย์, 2544 : 19) นอกเหนือไปจากเหตุด้านการเมืองการปกครองแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชนหรือปัจเจกต่อปัจเจกต่างชนเผ่ามีน้อยมาก ปรากฏการณ์ที่เห็นการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันมากที่สุด คือ การค้าขายแลกเปลี่ยนในตลาด สินค้าส่วนใหญ่ในตลาด ได้แก่ อาหารเครื่องดื่ม เชื้อเพลิง เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ภาชนะ เครื่องปั้นดินเผาและสินค้าของป่า เป็นต้น (หลี่ ฟู่จี, 2527 : 32-34)

ภายหลังการปกครองโดยจีน ชาวฮานีซึ่งเป็นชนชาติบนที่สูงที่มีจำนวนมากที่สุดก็ได้รับการส่งเสริมจากฝ่ายจีนในด้านการศึกษาและหน้าที่การงานมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากชาวฮานี มีความรู้ด้านภาษาจีนมากกว่าชาวไทลื้อเพราะชาวฮานีไม่มีภาษาและอักษรเป็นของตนเอง และชาวฮานียังมีการปรับตัวทางวัฒนธรรมได้มากกว่าชาวไทลื้ออีกด้วย (Yanatan Isra, 2001 : 12-15)

จำนวนประชากรในสิบสองปันนามีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 ภายหลังสิบสองปันนาถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดินจีน การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรเหล่านี้เกิดจากปัจจัยทางการเมืองซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพการณ์และหลักการของผู้นำในช่วงนั้น ๆ ได้แก่ ในช่วงทศวรรษ 1930-1940 ประชากรชาวไทลื้อลดจำนวนลงไปมากจากปัจจัยด้านสงครามไม่ว่าจะเป็นการแทรกแซงของจีน การเข้ามาของญี่ปุ่นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1941-1945) และจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจซึ่งฝ่ายจีนได้เรียกเก็บภาษีอย่างหนักเพิ่มภาระแก่ประชาชนไทลื้อจนต้องอพยพหนีไป (ธรรมจรรย์, 2544 : 289) เหล่านี้ทำให้ชาวไทลื้อจำนวนมากอพยพจากถิ่นที่อยู่ของตัวเองไปยังประเทศข้างเคียง ในช่วงเวลาดังกล่าวตั้งแต่ทศวรรษ 1920 ชาวฮั่นเริ่มอพยพเข้ามายังสิบสองปันนา แต่ปริมาณชาวฮั่นก็ลดน้อยลงมากในช่วงทศวรรษ 1940-1950 ทั้งนี้เกิดจากสาเหตุหลายประการที่สำคัญ คือ สงครามมหาเอเชียบูรพา การแพร่ระบาดของไข้มาลาเรียและการพ่ายแพ้ของกองทัพก๊กมินตั๋ง ในทางตรงข้ามชนชาติบนที่สูงกลับมีปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งหากรวมกันแล้วจะกลายเป็นชนหมู่มากใน 3 กลุ่ม (ชาวฮั่น ชาวไทลื้อ ชนส่วนน้อยอื่น ๆ) ซึ่งเป็นไปตามนโยบายการควบคุมจำนวนประชากรของรัฐ (Hsieh, Shih-Chung, 1989)

การควบคุมประชากรของรัฐบวกกับนโยบายการพัฒนาประเทศทำให้ช่องว่างระหว่างชนชาติต่าง ๆ ลดน้อยลง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมีมากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มเด็กรุ่นใหม่ที่มีสังคมกว้างขึ้นในโรงเรียน ครูและนักเรียนจากหลากหลายเชื้อชาติอยู่ร่วมกันในสถานศึกษาเดียวกัน ใช้ภาษาจีนกลางในการสื่อสารและเริ่มมีวิถีชีวิตคล้ายกันมากขึ้น แต่สิ่งทีนโยบายการพัฒนาผลักดันให้เกิดขึ้นในสิบสองปันนากลับไม่ใช่ทวิลักษณ์ระหว่างชาวไทลื้อกับชนชาติบนที่สูงที่เคยร่วมประวัติศาสตร์กันมา หากแต่เป็นทวิลักษณ์ระหว่างชนชาติพื้นเมืองกับวัฒนธรรมสมัยใหม่

ที่เข้ามาแทรกในชีวิตของทุก ๆ ชนชาติ ในที่นี้หมายถึงความเป็นทวีลักษณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างวัฒนธรรมไทลื้อกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ และวัฒนธรรมฮานากับวัฒนธรรมสมัยใหม่ เป็นต้น

7.3 ความเป็นมา

ดั่งที่ มาโนช แดงคุ้ม (ม.ป.ป. : 1-2) ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 รูปแบบ คือแบบเขตปกครองตนเอง มีทั้งสิ้น 5 เขต ได้แก่ ทิเบต ซินเจียงอุยกูร์ หนิงเซี่ยหุย กวางซีจ้วง และมองโกเลียใน ในรูปแบบเขตปกครองพิเศษ มีทั้งสิ้น 2 แห่ง คือ ฮองกงและมาเก๊า เขตเทศบาลนคร มี 4 แห่ง คือ ปักกิ่ง เทียนจิน เซี่ยงไฮ้ และฉงชิ่ง และมณฑลต่าง ๆ อีกมากกว่า 23 มณฑล โดยมีมณฑลที่อยู่ใต้สุดของจีน คือ มณฑลหยุนหนาน หรือยูนนาน มีการปกครองแบ่งออกเป็น 16 เขต มีเมืองหลวงชื่อคุนหมิง ในบรรดาเขตการปกครองต่าง ๆ สิบสอง ปันนาเป็นเขตการปกครองที่อยู่ใต้สุด มีพรมแดนติดกับประเทศลาว ไทย และเมียนมาร์

ชื่อ สิบสองปันนา มีการกล่าวไว้ในสองกรณีเกี่ยวกับที่มา โดยนัยหนึ่งกล่าวว่ายืมมาจาก “สิบสองพันนา” ซึ่งหมายถึงมีนาอยู่สิบสองพันผืน หรือ หนึ่งหมื่นสองพันผืน รวมกันเป็นสิบสองปันนา อีกนัยหนึ่ง หมายถึงมีการแบ่งปันส่วนที่นาออกเป็นสิบสองส่วน ซึ่งก็คือเมืองต่าง ๆ ทั้งสิ้นสิบสองเมือง โดยมีเชียงรุ่งเป็นเมืองหลวง (เชียงรุ่งมีความหมายว่าเมืองแห่งรุ่งอรุณ) สิบสองปันนา มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “เขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา” แบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ ได้แก่ เมืองหล้า เมืองไฮ และเชียงรุ่ง ในภาษาจีนออกเสียงว่า จิ่งหง เป็นเมืองเอกของเขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา

ปัจจุบันสิบสองปันนายังคงมีชนชาติไท ซึ่งก็คือ ไทลื้ออาฮัซและดำรงชีวิตอยู่เช่นเดิม เหมือนในอดีต ประชาชนนับถือศาสนาพุทธนิกายหินยาน วัฒนธรรมความเป็นอยู่ไม่ต่างจากชนชาติไทยในแผ่นดินไทย แต่คงด้วยอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศจีน ความเป็นไทลื้อดั้งเดิมและวิถีชีวิตต่าง ๆ ก็เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด การคมนาคมทางถนนจากด่านบ่อหานชายแดนลาว-จีน ตู๋เมืองเชียงรุ่งระยะทาง 230 กิโลเมตร บนเส้นทาง R3A มีความสะดวกสบายมีการเจาะภูเขาทั้งระยะสั้นไม่กี่เมตรจนถึงระยะไกลสุด 3 กิโลเมตร เพื่อสะดวกต่อการเดินทางสร้างสะพานข้ามภูเขาในช่วงที่เป็นหุบเหว ทำให้การเดินทางเข้าสิบสองปันนาปัจจุบันย่นระยะเวลาการเดินทางได้เป็นอย่างมาก สองข้างทางที่มุ่งสู่เชียงรุ่ง มีการปลูกยางพาราและกล้วยหอม ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของเขตอำเภอเมืองหล้า ซึ่งเป็นอำเภอหน้าด่านก่อนเข้าสู่เชียงรุ่งมีการสร้างเมืองใหม่และถูกเนรมิตให้เป็นเมืองแห่งกาสิโน

ในส่วนของเชียงรุ่งเอง เจริญเติบโตและมีความทันสมัยมาก แสงไฟในยามค่ำคืนสว่างไสวไม่ต่างจากเมืองใหญ่ ๆ อื่น ๆ ของจีน มีการสร้างสะพานแขวนข้ามแม่น้ำล้านช้าง (แม่น้ำโขง) เชื่อมเขตเศรษฐกิจของทั้งสองฝั่ง อาคารบ้านเรือนเป็นแบบสมัยนิยมและตึกสูง ตาม

อาคาร โรงแรมและร้านค้าต่าง ๆ มักออกแบบในสถาปัตยกรรมแบบไทลื้อ ใช้ตัวอักษรภาษาจีนเขียนป้ายต่าง ๆ โดยกำกับอักษรภาษาไทยไว้ด้านบน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงรุ่งใช้ภาษาจีนกลางเป็นภาษาหลักยกเว้นแต่ในหมู่บ้านไทลื้อที่กาหลันป่าที่คนสูงวัยยังคงใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารกัน

ภาพที่ 2.17 การแสดงมิงกาลาบา มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชาวไทลื้อ/ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ

7.4 การแบ่งเขตการปกครองในอดีต

ครั้งที่ พระศรีธวัชเมธี (2550) กล่าวว่าคำว่า “สิบสองปันนา” (Sipsongpanna) คนจีนออกเสียงว่า “ซีซวงปันนา (Xishuangpanna)” เป็นนครเมิงไตของชาวไตลื้อ และชนกลุ่มน้อย ตั้งอยู่ในภาคใต้สุดของมณฑลยูนนาน ในอดีตแบ่งเขตการปกครองเป็น 12 หัวเมืองใหญ่ โดยจัดแบ่งหัวเมืองใหญ่ 28 เมืองเป็น 12 เขตปกครอง จึงเรียกว่า สิบสองปันนา หรือ “สิบสองพันนา” ตามเอกสารบันทึกใน พ.ศ. 2113 จัดแบ่งไว้ ดังนี้

- 7.4.1 เมืองเชียงรุ่ง เมืองยาง เมืองฮำ รวมเป็น 1 พันนา
- 7.4.2 เมืองแจ เมืองมาง (ปากตะวันตก) เมืองเชียงลู เมืองออง เป็น 1 พันนา
- 7.4.3 เมืองลาว เป็น 1 พันนา
- 7.4.4 เมืองหน เมืองพาน เชียงลอ เป็น 1 พันนา
- 7.4.5 เมืองฮาย เชียงเจียง เป็น 1 พันนา
- 7.4.6 เมืองงาด เมืองขาง เมืองวัง เป็น 1 พันนา
- 7.4.7 เมืองหล้า เมืองบาน เป็น 1 พันนา
- 7.4.8 เมืองฮิง เมืองปาง เป็น 1 พันนา
- 7.4.9 เชียงเหนือ เมืองลา เป็น 1 พันนา

7.4.10 เมืองพง เมืองมาง (ปากตะวันออก) เมืองหย่วน เป็น ๑ พันนา

7.4.11 เมืองอุเหนือ เมืองอุใต้ เป็น 1 พันนา

7.4.12 เมืองเชียงทอง อัง อีปาง เป็น 1 พันนา

7.5 ภาษาไทลื้อ

ภาษาไทลื้อจัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไท (ไต) มีตัวอักษรหรือตัวเขียนเป็นของตนเองเป็นเอกลักษณ์เหมือนภาษาไทย ภาษาไทยโยนกไทยขวน หรือไทยล้านนาในประเทศไทย เป็นภาษาพูดที่ใช้ในกลุ่มคนไทลื้อ ภาษามีความคล้ายคลึงกับภาษาไทยมาก และมีตัวอักษรคล้ายคลึงกับภาษาไทยล้านนา ตัวอย่างภาษาไทยและภาษาไทลื้อที่มีความหมายและการออกเสียงใกล้เคียงกัน

เมีย (ภาษาไทย)	เม (ภาษาไทลื้อ)
เสื่อ (ภาษาไทย)	เสอ (ภาษาไทลื้อ)
เมือง (ภาษาไทย)	เมิง (ภาษาไทลื้อ)
กลัว (ภาษาไทย)	โก้ (ภาษาไทลื้อ)
เงิน (ภาษาไทย)	จิ้น (ภาษาไทลื้อ)

หรือ เช่น อินางตัวดี (ภาษาไทลื้อ) เป็นการกล่าวถึง ผู้หญิงหน้าตาดี ผู้หญิงที่ดี จะสังเกตว่าคำต่าง ๆ ในภาษาไทลื้อมีความคล้ายคลึงกับภาษาไทยเป็นอย่างมากและสามารถสื่อสารกันได้เข้าใจไม่ต่างจากภาษาไทยล้านนาในประเทศไทยและมีหลายคำที่ออกเสียงตรงกับภาษาปักษ์ใต้ในประเทศไทย

7.6 สภาพทั่วไปในเมืองเชียงรุ่ง

ปัจจุบันเมืองเชียงรุ่งนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจินตอนใต้ เพราะเนื่องจากมีประเพณี ภาษาพูด และศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และโดดเด่น ส่งผลให้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวจีนและชาวต่างชาติ

ภาพที่ 2.18 เมืองเชียงรุ่ง ในเทศกาลวันสงกรานต์ของชาวไทลื้อ

ภาพที่ 2.19 บรรยากาศภายในห้างสรรพสินค้า Walmart กลางเมืองเชียงรุ่ง

ภาพที่ 2.20 บริเวณถนนคนเดินเมืองเชียงรุ่งในเวลาค่ำ

ปัจจุบันภายในเมืองเชียงรุ่งมีอาคาร สำนักงาน โรงแรมแรม ห้างสรรพสินค้า ให้เห็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงถึงความเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็ว รวมถึงเชียงรุ่งมีท่าเรือที่สำคัญ ได้แก่ ท่าเรือกวนเหล่ย์ เป็นท่าเรือขนส่งสินค้าจากจีน – ลาว – ไทย ส่งผลให้มีการติดต่อค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงมีสินค้าที่นำเข้ามาจำหน่ายที่หลากหลาย อีกทั้งยังมีการนำสินค้าส่งออก ไปจำหน่ายยังต่างประเทศด้วย

8. รูปแบบการนำเข้าและส่งออกของมณฑลยูนนาน

8.1) รูปแบบการค้าระหว่างไทยและยูนนาน สามารถสรุปได้ ดังนี้
การค้าปกติ

ผู้นำเข้าและผู้ส่งออกของยูนิาน ซึ่ง เป็นบริษัทการค้าของรัฐต้องจดทะเบียนเป็นผู้นำเข้า-ส่งออก และขอใบอนุญาตนำเข้าและส่งออกสินค้าจากกระทรวงการค้าและความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับ ต่างประเทศ (MOFTEC) ประจําฉันทโดยใบอนุญาตนำเข้าและส่งออกจะกำหนดขอบข่ายสินค้าที่อนุญาตให้ดำเนินการได้ แต่ถ้าต้องการนำเข้าและส่งออกสินค้านอกเหนือ จากที่ได้รับอนุญาตต้องขอใบอนุญาตเพิ่มเติมจาก MOFTEC ซึ่งบริษัทการค้าของรัฐจะเป็นผู้นำเข้าสินค้าเพื่อนำมาจำหน่ายภายในฉันท และเป็นผู้นำเข้าสินค้าให้กับบริษัทเอกชนที่ต้องการสั่งซื้อสินค้านำมาจำหน่าย โดยได้รับค่าตอบแทนเป็นค่านายหน้าประมาณ 3 เปอร์เซ็นต์จากมูลค่าสินค้า

การค้าผ่านแดน

เป็นการค้าที่ผู้นำเข้ายูนิานที่อยู่ตามชายแดนมีการซื้อสินค้าจากผู้ส่งออกไทย และขนส่งสินค้าผ่านพม่าและลาว เพื่อส่งต่อไปยังผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกของยูนิานอีกทอดหนึ่ง

8.2) ลักษณะของผู้นำเข้าและผู้ส่งออกของยูนิานประเภทของผู้นำเข้าในยูนิานสรุปคือ

(1) บริษัทของรัฐบาล (State-owned Company) ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้นำเข้าสินค้าทุกประเภท ซึ่งจะทำการซื้อเป็นผู้นำเข้าสินค้าให้กับบริษัทเอกชนซึ่งไม่สามารถนำเข้าสินค้าด้วยตนเองได้

(2) บริษัทเอกชน (Private Company) ปัจจุบันบริษัทเอกชนเริ่มมีรัฐบาลเข้าไปถือหุ้นในสัดส่วนต่างๆกัน เพื่อควบคุมด้านการดำเนินธุรกิจ จำแนกตามลักษณะการนำเข้าสินค้า ได้ 2 ประเภท

- บริษัทที่มีการสั่งซื้อสินค้าเพื่อนำมาจำหน่าย บริษัทที่ดำเนินธุรกิจประเภทนี้จะไม่ได้รับอนุญาตให้นำเข้าสินค้าได้โดยตรงดังนั้น การนำเข้าต้องกระทำผ่านบริษัทการค้าของรัฐเท่านั้น

- บริษัทที่เป็นบริษัทผู้ผลิตและมีการนำเข้าวัตถุดิบเพื่อนำมาใช้เป็นปัจจัยในการผลิต บริษัทประเภทนี้จะได้รับใบอนุญาตให้นำเข้าสินค้าได้เอง โดยสามารถนำเข้าสินค้าที่เป็นวัตถุดิบ เพื่อนำมาใช้ในการผลิตเพื่อการส่งออก

ประเภทของผู้ส่งออกในยูนิาน สรุปได้ดังนี้

(1) บริษัทของรัฐบาล (State-owned Company)
 (2) บริษัทเอกชนที่เป็นผู้ผลิตเพื่อการส่งออก ส่วนใหญ่เป็น บริษัทร่วมทุนจากต่างประเทศ

8.3) วิธีการชำระเงิน การชำระค่าสินค้าส่งออกและนำเข้าของไทยกับจีนตอนใต้ มีดังนี้

- (1) การใช้เงินสด (Cash) หรือดราฟท์ (Draft)
- (2) การโอนเงินโดยทางโทรเลข (Telegraphic Transfer: T/T)
- (3) การเปิด L/C at sight

วิธีที่นิยมที่สุดในการชำระค่าสินค้าที่ส่งจากไทยไปจีนตอนใต้ คือ การชำระด้วยเงินสด และการใช้ดราฟท์กรณีที่สินค้านั้นมีมูลค่ามาก

9. ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า

จัดจำหน่ายและการกระจายตัวของสินค้าไทยในยูนิานาน สามารถแบ่งตามกลุ่มสินค้าหลัก ๆ ได้ดังนี้

- 1) กลุ่มสินค้าเกษตร เช่น ข้าว ยางพารา ผลไม้สดและแห้งมีการนำเข้ายูนิานาน โดยใช้วิธีขนส่งทางทะเล ผ่านทางท่าเรือฮ่องกง ท่าเรือหวังปู และท่าเรือที่เงินในมณฑลกว่างต้ง เพื่อส่งต่อเข้ามณฑลยูนิานานและเมืองสำคัญรอบๆยูนิานาน เช่น หูซี ซูจิ่ง และฉู่สง และมีการนำเข้าทางแม่น้ำโขงโดยผ่านทางท่าเรือซือเหมา การนำเข้าทางชายแดน จะเข้าทางด้าลัวในเขตปกครองตนเองสิบสองปันนาในส่วนของผลไม้สด เช่น ลำไย ใช้วิธีขนส่งทางอากาศจากเชียงใหม่และกรุงเทพฯ ไปยังนครคุนหมิง และจำหน่ายในคุนหมิงและ เมืองใหญ่ต่าง ๆ รอบคุนหมิง ซึ่งมีกลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังซื้อค่อนข้างสูง
- 2) อาหารทะเล เช่น กุ้งและปลาแช่แข็ง นิยมขนส่งจากท่าเรือคลองเตยและแหลมฉบังจากไทยเข้าสู่มณฑลยูนิานานที่ท่าเรือหวังปู และท่าเรือฮ่องกงเพื่อขนส่งเข้าสู่คุนหมิงและเมืองธุรกิจการค้าต่าง ๆ
- 3) สินค้าวัตถุดิบ เช่น พลาสติกและผลิตภัณฑ์ นำเข้าจากไทย โดยขนส่งจากท่าเรือคลองเตยและแหลมฉบังส่งเข้ามณฑลยูนิานานผ่าน ทางท่าเรือฮ่องกง และท่าเรือเงินในมณฑลกว่างต้งแล้วส่งเข้าโรงงานในแหล่งอุตสาหกรรมที่นครคุนหมิง และฉู่สง
- 4) สินค้าอุปโภคบริโภค เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า อาหารสำเร็จรูป เสื้อผ้า เป็นต้น ส่วนใหญ่นิยมนำเข้าผ่านทางบริษัทการค้าในเมืองกว่างโจวมณฑลกว่างต้งเนื่องจากปริมาณการนำเข้า ของผู้นำเข้าในยูนิานานอยู่ในปริมาณที่ต่ำทำให้ไม่คุ้มค่าในการติดต่อนำเข้าสินค้าด้วยตนเอง

10. จุดการค้าและเส้นทางการค้า

1) จุดการค้า การค้าขายระหว่างไทยและจีนตอนใต้ กระทำกันในหลายท้องที่ของมณฑลยูนนาน โดยบริเวณที่ติดต่อกับชายสำคัญ คือ เมืองหลวงและเมืองสำคัญใกล้เคียงเช่นนครคุนหมิง หูยี่ชี่ ชูจี้ ฉู่สง รวมทั้งบริเวณเมืองท่าตามชายแดนเช่น อำเภอซือเหมาเมืองต้าลี่และเซียงรุ้งในเขตปกครองตนเองสิบสองปันนา และจากการที่ยูนนานไม่มีทางออกสู่ทะเลตั้งนั้น การขนส่งสินค้าทางทะเลจึงต้องกระทำผ่านท่าเรือหวังปู้ มณฑลกวางตุ้ง และท่าเรือฮ่องกง

2) เส้นทางการค้า เส้นทางการค้าที่สำคัญระหว่างไทยและยูนนานมีดังนี้

2.1) เส้นทางขนส่งทางอากาศ การขนส่งทางอากาศจากไทยไปนครคุนหมิง มีสายการบินไทยและยูนนานแอร์ไลน์ บินไป-กลับ ระหว่างกรุงเทพฯและคุนหมิง 5 วันต่อสัปดาห์(จันทร์ พุธ พฤหัสบดี ศุกร์ และอาทิตย์)และมีเครื่องบินยูนนานแอร์ไลน์ บินไปกลับ กรุงเทพฯ ทุกวัน

การขนส่งทางอากาศ จากกรุงเทพฯ – คุนหมิง

- การบินไทย (Thai Airways) บินไป-กลับ-ทุกวัน (เฉพาะวันพฤหัส และวันอาทิตย์แะที่เชียงใหม่ ทั้งขาไป - จากกลับ)
- สายการบินของไทย (Angel Air) บินไป-กลับ-เฉพาะวันจันทร์ พุธ พฤหัสบดี เสาร์ (แะที่เซียงราย วันพุธ และเสาร์) ในเดือนมิถุนายน 2543 Angel Air ขอยกเลิกเที่ยวบินกรุงเทพฯ
- คุนหมิง เป็นเวลา 1 เดือน
- สายการบิน (Yunnan Airlines) บินไปกลับกรุงเทพฯ ทุกวัน และเพิ่มเที่ยวบินเซียงรุ้ง - กรุงเทพฯ -เชียงใหม่ ในวันพุธและวันเสาร์

ค่าขนส่งทางอากาศ

สายการบินไทย tel : (86-871) 3138888 - 3204, 3205 หรือ 3133315

Bangkok – Kunming

น้ำหนัก 0 - 2.9 กก. 700 บาท (อัตราขั้นต่ำ)

น้ำหนัก 3 - 44.9 กก. 44 บาท ต่อ กิโลกรัม

น้ำหนัก 45 - 99.9 กก. 33 บาท ต่อ กิโลกรัม

น้ำหนัก 100 กก. ขึ้นไป 25 บาท ต่อ กิโลกรัม (ผัก/ผลไม้สด กุ้งแช่

แข็ง)

น้ำหนัก 100 กก. ขึ้นไป 33 บาท ต่อ กิโลกรัม (ของแข็ง)

Chiangmai – Kunming

น้ำหนัก 0 - 2.9 กก. 700 บาท (อัตราขั้นต่ำ)

น้ำหนัก 3 - 44.9 กก. 40 บาท ต่อ กิโลกรัม

น้ำหนัก 45 - 99.9 กก. 30 บาท ต่อ กิโลกรัม

น้ำหนัก 100 กก. ขึ้นไป 30 บาท ต่อ กิโลกรัม

Kunming – Bangkok

น้ำหนัก 0 - 2.9 กก. 230 หยวน (ประมาณ 1,104 บาท)

น้ำหนัก 3 - 44.9 กก. 18.80 หยวน (ประมาณ 90.24 บาท)

น้ำหนัก 45 - 99.9 กก. 14.10 หยวน (ประมาณ 67.68 บาท)

Kunming – Chianmai

น้ำหนัก 0 - 2.9 กก. 230 หยวน (ประมาณ 1,104 บาท)

น้ำหนัก 3 - 44.9 กก. 14.09 หยวน (ประมาณ 67.63 บาท)

น้ำหนัก 45 - 99.9 กก. 10.57 หยวน (ประมาณ 50.74 บาท)

2.2) การขนส่งทางทะเลจากไทย (ท่าเรือคลองเตยและท่าเรือแหลมฉบัง) ท่าเรือฮ่องกงหรือท่าเรือ Huangpu นครกวางโจว มณฑลกวางตุ้ง ฟูตสูงกว้างตู้ขนาด ฟูตสูงกว้าง ค่าขนส่ง 1,500 เหรียญสหรัฐ (ประมาณ 60,000 บาท)

2.3) เส้นทางขนส่งทางรถไฟการขนส่งภายในประเทศ ใช้การขนส่งทางรถไฟโดยมีเส้นทางรถไฟขนสินค้าจากท่าเรือฮ่องกงและท่าเรือหวังปูมายังนครคุนหมิง เส้นทางรถไฟที่อยู่ระหว่างการก่อสร้าง คือ โครงการ รถไฟจากจังหวัดหนองคาย-เวียงจันทน์-หลวงพระบาง-หลวงน้ำทา-บ่อเต็น-เมืองลา-นครเซียงรุ่งของจีน

จากท่าเรือฮ่องกง – คุนหมิง

ตู้ขนาด 20 ฟูต ค่าขนส่ง 15,000 เหรียญฮ่องกง

ตู้ขนาด 40 ฟูต ค่าขนส่ง 20,500 เหรียญฮ่องกง

หากไม่เต็มตู้ ค่าขนส่ง 1,150 เหรียญฮ่องกงต่อตัน หรือ 500 เหรียญ

ฮ่องกงต่อ ลบ. เมตร

จากท่าเรือ Huangpu – คุนหมิง

ตู้ขนาด 20 ฟูต ค่าขนส่ง 10,500 หยวน (ประมาณ 50,400 บาท)

ตู้ขนาด 40 ฟูต ค่าขนส่ง 15,500 หยวน (ประมาณ 74,400 บาท)

ตู้รถไฟ 60 ตัน ค่าขนส่ง 15,000 หยวน (ประมาณ 72,000 บาท)

Yunnan Siontrans - Jet Speed Cargo Services Co.,Ltd.

4 th Floor, 576 Beijing Road, Kunming Yunnan

Tel : (86 - 871) 3131333,3164471,31450509

Fax : (86 - 871) 3133527,3133350

ทางรถไฟที่ยังอยู่ในระหว่างการศึกษาความเป็นไปได้ คือ โครงการรถไฟจากจังหวัดหนองคาย - เวียงจันทน์ - หลวงพระบาง - หลวงน้ำทา - บ่อเต็น - เมืองลา - เชียงรุ่ง

2.4) เส้นทางรถขนส่งทางแม่น้ำโขง (แม่น้ำโขงในจีนเรียกว่า “หลานซ้างเจียง”)

จากการประชุมระหว่าง 4 ประเทศ ไทย จีน ลาว พม่า ที่ประชุมได้ลงนามในประเทศพม่า เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2543 เป็นความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบน แต่ละประเทศจะเปิดท่าเรือ รวม 14 แห่ง ดังต่อไปนี้

จีน : ท่าเรือ ซื่อเหมา(Simao) จิ่งหง (Jinhong) เหมีงหนาน (Menghan) กวนเหล่ย์ (Guanlei) ลาว : ท่าเรือ บ้านทราย(Ban sai) เชียงกอก (Ziengkok) เมืองมอม (Mouangmum) บ้านคูน (Ban Khouzn) ห้วยทราย (Houaysai) และหลวงพระบาง (Luangprabang)

พม่า : ท่าเรือ วังเสียง (Wan Seng) วังปุง (Wan Pong)

ไทย : ท่าเรือ เชียงแสน (Chiangsaen) ท่าเรือเชียงของ (Chiangkhong)

การขนส่งทางแม่น้ำโขง

- ในช่วงหน้าแล้ง (ระหว่างมกราคม-เมษายน) ระดับน้ำจะลึกระหว่าง 1.5 -2.0 เมตร จะเดินเรือได้เฉพาะเรือเล็ก ขนาดไม่เกิน 80 ตัน - ในช่วงปกติ (ระหว่างเดือนพฤษภาคม - ธันวาคม) ระดับน้ำจะลึกระหว่าง 2.0 -4.0 เมตร - หากบางช่วงมีน้ำหลากจะมีความลึกถึง 7 เมตรขึ้นไป ทางรัฐบาลจีนได้วางแผนขุดลอกแม่น้ำโขง ซึ่งอยู่ในอาณาเขตของจีน ให้สามารถเดินเรือบรรทุกสินค้าขนาด 300 ตัน ได้ตลอดทั้งปีและจะเพิ่มท่าเทียบเรือซื่อเหมาเป็น 2 ท่า ซึ่งคาดว่าจะเสร็จสมบูรณ์ภายในปี 2540 แต่บัดนี้ยังไม่แล้วเสร็จ ระยะทาง

ระยะทางจากท่าเรือเชียงของไปเชียงแสน (จ.เชียงราย) ประมาณ 70 กิโลเมตร

จากท่าเรือเชียงแสนไปเชียงรุ่ง (ในจีน) ประมาณ 380 กิโลเมตร

จากท่าเรือเชียงรุ่งไปซื่อเหมา (ในจีน) ประมาณ 90 กิโลเมตร

ค่าเช่าเรือเหมาลำ

- ขนาด 150 ตัน ค่าขนส่ง 35,000 - 40,000 หยวน (ประมาณ 168, 000- 192,000 บาท) ราคาระหว่างเดือนพฤษภาคม - ธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีน้ำมาก แต่ช่วงน้ำน้อยเดือนธันวาคม - เมษายน ราคาขนส่งจะสูงขึ้นเป็น 45,000 หยวน (ประมาณ 216,000 บาท)

- ขนาด 80 ตัน ค่าขนส่ง 30,000 - 32,000 หยวน (ประมาณ 144,000 -153,600 บาท) ราคาระหว่างเดือนพฤษภาคม - ธันวาคม สำหรับเดือนธันวาคม - เมษายน ราคาขนส่งจะสูงขึ้นเป็น 35,000 -40,000 หยวน (ประมาณ 168,000 -192, 000 บาท)

ภานีนำเข้า ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุงท่า (เส้นทางเชียงแสน - ลาว เชียง
รุ่ง)

- เมื่อเข้าลาว จะต้องเสียภานีนำเข้า ค่าธรรมเนียม และค่าบริการ
ต่าง ๆ ในลาว เช่น ลำโงกิโกลรัมละ 1 เหยียญสหรัฐ เสียภานีนำเข้า ค่าธรรมเนียมและค่าบริการ
ประมาณ 7.2 % เป็นต้น

- เมื่อเข้าจีน จะต้องเสียภานีนำเข้า เช่น ลำโงสค/แห่งจะเสียภานี
นำเข้า 30 % บวก V.A.T. 17% ซึ่งนับว่าสูงมาก

- ค่าบำรุงท่าเรือ เช่น ของขึ้นที่ท่าเรือเชียงรุ่ง จะเสียค่าบำรุงท่า
1.2 -2 % ของราคาสินค้า

2.5) เส้นทางขนส่งทางถนน

มีถนนเชื่อมจีน-ไทย 4 เส้นทาง โดยเป็นเส้นทางผ่านพม่า 2 เส้นทาง
ดังนี้

- เมืองสิบสองปันนา-เข้าพม่าที่เหมิ่งชง ผ่านเมืองยอง (Mong
Yawng) เมืองพะเยา (Mong Pahlyo) และทำซีเหล็กในพม่าและเข้าไทยที่อำเภอแม่สาย จังหวัด
เชียงราย ระยะประมาณ 240 กิโลเมตร

- เมืองสิบสองปันนา (ต้าลั่ว อ.เหมิ่งไห่) เข้าพม่าที่เมืองเชียงตุง
ผ่านทำซีเหล็กในพม่า เข้าไทยที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ระยะประมาณ 253 กิโลเมตร

ส่วนเส้นทางถนนที่ผ่าน จีน - ไทย -ลาว มี 2 เส้นทาง ดังนี้

- เมืองสิบสองปันนา (อ.เหมิ่งล่า) เข้าลาวที่บ่อหาน ผ่าน บ่อเต็น
หลวงน้ำทา ห้วยทราย เข้าไทยที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ระยะประมาณ 254 กิโลเมตร

- เมืองสิบสองปันนา (อ.เหมิ่งล่า) เข้าลาวที่บ่อหาน ผ่าน บ่อเต็น
แขวงอุดมไซ ปากแบ่ง เมืองหงสา ค่าน้ำเงิน ค่าน้ำห้วยโก๋น เข้าไทยที่อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน
ระยะ 300 กิโลเมตร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อภิชัย สมนาม (2546) ได้ทำการวิจัยวิจัย เรื่อง การสร้างศัพทานุกรมคำศัพท์และสำนวน
สำหรับผู้ประกอบการเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทยธุรกิจ ระดับอุดมศึกษาการศึกษาครั้งนี้มี

วัตถุประสงค์เพื่อสร้างศัพทานุกรมคำศัพท์และสำนวน สำหรับผู้ประกอบการ เพื่อการเรียนการสอน วิชาภาษาไทยธุรกิจ ระดับอุดมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย แบบคัดคำเรื่อง คำที่ควรนำไปสร้างศัพทานุกรมคำศัพท์และสำนวน สำหรับผู้ประกอบการ ตารางการวิเคราะห์ภาษา แบบประเมินศัพทานุกรมสำหรับครูผู้สอนวิชาภาษาไทยธุรกิจ และแบบสอบถามความคิดเห็นของ นักศึกษาที่มีต่อศัพทานุกรม ประชากรที่ใช้ในการประเมินผลการสร้างศัพทานุกรม ได้แก่ ครูผู้สอน วิชาภาษาไทยธุรกิจ ระดับอุดมศึกษา จำนวน 13 คน และนักศึกษารายวิชาภาษาไทย จำนวน 42 คน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ศัพทานุกรมคำศัพท์และสำนวนสำหรับผู้ประกอบการ เพื่อการเรียนการสอน วิชาภาษาไทยธุรกิจ ระดับอุดมศึกษา มีคุณค่าอยู่ในระดับดี สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอน วิชาภาษาไทยธุรกิจ ได้อย่างเหมาะสม และมีความคิดเห็นต่อศัพทานุกรมที่สร้างขึ้นอยู่ในระดับดี เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของครู นักศึกษา ผู้ประกอบการ และผู้ที่สนใจทั่วไป และสามารถเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านบริหารธุรกิจ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

วาสนา ศิลปรุ่งธรรม (2549) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ศึกษาการส่งออกสินค้าของไทยไป สาธารณรัฐประชาชนจีน วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาการส่งออกสินค้าไทยไปสาธารณรัฐ ประชาชนจีน กรณีความตกลงเร่งลดภาษีผักและผลไม้ และเปรียบเทียบกับคู่แข่งจีน ศึกษาการ ขยายตัวการส่งออกของไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีนในสินค้าแต่ละชนิด ศึกษาความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบในการส่งออกสินค้าโดยมีระยะเวลาในการศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 และ ศึกษาอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อ การส่งออกของไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีนหลังจากทำความตกลงเร่งลดภาษีผักและผลไม้ ผลการวิเคราะห์พบว่า มูลค่าการส่งออกผักของไทยมีมูลค่าการส่งออก ไปสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มขึ้น ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 ไทยสามารถครองตลาดสาธารณรัฐ ประชาชนจีน อัตราการเจริญเติบโตและค่าความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบกับ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น ซึ่งหลังทำความตกลงเร่งลดภาษีผัก ระหว่างปี พ.ศ.2547-2548 มูลค่า เปรียบเทียบของไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มมากขึ้นที่สุด และผลการวิเคราะห์พบว่า มูลค่า การส่งออกผลไม้ของไทยมีมูลค่าการส่งออกไปสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มมากขึ้น ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2548 ไทยสามารถครองตลาดสาธารณรัฐประชาชนจีนและค่าความได้เปรียบ โดย เปรียบเทียบสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น แต่อัตราการเติบโตเฉลี่ยของไทยต่ำ กว่าสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น ซึ่งหลังทำความตกลงเร่งลดภาษีผลไม้ระหว่างปี พ.ศ.2548-2548 มูลค่า การส่งออกครองตลาดสาธารณรัฐประชาชนจีน อัตราการเติบโตและค่าความได้เปรียบ โดย เปรียบเทียบของไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มขึ้นมากที่สุด ผลจากการศึกษาพบว่า อุปสรรค ที่มีผลกระทบต่อ การส่งออกของไทยไปสาธารณรัฐประชาชนจีนหลังจากทำความตกลงเร่งลดภาษี ผักผลไม้ คือ ไทยนำเข้าสินค้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีนสูงชันมาก มีปัญหาด้านภาษีมูลค่าเพิ่ม

และเอกสารในการนำเข้าของสาธารณรัฐประชาชนจีน รวมทั้งการตรวจสอบสุขอนามัยพืชของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งผู้วิจัยที่ข้อเสนอแนะด้านการเพิ่มมูลค่าการส่งออกของไทย คือ ภาครัฐบาลและเอกชนควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการส่งออก และการลงทุนในต่างประเทศ ปรับปรุงคุณภาพสินค้า รวมทั้งลดต้นทุนการผลิตและศึกษาสภาพตลาดสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อให้ผู้ผลิตสามารถแข่งขันกับคู่แข่งในตลาดสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มากขึ้น

อักษรพงศ์ อันทอง และคณะ (2549) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาศักยภาพและโอกาสของสินค้าส่งออกไทยในตลาดกลุ่มอนุภาคแม่น้ำโขง โดยในการศึกษาพยายามที่จะตอบคำถามว่า “สินค้ากลุ่มใดที่มีศักยภาพและโอกาสที่จะทำการตลาดในกลุ่มประเทศอนุภาคแม่น้ำโขง” ในการศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศอนุภาคแม่น้ำโขง และข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งออกสินค้าไปยังตลาดกลุ่มประเทศดังกล่าว นอกจากนี้ยังได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพและโอกาสของสินค้าไทยในตลาดกลุ่มอนุภาคแม่น้ำโขง โดยการพิจารณาจากส่วนแบ่งการตลาด (Market Share) ความได้เปรียบในการแข่งขันและศักยภาพ (Revealed Comparative Advantage : RCA) พลวัตความได้เปรียบโคเนเปรียบเทียบกับปรากฏ (Dynamic Revealed Comparative Advantage : Dynamic RCA) และที่มาของความเจริญเติบโตในการนำเข้าสินค้าไทยของตลาดอนุภาคแม่น้ำโขง โดยการพิจารณาจากแบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ หรือ Constant Market Share Model : CMS

ผลการวิจัยพบว่า ก. ส่วนแบ่งการตลาด ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2546-2548 ประเทศไทยสามารถส่งออกสินค้าไปยังตลาดในกลุ่มอนุภาคแม่น้ำโขงเป็นมูลค่ามากกว่า 1 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐฯ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยคาดว่าในปี พ.ศ. 2549 น่าจะมีมูลค่าการส่งออกมากถึง 2 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐฯ แต่อย่างไรก็ตามถ้าหากไม่นับการส่งออกไปยังประเทศจีนแล้ว ประเทศไทยสามารถส่งออกสินค้าไปยังประเทศ สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ได้ปีละไม่ถึง 5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามูลค่าการส่งออกกว่าครึ่งหนึ่งของการส่งออกไปยังตลาดในกลุ่มอนุภาคแม่น้ำโขงเป็นการส่งออกไปยังตลาดจีน ข. ความได้เปรียบในการแข่งขันและศักยภาพในการส่งออก สินค้าไทยมีความได้เปรียบในการแข่งขันและศักยภาพสูงในการส่งออกไปยังตลาด สปป.ลาว ได้แก่ รถยนต์นั่ง ผ้ถักแบบนิตหรือแบบโครเชต์ และเครื่องจักรที่ใช้ในการก่อสร้าง ในขณะที่ตลาดกัมพูชามีสินค้า 25 รายการที่น่าจะมีโอกาสและศักยภาพในอนาคต เช่น ปูนซีเมนต์ รถจักรยานยนต์ เบียร์ เป็นต้น สำหรับตลาดพม่ามีสินค้า 3 รายการที่มีศักยภาพและมีโอกาสสูงกว่าสินค้านำเข้ารายการอื่น ๆ ได้แก่ ผลไม้แห้ง หัวเชื้อของกาแฟและชา น้ำมันสำเร็จรูป ในกรณี

สินค้าประเภทผลไม้แห้งหรือสินค้าบางประเภทมีการนำเข้าแล้วส่งต่อไปยังจีน เนื่องจากการส่งสินค้าจากพม่าไปจีนจะไม่มี การเก็บภาษีนำเข้า ในขณะที่ถ้าส่งออกจากไทยก็จะมี การเก็บภาษี เนื่องจากไทยไม่ได้มีชายแดนติดต่อกับจีนโดยตรง จึงทำให้พ่อค้าไทยที่ส่งออกไปยังจีนมักนำสินค้าไทยมาส่งออกที่พม่าแทน เพื่อหลีกเลี่ยงภาษีและเพื่อความสะดวกในการส่งออกไปยังจีน ส่วนตลาดเวียดนามมีสินค้าถึง 8 รายการ ที่มีศักยภาพและมีโอกาสสูงกว่าสินค้านำเข้ารายการอื่น ๆ ได้แก่ แผ่นเหล็กรีดกว้างตั้งแต่ 600 มม. ขึ้นไป ได้จากการรีดร้อน ส่วนประกอบของรถแทรกเตอร์ เมล็ดพลาสติกประเภทสไตรีน แผ่นฟิล์ม พอลิเอทิลีน เมล็ดพลาสติก ประเภทโพลีเอทิลีน เส้นใยสังเคราะห์ที่ยังไม่ปั่น เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ และส่วนประกอบของเครื่องยนต์ ในขณะที่เดียวกันตลาดจีนก็มีสินค้าถึง 6 รายการ ที่มีศักยภาพและมีโอกาสสูงกว่าสินค้านำเข้ารายการอื่น ๆ ได้แก่ มันสำปะหลัง รากสามสิบ มันเทศ เป็นต้น เมล็ดพลาสติก ประเภทโพลีเอทิลีน กรดโพลิคาร์บอกซิลิก และแอนไฮไดรด์ เป็นต้น เมล็ดพลาสติก ประเภทเอทิลีน วงจรพิมพ์ และแผงวงจรไฟฟ้า ค. ที่มาของความเจริญเติบโตของการนำเข้าสินค้าไทยของตลาดอนุภาคแม่น้ำโขง มูลค่าการนำเข้าเพิ่มขึ้นของตลาดอนุภาคแม่น้ำโขงส่วนใหญ่เกิดจากการขยายตัวของ การนำเข้าสินค้าทั้งหมดของตลาด ยกเว้น ตลาดพม่าที่อัตราการขยายตัวของ การนำเข้าสินค้าทั้งหมดลดลง นอกจากปัจจัยดังกล่าวแล้ว ปัจจัยทางด้านความสามารถในการแข่งขันหรือผลทางด้านส่วนแบ่งทางการตลาด ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้มูลค่าการนำเข้าของตลาดอนุภาคแม่น้ำโขงเพิ่มขึ้น ในขณะที่ผลทางด้าน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค หรือผลทางด้านความนิยมของผู้บริโภคในตลาดอนุภาคแม่น้ำโขงมีความสำคัญในลำดับรองลงมา

อักษรศรี พานิชสาส์น (2549) กล่าวถึงปัญหามาตรการและขั้นตอนต่าง ๆ ของทางการจีนที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าผลไม้ไทยเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับนักธุรกิจไทยที่ต้องการค้าขายกับจีนและผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้โดยทั่วไป แม้ว่าตามข้อตกลงเปิดเสรีทางการค้า (FTA) ไทย-จีนทางการจีนจะลดภาษีนำเข้าผัก-ผลไม้ไทยลงเหลือศูนย์ แต่ผู้ประกอบการของฝ่ายไทยยังคงเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการส่งผลไม้ไทยเข้าไปขายในตลาดจีน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องข้อจำกัดของช่องทางในการกระจายผลไม้ไทยในตลาดจีน ปัญหาเรื่องระบบการขนส่ง และที่สำคัญคือ ปัญหาที่เกิดจากขั้นตอนกฎระเบียบที่เข้มงวดในการนำเข้าสินค้าของทางการจีน ซึ่งสร้างความล่าช้าในการปล่อยสินค้าออกจากด่านศุลกากร และสามารถสร้างความเสียหายให้กับผลไม้เมืองร้อน อย่างเช่นผลไม้ของไทยที่ต้องการความรวดเร็วเพื่อรักษาความสด และความน่ารับประทานก่อนออกสู่ตลาด กล่าวโดยสรุป ขั้นตอนมาตรการและกฎระเบียบของทางการจีนในการนำเข้าผลไม้ข้างต้น ถือเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งในการค้าขายกับจีนในขณะนี้ เนื่องจากความล่าช้า และขั้นตอนต่างๆ ในการตรวจสอบ อาจจะสร้างความเสียหายให้กับผลไม้ไทยซึ่งเป็นผลไม้เมืองร้อนที่บอบช้ำและเน่า

เสียได้ง่าย หากต้องถูกกักไว้ที่ด่านนำเข้าเพื่อตรวจสอบตามขั้นตอนเหล่านั้น นอกจากนี้ ทางการเงิน มักจะมีความเดือดร้อนในการนำมาตรการทางการค้ามาใช้จัดการกับสินค้านำเข้าจากไทย จนถึงขนาดที่เคยประกาศห้ามนำเข้าตะพาน้ำของไถยนานร่วมสองปีโดยอ้างปัญหาสุขอนามัย หรือการห้ามนำเข้าลำไยของไถยทันทีหลังตรวจพบสารตกค้างเมื่อต้นปี 2546 ซึ่งในเรื่องนี้ หลายหน่วยงานของรัฐบาลไทยก็ได้พยายามเจรจาและทำความเข้าใจร่วมกับฝ่ายจีนเพื่อแก้ปัญหา อุปสรรคทางเทคนิคเหล่านั้น แต่ก็คงต้องจับตามองกันต่อไปว่า ในที่สุดแล้วปัญหาเหล่านี้จะหมดไปได้จริงหรือไม่

ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศัพท์านุกรม 15 ภาษาที่พูดในจังหวัดน่านคือ ศัพท์านุกรมประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คำนำ โดยศาสตราจารย์ ดร. ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ หัวหน้าโครงการ ส่วนที่ 2 แผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศ และแผนที่แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน ส่วนที่ 3 บทนำซึ่งเป็นเนื้อหาส่วนต้นก่อนนำเสนอคำศัพท์ แบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้ เบื้องหลังโครงการศัพท์านุกรม 15 ภาษา ที่พูดในจังหวัดน่าน ความเป็นมา ขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย การออกแบบเครื่องมือและการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การเก็บข้อมูลภาคสนาม การพิมพ์ข้อมูลแต่ละภาษาและการรวมคำศัพท์แต่ละคำจาก 15 ภาษา (ไทย-อังกฤษ-คำเมือง-ลื้อ-จีน-ลาว-พวน-จีนแคะ-อิมปี-ม้ง-เมี่ยน-ขมุ-ไปร-มัล-มลาบริ) และการจัดทำเนื้อหาส่วนต้นก่อนการนำเสนอคำศัพท์ คำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้ศัพท์านุกรม กลุ่มผู้ใช้ ซึ่งเป็นเป้าหมาย สัทอักษรสากลที่ใช้เป็นสัทสัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์แทนเสียงสำคัญ คำอธิบายเกี่ยวกับฐานกรณ์ที่ใช้ออกเสียงและลักษณะของเสียง ได้แก่ พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ อักษรย่อ ข้อสังเกตและเสนอแนะส่วนที่ 4 คำศัพท์ 15 ภาษา ในแต่ละภาษามี 2,441 คำ เรียงลำดับตามคำตั้งภาษาไทยจาก ก ถึง อ และภาพกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน

นิสิต พันธมิต (2550) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ผลกระทบของการค้าชายแดนภาคเหนือจากข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area) มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ (1) รูปแบบการค้าชายแดน บทบาทของเงินบาท และปัญหา อุปสรรคของการค้าชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement) ระหว่างไทย-จีน ว่าส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนในภาคเหนืออย่างไร (2) ผลกระทบด้านสวัสดิการของประชาชนในภาคเหนือ ในสาขาวิชาการผลิต การบริโภค โดยใช้วิธีการศึกษาทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการวิจัยเอกสารจากข้อมูลทุติยภูมิ ผลการศึกษา พบว่า (1) รูปแบบของการค้าระหว่างไทยและจีนตอนใต้ในภาคเหนือประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือ ผู้ประกอบการไทยและจีนซึ่งพัฒนาความสัมพันธ์กันมาเป็นระยะเวลานาน (2) รูปแบบการทำธุรกรรมทางการเงินของการค้าชายแดนจะชำระค่าสินค้าผ่านผู้แทนจากคู่ค้ารายใหญ่ซึ่งต่อมากลายเป็นผู้ที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเงินตราทั้ง 2 สกุล เป็นผู้ชำระค่าสินค้านี้ระหว่างกัน (3) ระบบการชำระเงินโดยสกุลบาทจำกัดอยู่เพียงการค้าตามบริเวณชายแดนไทยที่ผู้ประกอบการติดต่อ

การค้าระหว่างกัน (4) รูปแบบการชำระเงินค่าสินค้าไม่นิยมผ่านระบบธนาคารพาณิชย์แต่เป็นการกำหนดการแลกเปลี่ยนระหว่างคู่ค้าเอง (5) อุปสรรคของการค้าชายแดนที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาในเรื่องของการจัดการการค้าชายแดน ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้า ส่วนผลการศึกษาผลกระทบของข้อตกลงการค้าเสรี พบว่า ก่อนที่จะมีข้อตกลงดังกล่าว ผู้ประกอบการค้าไทยมีการส่งออกอย่างเป็นทางการผ่านศุลกากรเนื่องจากการได้รับประโยชน์ทางภาษี แต่การนำเข้านั้นมักจะกระทำการค่านอกระบบ แต่ภายหลังจากการมีความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ระหว่างไทย-จีน (พิกัดศุลกากร 07-08) ลงให้เหลือร้อยละ 0 ทันที ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546 เป็นต้นมานั้น การนำเข้าทั้งผักและผลไม้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนการส่งออกสินค้าจากไทยไปยังจีนนั้นมีเพียงผลไม้ที่สำคัญ คือ ลำไย ที่มีการเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เราสามารถกล่าวได้ว่าข้อตกลงการค้าเสรีในหมวดของผักและผลไม้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของการค้าชายแดน เพียงแต่ทำให้มูลค่าการค้าชายแดนระหว่างไทย-จีนตอนใต้เพิ่มขึ้น ส่วนผลการศึกษาโดยการออกแบบสอบถามจากผู้ประกอบการจำนวน 128 ตัวอย่าง และเกษตรกรจำนวน 400 ตัวอย่าง พบว่าทั้งสองกลุ่มมีการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อตกลงการค้าเสรีน้อยมากรวมไปถึงการปราศจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อตกลงดังกล่าว

เจริญชัย โขมพัตราภรณ์ (2551) ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของการค้าไทย-จีน เพื่อรองรับข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน กรณีศึกษา สินค้าส่งออกไปยังจีน มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ (1) เพื่อศึกษาระบบโลจิสติกส์ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการค้าไทย-จีนในปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้ เพื่อรองรับการค้าระหว่างไทยกับจีนภายใต้กรอบการค้าเสรีอาเซียน-จีน (2) เพื่อชี้ถึงข้อจำกัด ปัญหา และอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโลจิสติกส์ของการค้าไทย-จีน โดยเน้นพื้นที่ศึกษาในประเทศไทย แต่จะมีการเก็บข้อมูลในจีนบางส่วนและเชื่อมโยงข้อมูลที่ต้องการที่หลีกเลี่ยงกับโครงการวิจัยที่เน้นศึกษาโลจิสติกส์ในจีนในส่วนที่ต่อเนื่องจากไทย คือเรื่อง “การศึกษาและสำรวจระบบโลจิสติกส์ในประเทศจีนในบริบทของข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน” (3) เพื่อเสนอแนะแนวนโยบายการบริหารจัดการจัดการเชิงโลจิสติกส์สำหรับไทย เพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการค้าไทย-จีนภายใต้กรอบข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน การศึกษาพบว่า จีนเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย มูลค่าการค้าระหว่างสองประเทศใน 10 ปีที่ผ่านมาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ล่าสุดมูลค่าการค้าระหว่างไทยและจีนมีมูลค่าสูงถึงกว่า 31,062 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ 10 เท่า ของมูลค่าการค้าในปี พ.ศ. 2541 ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของจีนในฐานะเป็นผู้นำเข้าสินค้าไทยที่สำคัญและอิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีนต่อภูมิภาคในแถบเอเชียแปซิฟิก รัฐบาลไทยได้ทำข้อตกลงทางการค้ากับจีนผ่านข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน เมื่อปี พ.ศ. 2546 เพื่อลดภาษีนำเข้าสินค้าระหว่างกัน โดยมีสินค้าที่อยู่ในข้อตกลง

ดังกล่าวประมาณ 5,000 รายการ และเพื่อเป็นการลดภาษีนำเข้าอย่างเป็นทางการเป็นขั้นเป็นตอน สินค้าทั้งหมดได้ถูกแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สินค้าปกติ (Regular items) สินค้าอ่อนไหว (Sensitive items) และสินค้าอ่อนไหวสูง (Highly sensitive items) โดยภาษีนำเข้าของสินค้าปกติจะถูกลดลงเป็นศูนย์ทันทีที่ข้อตกลงมีผลบังคับใช้ ส่วนภาษีนำเข้าของสินค้าอ่อนไหว และสินค้าอ่อนไหวสูง จะค่อย ๆ ถูกลดลงจนเป็นศูนย์ภายหลังที่ข้อตกลงมีผลบังคับใช้แล้ว 5-10 ปี ตามลำดับ ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ได้มีการบังคับใช้แล้วตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2548 และมีผลจนถึงปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน จะช่วยให้การค้าระหว่างไทยและจีนมีมากขึ้นอันเป็นผลจากการลดภาษีการนำเข้า แต่ยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่ทำให้สินค้าจากอาเซียน โดยเฉพาะจากไทยแข่งขันในตลาดจีนได้ยาก ยกตัวอย่างเช่น ระบบขนส่งและโลจิสติกส์ภายในจีนยังคงถูกควบคุมโดยรัฐไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม ผู้ประกอบการรายใหญ่ที่สามารถขนส่งได้ทั่วประเทศจีนมีเพียงไม่กี่ราย ซึ่งเป็นวิสาหกิจที่รัฐบาลจีนเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ นอกจากนี้จีนยังมีการใช้มาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี (Non-tariff barriers) หลายมาตรการ เช่น การที่จีนบังคับให้ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ที่นำเข้าต้องผ่านการรับรองมาตรฐานเครื่องหมาย CCC โดยอ้างว่าเพื่อประกันความปลอดภัยแก่ผู้บริโภคชาวจีนและสิ่งแวดล้อม และการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มของสินค้านำเข้า เช่น ผลไม้สด มาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษีเหล่านี้ส่งผลให้ต้นทุนของสินค้าไทยสูงขึ้นและแข่งขันได้ยากขึ้นในตลาดจีน เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้หรือควบคุมได้ยากในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ แต่สิ่งที่ไทยสามารถทำได้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยคือการจัดการด้านโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน โดยพิจารณาถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด โครงสร้างพื้นฐาน ต้นทุน เวลา และสารสนเทศ จากต้นน้ำจนถึงปลายน้ำของการไหลของสินค้า

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาระบบโลจิสติกส์ของไทยและเส้นทางการส่งสินค้าจากไทยสู่ท่าเรือจีน โดยใช้สินค้า ตัวอย่าง 4 รายการ คือ ยางพารา ผลไม้สด มันสำปะหลัง และชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ในการเป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยสินค้าดังกล่าวได้ผ่านการคัดเลือกจากเกณฑ์ต่างๆ ได้แก่ รูปแบบการขนส่ง เป็นสินค้าที่มีการขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์หรือเทกอง เป็นสินค้าเน่าเสียง่ายหรือไม่เน่าเสียง่าย เป็นสินค้าที่ใช้เป็นวัตถุดิบหรือมีมูลค่าเพิ่มสูง และมูลค่าส่งออกของสินค้าเทียบกับยอดการส่งออกไปยังจีนทั้งหมด

การศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน การเยี่ยมชมจากสถานที่จริงและการสืบค้นจากข้อมูลทุติยภูมิต่างๆ เพื่อประเมินสถานการณ์ของระบบโลจิสติกส์ภายในประเทศในปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า สินค้าที่มีมูลค่าสูงแต่น้ำหนักเบา มักใช้รถบรรทุกในการขนส่งในประเทศ จากนั้นจะถูกส่งออกโดยทางเรือหรือทางอากาศ ส่วนสินค้าที่มีน้ำหนักมากแต่มูลค่าน้อย เช่น ยางพารา และมันสำปะหลัง จะมีการขนส่งทางรถไฟ หรือทางลำน้ำ

ประกอบกับการขนส่งทางรถบรรทุก เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง สินค้าที่เน่าเสียง่าย เช่น ผลไม้สด จะถูกขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ที่มีเครื่องควบคุมอุณหภูมิ (หรือที่มักเรียกกันว่า “reefer”) เพื่อให้สินค้าคงความสดเสมอ ในบางครั้งสินค้าที่เน่าเสียง่ายนี้จะมีการขนส่งทางอากาศไปยังจีนในกรณีเร่งด่วน แต่ไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก สินค้าเทกอง เช่น มันสำปะหลัง ส่วนหนึ่งจะถูกขนส่งทางลำน้ำด้วยเรือลาก และเปลี่ยนถ่ายสู่เรือเดินสมุทรที่บริเวณรอบเกาะสีชัง รูปแบบการขนส่งอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีค่าใช้จ่ายถูกกว่าการขนส่งทางรถบรรทุกคือการขนส่งด้วยเรือชายฝั่ง โดยจะพบมากในแถบตอนใต้ของประเทศเพื่อขนส่งสินค้าสู่ท่าเรือแหลมฉบัง ผู้ประกอบการเองได้ให้ความสนใจในการประหยัดค่าขนส่งและพร้อมที่จะใช้การขนส่งทางรางและเรือชายฝั่ง แต่มีอุปสรรคจากการที่การขนส่งทั้งสองรูปแบบยังมีอุปทานไม่เพียงพอ โดยเฉพาะช่วงฤดูเก็บเกี่ยวราวเดือนมกราคมของทุกปี ที่การขนส่งมีสินค้าเกษตรเป็นจำนวนมาก การขนส่งทางรางเป็นอีกทางเลือกหนึ่งซึ่งได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีต้นทุนที่ถูกกว่าการขนส่งทางรถบรรทุก แต่ยังมีประสบปัญหาความไม่เพียงพอและการไม่ตรงเวลาของขบวนรถ ส่งผลให้สินค้าตกตารางเรือส่งออก หากการรถไฟแห่งประเทศไทยสามารถปรับปรุงให้ขบวนรถออกตรงเวลาและมีเพียงพอต่อการขนส่งแล้ว นอกจากจะทำให้สินค้าไทยสามารถแข่งขันได้มากขึ้น ยังจะช่วยลดปัญหาการจราจรติดขัดได้อีกทางหนึ่งด้วย

จากขอดดุลการค้าระหว่างประเทศในหลายปีที่ผ่านมา ไทยนับเป็นประเทศที่มีการส่งออกมากกว่าการนำเข้าแต่ผลที่ตามมาคือความไม่สมดุลกันระหว่างตู้คอนเทนเนอร์ที่ส่งออกไปและนำเข้ามา โดยจำนวนตู้คอนเทนเนอร์ที่นำเข้านั้นน้อยกว่าที่ส่งออกไป ส่งผลให้ต้องมีการนำตู้คอนเทนเนอร์เปล่าเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จากมาเลเซียและกัมพูชา และทำให้ค่าระวางสินค้าโดยรวมของสินค้าที่ส่งออกจากไทยสูงขึ้น นอกจากนี้กฎข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติบางประการของหน่วยงานของรัฐยังไม่มีความเหมาะสมและส่งผลเชิงลบต่อการแข่งขันของสินค้าไทย ยกตัวอย่างเช่น การตรวจสอบสารตกค้างในผลไม้สดยังใช้การตรวจสอบที่รวมเปลือกผลไม้ในการตรวจสอบด้วย ซึ่งสารตกค้างส่วนใหญ่จะอยู่ที่เปลือกแต่ไม่ได้อยู่ที่เนื้อที่รับประทาน และการตรวจสอบของประเทศที่นำเข้าก็ใช้เฉพาะเนื้อในการตรวจสอบเช่นกัน จึงควรมีการปรับเปลี่ยนข้อปฏิบัติดังกล่าวจากการเก็บข้อมูลยังพบด้วยว่า ภาคเอกชนยังมีความต้องการให้ภาครัฐมีหน่วยงานบริการที่สามารถทำการตรวจสอบสินค้าและตรวจเอกสารได้ ณ จุดเดียว (One stop export servicing) เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการส่งออก

จากการเก็บข้อมูลโดยใช้สินค้าตัวอย่างทั้ง 4 พบว่าสินค้าส่วนหนึ่งยังถูกส่งออกเพื่อเป็นวัตถุดิบต้นน้ำหรือเป็นสินค้าโภคภัณฑ์ ซึ่งมีราคาขึ้นลงตามอิทธิพลของราคาสินค้าโลก เพื่อเป็นการลดผลของความผันผวนทางราคาของสินค้าเหล่านี้ รัฐบาลควรสนับสนุนให้มีการใช้สินค้าเหล่านี้

ในประเทศเพิ่มมากขึ้นในการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูงขึ้น ราคาเชื้อเพลิงที่มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ได้ส่งผลโดยตรงต่อสินค้าส่งออกเช่นกัน การส่งเสริมให้เกิดการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (Intermodal transportation) อย่างเป็นทางการหนึ่งที่รัฐควรพิจารณาให้การสนับสนุน เพื่อให้มีการขนส่ง เช่น ทางรางหรือทางลำนํ้า ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการขนส่งทางรถบรรทุกมากขึ้น อย่างไรก็ตามการวางยุทธศาสตร์ที่จะจัดตั้งศูนย์การขนส่งต่อเนื่อง จัดให้มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามความต้องการการขนส่งจริง มากกว่าเพียงเลือกจากตำแหน่งตามแผนที่ พร้อมกับมีมาตรการสนับสนุนด้วย

เป็นที่ทราบกันดีว่าในทางปฏิบัติแล้วเงินใช้มาตรการการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี ดังนั้น รัฐบาลไทยอาจกำหนดมาตรการโต้ตอบในลักษณะเดียวกันกับสินค้านำเข้า โดยผลดีของการใช้มาตรการการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษีโต้ตอบนั้น นอกจากจะเป็นการลดการแข่งขันของสินค้าไทยกับสินค้านำเข้าในตลาดของประเทศแล้ว ยังเป็นการปกป้องผู้บริโภคชาวไทยจากสินค้านำเข้าที่ไม่ได้มาตรฐานอีกด้วย มาตรการการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษีเหล่านี้ล้วนเป็นบทเรียนที่รัฐและตัวแทนของรัฐควรศึกษา ก่อนการเจรจาเขตการค้าเสรีของไทยกับประเทศต่าง ๆ ในครั้งต่อไป จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบโลจิสติกส์ของไทยยังพบอีกว่า บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านโลจิสติกส์และโซ่อุปทานยังเป็นที่ต้องการอยู่อีกมาก จึงควรมีการพัฒนาบุคลากรทางด้านนี้ต่อไป

จากผลการศึกษากลุ่มผู้วิจัยได้สรุปเป็นข้อเสนอแนะไว้ทั้งสิ้น 18 ประการ โดยแบ่งออกได้เป็น ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมากเนื่องจากมีผลกระทบต่อระบบโลจิสติกส์และผู้เกี่ยวข้องเป็นวงกว้าง ใช้เวลานานและงบประมาณสูงเพื่อให้ได้ผลสำเร็จ ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์เป็นกลุ่มที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการสั้นกว่ากลุ่มยุทธศาสตร์แต่ต้องการความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กลุ่มสุดท้ายเป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการซึ่งสามารถดำเนินการได้ทันทีในระยะสั้น หรือต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ข้อเสนอแนะทั้ง 18 ยังถูกแบ่งออกเป็น 6 หมวด เพื่อสะท้อนถึงแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ ซึ่งได้แก่ หมวดโครงสร้างพื้นฐาน หมวดบุคลากร หมวดสารสนเทศ หมวดนโยบาย หมวดเทคโนโลยี และหมวดการปฏิบัติการ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการทำงาน (Action Plan) ต่อไป

รุธีร์ พนมยงค์ และคณะ (2552) ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาระบบโลจิสติกส์ของการค้าไทย - จีน เพื่อรองรับข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน - จีน กล่าวได้ว่าการเปิดการค้าเสรีระหว่างอาเซียน-จีน เพื่อรองรับข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน กวาระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างไทยและจีน ตลอดจนของประเทศเพื่อนบ้านการค้าชายแดน มีผลกระทบต่อการค้าชายแดนและการ

ผ่านแดนระหว่างไทย-จีน ซึ่งหากผู้ประกอบการไทยได้รู้ถึงกฎและวิธีปฏิบัติต่างๆ จะเป็นข้อมูลสำคัญในการเพิ่มศักยภาพในการเตรียมการ วิเคราะห์ กำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดและกระจายสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งภาครัฐจะได้รับข้อมูลทั้งในส่วนของประเทศไทยและเพื่อนบ้านที่เกี่ยวข้องกับระบบขนส่งและโครงสร้างพื้นฐานด้านโลจิสติกส์ การทบทวนกฎระเบียบและข้อบังคับ ตลอดจนข้อตกลงที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศของไทยในภูมิภาคนี้ ดังนั้น ทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เล็งเห็นถึงปัญหานี้ จึงได้มีการดำเนินการศึกษาเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน กระบวนการจัดการในการเคลื่อนย้ายสินค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนตอนใต้ กฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างไทยจีนและประเทศเพื่อนบ้าน ที่ต้องมีการทบทวนและพัฒนาผลการวิเคราะห์ของผลกระทบและแนวทางการพัฒนาในกลยุทธ์ด้านโลจิสติกส์ การดำเนินการที่จะเป็นสำหรับผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์ และการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในอนาคต การศึกษาด้านระบบโลจิสติกส์ ของการค้าไทย-จีนเพื่อรองรับข้อตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน จะเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จสำหรับการค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้ เพื่อเจ้าของธุรกิจไทยสามารถจะจัดส่งสินค้าไปให้ลูกค้า ณ สถานที่และในเวลาที่ต้องการ โดยจะต้องทราบขั้นตอนการจัดส่งสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานทั้งหมดที่มีอยู่ในการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนในภูมิภาคนี้ ตลอดจนกฎระเบียบต่างๆและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างไทยกับจีน และประเทศในกลุ่มอาเซียน วัตถุประสงค์การวิจัย วัตถุประสงค์หลักของการศึกษา คือ การนำเสนอบทวิเคราะห์ด้านระบบโลจิสติกส์สำหรับรองรับการเปิดการค้าเสรีระหว่างไทย-จีน โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมในพื้นที่จริง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อไป โดยการศึกษาทั้งหมด ประกอบไปด้วย 3 กรอบการศึกษา ได้แก่ (1) นำเสนอบทวิเคราะห์ความสามารถของผู้ส่งออก-นำเข้าและผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์ของไทย (2) นำเสนอบทวิเคราะห์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของระบบโลจิสติกส์ (3) นำเสนอบทวิเคราะห์กฎระเบียบและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการค้า ผลสรุปได้แก่ กลุ่ม 4 ประเทศที่เกี่ยวข้องยังคงขาดความเข้าใจและยังไม่ทราบเกี่ยวกับโอกาสและสิ่งท้าทายที่อาจจะเกิดจากกระบวนการบูรณาการทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์ในเรื่องของกรอบการพัฒนาของเส้นทางกรุงเทพฯ-คุนหมิง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บนสถานการณ์ที่ในปัจจุบันหลายประเทศในอนุภูมิภาคนี้ยังคงมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งที่ไม่เพียงพอหรือไม่ได้มาตรฐาน และยังมีกฎระเบียบหรือกฎหมายที่ไม่ชัดเจน เหล่านี้ เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจและการบูรณาการร่วมกัน นอกจากนี้ รัฐบาลในประเทศส่วนใหญ่ มีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องระบบโลจิสติกส์และวิธีการพัฒนานโยบายโลจิสติกส์ค่อนข้างน้อย โดยความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง คือแนวความคิด

เดิม ที่เห็นว่านโยบายการพัฒนาระบบ โลจิสติกส์เป็นเพียงแผนการพัฒนาและลงทุนด้าน โครงสร้างพื้นฐานเพื่อการขนส่งเท่านั้น ทั้งๆ ที่ระบบโลจิสติกส์ไม่ได้เป็นแค่การเคลื่อนย้ายสินค้าทางกายภาพ (เช่น การจัดซื้อ การขนส่ง การรวบรวมสินค้า การถ่ายสินค้า การเก็บสินค้า และการบรรจุภัณฑ์) แต่ ยังรวมถึงการอำนวยความสะดวกให้กับ การเคลื่อนย้ายสินค้า ข้อมูล และธุรกรรม ผ่านกระบวนการจัดการ ทั้งทางด้านเอกสาร การประสานงานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง การเฝ้าระวังกิจกรรมต่างๆ การหาเงินทุนและการลงทุนต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย ดังนั้น นโยบายการพัฒนา ระบบ โลจิสติกส์ จึงต้องพิจารณาทั้งระบบให้ครอบคลุม และมีการบูรณาการทุก ๆ ส่วนเข้าด้วยกัน ดังนั้น ผู้ประกอบการไทยที่มีส่วน ได้ส่วนเสียจากการเปิดเสรีการค้าอาเซียน-จีน ในมุมมอง ทางด้านการจัดการ โลจิสติกส์ มีดังนี้ (1) ผู้ประกอบการไทยจะต้องให้ความสำคัญในการเพิ่ม ประสิทธิภาพทางการแข่งขันตามผลที่ได้รับจากการศึกษานี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการ แข่งขันทางการให้บริการแก่ลูกค้า เพื่อสร้างความพอใจ ทั้งส่วนของระยะเวลาการส่งมอบ สินค้าและการให้บริการภายหลังจากส่งมอบสินค้าไปแล้ว (2) โครงสร้างพื้นฐานส่วนใหญ่จะมีการ ดำเนินการแล้วเสร็จ แต่อย่างไรก็ตาม ยังคง มีอุปสรรคในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะ สนับสนุนการดำเนินงานด้าน โลจิสติกส์เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการ เคลื่อนย้ายสินค้าภายในภูมิภาค ซึ่งการขนส่งทางบกถือว่าเป็นรูปแบบการขนส่งที่สามารถแข่งขัน ได้กับการขนส่งทางทะเล แต่ต้องตระหนักผลกระทบในเรื่องของสภาพเส้นทางและการเลือกรู ปแบบการขนส่ง ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุม (3) ได้มีการทำข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างประเทศต่าง ๆ ภายในภูมิภาคเพื่ออำนวยความสะดวกแล้ว แต่ยังไม่มีการนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งกฎระเบียบระหว่างประเทศจะต้องเร่งรัดดำเนินการปรับปรุงให้สอดคล้องกับข้อตกลงที่ได้มีการ ตกลงไว้ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียของไทยให้มากที่สุด

สำนักโลจิสติกส์การค้า กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (2544) ได้ทำการวิจัย เรื่อง โครงการ ศึกษาเส้นทางขนส่งระหว่างจีนตอนใต้ – ไทย – อินเดีย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลเส้นทาง การขนส่งสินค้าจากจีนตอนใต้มาไทย และจากไทยไปอินเดียในรูปแบบต่าง ๆ พร้อมทั้งประเมิน ศักยภาพการขนส่งเบื้องต้นของแต่ละเส้นทาง สำหรับผู้ประกอบการได้ใช้ประกอบการตัดสินใจ และเลือกใช้เส้นทางขนส่งไปยังประเทศต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สำหรับการศึกษาระบบการ รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของเส้นทางขนส่งในประเทศหลักที่เป็นเส้นทางขนส่งสินค้านี้ระหว่าง จีน ตอนใต้ – ไทย – อินเดีย โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการขนส่งในเส้นทางดังกล่าว และการลง สำรวจพื้นที่ให้บริการขนส่งสินค้า จากนั้นทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบและเสนอแนะเส้นทางที่มี ศักยภาพเส้นทางขนส่ง ซึ่งจากการศึกษาสามารถแบ่งได้ 4 เส้นทางหลัก และมี 25 เส้นทางย่อย ดังนี้ (1) เส้นทางขนส่งสินค้านี้ระหว่างจีนตอนใต้ (คุนหมิง) – ไทย โดยมีเส้นทางย่อย 3 เส้นทาง

ซึ่งจากการศึกษาเปรียบเทียบเส้นทาง พบว่า เส้นทางที่มีศักยภาพในการขนส่งสินค้ามากที่สุด คือ เส้นทางการขนส่งสินค้าทางถนน ไทย – ลาว – จีน (R3A) เนื่องจากมีความรวดเร็วในการขนส่งสินค้า มีความน่าเชื่อถือและความปลอดภัยของเส้นทางสูง (2) เส้นทางการขนส่งสินค้าระหว่างจีนตอนใต้ (หนานหนิง, กวางโจว) – ไทย โดยมีเส้นทางย่อย 7 เส้นทาง ซึ่งจากการศึกษาเปรียบเทียบเส้นทาง พบว่า เส้นทางที่มีศักยภาพในการขนส่งสินค้ามากที่สุด คือ เส้นทางการขนส่งสินค้าทางถนน (กรุงเทพ – ปอยเปต – พนมเปญ – โฮจิมินห์) โดยผ่านสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 เนื่องจากเป็นเส้นทางการขนส่งที่สามารถเดินทางที่มีความได้เปรียบด้านเวลาและต้นทุน (3) เส้นทางการขนส่งสินค้าระหว่างไทย – กัมพูชา – เวียดนาม โดยมีเส้นทางย่อย 4 เส้นทาง ซึ่งจากการศึกษาเปรียบเทียบเส้นทาง พบว่า เส้นทางที่มีศักยภาพในการขนส่งสินค้ามากที่สุด คือ เส้นทางการขนส่งทางถนนกรุงเทพฯ – ปอยเปต – พนมเปญ – โฮจิมินห์ เนื่องจากใช้ต้นทุนสำหรับการขนส่งสินค้าต่ำ และมีความน่าเชื่อถือและความปลอดภัยของเส้นทางสูง (4) เส้นทางการขนส่งสินค้าระหว่างไทย – อินเดีย โดยการขนส่งผ่านท่าเรือระนองนับว่าเป็นเส้นทางที่มีศักยภาพ เนื่องจากช่วยลดระยะเวลาและระยะเวลาที่ใช้ในการขนส่งสินค้าไปยังอินเดียให้เหลือไม่เกิน 10 วัน โดยมีเส้นทางย่อย 4 เส้นทาง คือ (4.1) เส้นทางการขนส่งสินค้าทางเรือ ทางถนน และทางเรือ (กรุงเทพ – สุราษฎร์ธานี – ระนอง – อินเดีย) นับว่าเป็นเส้นทางที่มีศักยภาพ แต่ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคค่อนข้างมาก ที่ทำให้ท่าเรือระนองไม่ใช่ท่าเรือหลัก เนื่องจากเส้นทางถนนมีความลาดชัน คดเคี้ยว รวมถึงปริมาณสินค้าขนส่งมีจำนวนที่ไม่เพียงพอในการผลักดันให้ท่าเรือระนองเป็นท่าเรือหลักในการขนส่งสินค้าไปยัง BIMSTEC ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ (4.2) เส้นทางการขนส่งสินค้าทางถนนและทางเรือ (กรุงเทพ – ระนอง – อินเดีย) (4.3) เส้นทางการขนส่งสินค้าทางรถไฟ ทางถนน และทางเรือ (กรุงเทพ – ประจวบฯ – ระนอง – อินเดีย) และ (4.4) เส้นทางการขนส่งสินค้าทางเรือ ทางถนน และทางเรือ (กรุงเทพ – ประจวบฯ – ระนอง – อินเดีย) แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษาถึงความเหมาะสมของผู้ประกอบการ หรือผู้ให้บริการขนส่งสินค้าในการเลือกใช้ในแต่ละเส้นทาง ซึ่งผลจากการศึกษาเส้นทางขนส่งระหว่างจีนตอนใต้ – ไทย – อินเดีย นี้ นับว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ส่งออก / ผู้ประกอบการ โลจิสติกส์ และผู้ที่สนใจที่จะไปประกอบธุรกิจในประเทศเป้าหมาย รวมถึงภาครัฐและภาคเอกชน ในการหาแนวทางพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลักดันให้มีผู้ใช้บริการเส้นทางขนส่งสินค้า รวมทั้ง การจัดทำฐานข้อมูลประกอบการ และผู้ให้บริการขนส่งสินค้า เพื่อให้ทราบถึงความเหมาะสมในการติดต่อประสานงานและการให้บริการการขนส่งในแต่ละพื้นที่

ฉันทกร ทิพย์ศรี และคณะ (2555) ได้ทำการวิจัย เรื่อง โครงการการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานของการส่งออกมั่งคุดไปยังประเทศจีน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน ตั้งแต่ศูนย์รวบรวมผลผลิตจนถึงผู้ค้าส่งมั่งคุด

สภาพตลาด ต้นทุนการส่งออก ศักยภาพการส่งออก รวมทั้งการเปรียบเทียบเส้นทางการเคลื่อนย้ายมังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้โดยผ่านเส้นทางเรือ ท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และเส้นทางถนน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย กับเส้นทางเรือ ท่าเรือแหลมฉบัง อำเภอสัตหิรา จังหวัดชลบุรี และเสนอแนะแนวทางการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานที่เหมาะสมแก่หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาการส่งออกมังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้ การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการส่งออก ผู้ประกอบการขนส่ง ผู้รวบรวมผลผลิต ด้านศุลกากรเชียงแสน และด้านศุลกากรเชียงของ การได้มาซึ่งข้อมูลใช้วิธีสำรวจ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการ และประชุมกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาเชิงเนื้อหาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลข ได้แก่ ระยะทาง ระยะเวลา และต้นทุนการส่งออก

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการส่งมังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้ต้องปฏิบัติตามระเบียบการส่งออกผลไม้ไปยังประเทศจีนและต้องผ่านการรับรองการปฏิบัติการเกษตรที่ดีเหมาะสม (GAP) การเพราะปลูกมังคุดเพื่อจำหน่ายจะจำหน่ายทั้งภายในและต่างประเทศโดยผ่าน โรงงานแปรรูปตลาดท้องถิ่น/พ่อค้าเร่ และศูนย์รวบรวมผลผลิต เส้นทางส่งออกมังคุดจากภาคตะวันออก คือ จังหวัดจันทบุรีไปยังประเทศจีนตอนใต้ผ่าน 2 เส้นทาง ได้แก่ ทางถนน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ผ่านห้วยทราย (สปป.ลาว) บ่อเต็น/บ่อหาน ซื่อเหมา และเข้าสู่จีนตอนใต้ ใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ 33 ชั่วโมง 10 นาที และระยะทางประมาณ 2,176 กิโลเมตร สำหรับทางเดินเรือผ่านท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ถึงท่าเรือกวนเหล่ย์ สิบสองปันนา และเข้าสู่ประเทศจีนตอนใต้ ใช้ระยะเวลาประมาณ 18 ชั่วโมง ระยะทางประมาณ 1,090 กิโลเมตร ปัญหาและอุปสรรคการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานการส่งออกมังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้ ได้แก่ เกษตรกรที่เพาะปลูกมังคุดบางรายไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดพิธีการสารไทย-จีนได้ เนื่องจากมังคุดต้องขึ้นทะเบียนสวน และทะเบียนโรงคัดบรรจุกับกรมวิชาการเกษตร เกษตรกรบางส่วนใช้สารเคมีหรือยาฆ่าแมลงในปริมาณมากเกินไป ทำให้การตรวจมาตรฐานการส่งออกไม่ผ่านตามมาตรฐานการส่งออก ราคาของมังคุดขึ้นลงอย่างรวดเร็ว ข้อจำกัดด้านธรรมชาติของผลไม้ เช่น ผลผลิตออกเป็นฤดูกาล ผู้ผลิตเป็นเกษตรกรรายย่อย ขาดการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร ระบบการแบ่งเกรดหรือคัดแยกขนาด คุณภาพ และมาตรฐาน โดยส่วนใหญ่พ่อค้าจะเป็นผู้กำหนด ขาดความรับผิดชอบต่อคุณภาพสินค้า เช่น เร่งเก็บเกี่ยวเร็วเกินไป มังคุดเป็นผลไม้เน่าเสียง่าย ตลาดกลางซื้อขายมังคุดมีน้อย หรือเกษตรกรบางรายต้องนำผลผลิตไปจำหน่ายยังตลาดห่างไกล เช่น เกษตรกรจังหวัดตราด และระยอง ต้องมาจำหน่ายตลาดกลางที่จังหวัดจันทบุรี กฎระเบียบเกี่ยวกับการเปิดเสรีทางการค้าไม่เป็นไปตามกฎระเบียบ เสียค่าใช้จ่ายผ่านด่านหลายจุด แต่ไม่มี

ใบเสร็จรับเงิน การขนส่งผลไม้ผ่านศุลกากรเชียงของ จังหวัดเชียงราย ต้องข้ามแพขนานยนต์เพื่อขึ้น
 ตู้ห้วยทราย (สปป.ลาว) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ศุลกากร สปป.ลาว มักทำงานไม่เป็นไปตาม
 เวลาปกติในการเปิด-ปิดการปฏิบัติงาน พักเวลากลางวันช่วงเวลา 12.00-14.00 น. ใช้เวลาพัก 2
 ชั่วโมงก่อนข้างาน เกิดความล่าช้าระหว่างการขนส่ง ปัญหาการปล้นและสังหารลูกเรือชาวจีน
 ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการส่งออกที่ทำเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

สภาพการตลาดมังคุดเพื่อการส่งออกมังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้พบว่า ราคาขายปลีก
 มังคุดอยู่ที่ราคา 150 บาท หรือ 30 หยวน (ค่าเงิน 5 บาท เท่ากับ 1 หยวน) จะแพงกว่าราคามังคุดใน
 ประเทศไทย 3 เท่า สำหรับการจำหน่ายมังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้ต้องผ่านการรับรองมาตรฐาน
 GAP จากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นกฎระเบียบของประเทศจีน การ
 จำหน่ายมังคุดในตลาดคุณหมิงประกอบด้วยทั้งพ่อค้าส่งและพ่อค้าปลีก ซึ่งสภาพการจำหน่าย
 โดยทั่วไป พ่อค้าขายเร่ทั่วไปจะนำมังคุดมาวางขายหน้าร้าน หรือพ่อค้าส่งบางรายจะนำมังคุดไป
 จำหน่ายต่อตามมณฑลต่าง ๆ รวมถึงส่งไปยังห้างสรรพสินค้าในประเทศจีน ต้นทุนการส่งออก
 มังคุดไปยังจีนตอนใต้ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ ต้นทุนการติดต่อสื่อสาร ต้นทุนการคัดเกรดและ
 บรรจุตะกร้า ต้นทุนการตรวจสอบคุณภาพ ต้นทุนค่าขนส่ง ต้นทุนมังคุด และต้นทุนของเสีย ได้แก่
 ต้นทุนการส่งออกจากจังหวัดจันทบุรีถึงประเทศจีนตอนใต้ผ่านอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
 หรือเส้นทาง R3A เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 1,146,916-1,164,916 บาท หรือ 57.93-58.83 บาทต่อ
 กิโลกรัม สำหรับต้นทุนการส่งออกจากจังหวัดจันทบุรีถึงจีนตอนใต้ผ่านท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียง
 แสน จังหวัดเชียงราย เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 1,138,916-1,155,916 บาท หรือ 57.52-58.38 บาทต่อ
 กิโลกรัม

การเปรียบเทียบศักยภาพเส้นทางการส่งออกมังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้ระหว่าง
 เส้นทางถนน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายและผ่านเส้นทางเรือ ท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน
 จังหวัดเชียงราย กับผ่านเส้นทางเรือท่าเรือแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา
 พบว่าเส้นทางถนน อำเภอเชียงของ มีต้นทุนการส่งออกเท่ากับ 1,146,916 – 1,164,916 บาทหรือ
 57.93-58.83 บาทต่อกิโลกรัม ระยะทาง 2,176.40 กิโลเมตร และระยะเวลา 33 ชั่วโมง 10 นาที ส่วน
 เส้นทางเรือ ท่าเรือเชียงแสน อำเภอเชียงแสน มีต้นทุนการส่งออกเท่ากับ 1,138,916-1,155,916 บาท
 หรือ 57.52-58.38 บาทต่อกิโลกรัม ระยะทาง 2,075 กิโลเมตร และระยะเวลา 42 ชั่วโมง เส้นทางเรือ
 ท่าเรือแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผ่านท่าเรือกวางเจา มีต้นทุนการส่งออกเท่ากับ
 1,113,516-1,191,916 บาทหรือ 56.24-60.20 บาทต่อกิโลกรัม ระยะทาง 5,054 กิโลเมตร ผ่านท่าเรือ
 เชียงใต้ มีต้นทุนการส่งออกเท่ากับ 1,159,480-1,221,216 บาท หรือ 58.56-61.68 บาทต่อกิโลกรัม
 ระยะทาง 6,525 กิโลเมตร ระยะเวลา 179 ชั่วโมง

แนวทางการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้วยการจัดการ โลจิสติกส์และโซ่อุปทานการส่งออก มังคุดไปยังประเทศจีนตอนใต้ ได้แก่ ภาครัฐส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ผลิตมังคุดสดสำหรับการส่งออก ได้คุณภาพ มีใช้เพียงผลิตเพื่อเพิ่มปริมาณอย่างเดียว ภาครัฐสนับสนุน และกระตุ้นให้เกษตรกร มีการรวมกลุ่มกันและสร้างเครือข่ายร่วมกันเพื่อถ่ายทอดความรู้ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ระหว่างกัน ภาครัฐควรจะมีการเจรจากับประเทศจีนสำหรับการอนุญาตให้ประเทศไทยขั้บรถ วิ่งเข้าสู่ประเทศจีนได้ อันก่อให้เกิดความสะดวกทางการค้าระหว่าง ไทย-จีนมากขึ้น ภาครัฐและ ภาคเอกชนควรจะวางแผนและพัฒนากิจการหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการส่งออก เช่น การใช้ตู้คอนเทนเนอร์ที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของลูกค้าและเป็นสากล การเปลี่ยนถ่ายสินค้า ควรเปลี่ยนทั้งตู้คอนเทนเนอร์และนำไปใส่กับหัวลากใหม่ ช่วยลดปัญหาการสูญเสียของผลไม้ กรณี ขนถ่ายด้วยแรงงานคนและลดต้นทุนในการขนส่งให้เหลือน้อยลง คณะกรรมการบริการของจังหวัด เชียงรายควรจะวางแผนร่วมกันในการทำงานเป็นลักษณะเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว (One Stop Shop) และ ควรจะมอบหมายการออกไปรับรองถิ่นกำเนิดมาให้ศุลกากรรับผิดชอบ เพื่อให้ง่ายและคล่องตัวต่อ ผู้ประกอบการสามารถติดต่อประสานงานได้สะดวก และรวดเร็วมากขึ้น การเพิ่มศักยภาพการ ส่งออกของการส่งสินค้าไปยังประเทศจีนตอนใต้ตามเส้นทางถนน R3A ควรจะทำการค้าทั้งการ ส่งออกและการนำเข้าเพื่อมิให้รถบรรทุกวิ่งเปล่า ภาครัฐควรมีการเจรจาระหว่างภาครัฐทั้ง 3 ประเทศ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเส้นทางเคลื่อนย้ายสินค้าจากประเทศไทยไปสู่ประเทศจีน ตอนใต้เพื่ออำนวยความสะดวก ลดปัญหา อุปสรรค การผ่อนปรนกฎระเบียบ ขั้นตอนต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าให้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ซึ่งส่งผลให้การขายโอกาสทางการค้า ระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น และควรมีการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ โซ่อุปทานแบบบูรณาการ ตั้งแต่ เกษตรกรทำการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การคัดแยก การบรรจุ รวมถึงการเคลื่อนย้ายสินค้าไปยัง ลูก้าปลายทาง